

Eş Şiddetinde Koersif Kontrol

CENGİZ MORDENİZ

BİDGE Yayınları

Eş Şiddetinde Koersif Kontrol / Cengiz MORDENİZ

ISBN: 978-605-72404-8-4

Sayfa Düzeni: Gözde YÜCEL

1. Baskı: BİDGE Yayınları, 2023

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının ve editörün yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Sertifika No: 71374

Yayın hakları © BİDGE Yayınları

www.bidgeyayinlari.com.tr - bidgeyayin@gmail.com

Krc Bilişim Ticaret ve Organizasyon Ltd. Şti.

Güzeltepe Mahallesi Abidin Daver Sokak Sefer Apartmanı No: 7/9 Çankaya / Ankara

Eş Şiddetinde Koersif Kontrol

Yazar
Cengiz MORDENİZ

2023

*“İnsanın insana,
canlılara ve tüm varlığa,
sevgiyle ve şefkatle
davranma bilincine sahip olarak
yaşamayı dileğiyle,
bu çalışmamı sevgili annem
Emine Mukaddes hanımefendiye adıyorum”*

İÇİNDEKİLER.....	4
GİRİŞ.....	7
ŞİDDET	8
ŞİDDETİN TANIMI	8
ŞİDDETTE EKOLOJİK MODEL	9
ŞİDDETİN SINIFLANDIRMASI	9
ŞİDDET ÇATIŞMALARININ NEDENLERİ	11
KİŞİLERARASI ŞİDDETİN DİNAMİKLERİ	11
AİLE İÇİ ŞİDDET	15
AİLE İÇİ ŞİDDET NEDENSEL SINIFLANDIRMASI	15
AİLE İÇİ ŞİDDETE KURAMSAL BAKIŞ	16
AİLE İÇİ ŞİDDETİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	17
AİLE İÇİ ŞİDDET MAĞDURLARINA AİT VERİLER	18
AİLE İÇİ ŞİDDETİN ÖNLENMESİ.....	20
ŞİDDET VE ÇOCUK.....	22
FİZİKSEL ŞİDDETİN ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	22
DUYGUSAL ŞİDDETİN ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	22
SÖZEL ŞİDDETİN ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	22
ŞİDDET SONRASI ÇOCUKTA GÖRÜLEN SORUNLAR	22
YAŞLILIK VE İSTİSMAR.....	24
YAŞLILIK İSTİSMAR VE İHMALİ	24
YAŞLILARIN İSTİSMAR EDİLME NEDENLERİ	25
YAŞLI İSTİSMAR VE İHMALİNİN ENGELLENMESİ ÖNÜNDEKİ ENGELLER	30
YAŞLI İSTİSMARI VE İHMALİNDE RİSK FAKTÖRLERİ	31
EŞ ŞİDDETİ.....	33
EŞ ŞİDDETİNİN SINIFLANDIRILMASI	35
DİĞER EŞ ŞİDDETİ SINIFLANDIRMALARI	41
<i>Şiddet Tipine Göre Sınıflandırma.....</i>	<i>42</i>
<i>Janet Johnson Sınıflaması.....</i>	<i>46</i>
<i>Holtzworth-Munroe Ve Stuart Sınıflaması.....</i>	<i>47</i>
<i>Jacobson ve Gottman Sınıflaması.....</i>	<i>47</i>
<i>Swan ve Snow Sınıflaması.....</i>	<i>48</i>
<i>Miller ve Meloy Sınıflaması.....</i>	<i>49</i>
<i>Stark Sınıflaması.....</i>	<i>49</i>
KOERSİF KONTROL SEVİYELERİ.....	50
KOERSİF KONTROL NEDENLERİ.....	51
KOERSİF KONTROL STRATEJİ VE TAKTİKLERİ.....	54
KOERSİF KONTROLE VERİLEN TEPKİLER	55
KOERSİF KONTROL ÜZERİNE HİPOTEZLER.....	56
DUTTON VE GOODMAN’IN KOERSİF KONTROL MODELİ.....	57
KAYNAKÇA.....	60

*“İnsanın insana,
canlılara ve tüm varlığa,
sevgiyle ve şefkatle
davranma bilinciyle yaşamayı dileğiyle,
bu çalışmamı sevgili annem
Emine Mukaddes hanımefendiye adıyorum”*

Giriş

Felsefe tarihi boyunca insan kavramı filozoflara çok çekici gelmiş ve birçok filozof bu kavramı Şiddet, doğrudan veya dolaylı olarak hepimizin sağlığını, mutluluğunu ve yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir. Şiddet, insan yaşamının her alanında, her aşamasında, çocuk, genç, yaşlı, kadın, erkek farkı olmaksızın görülebilen ve dünyada giderek artan önemli bir sorundur. Tanım olarak şiddet, bir kişinin veya bazen bir grubun başka bir insan üzerinde istem dışı ve baskıyla, güç ve kontrol kurma çabasıdır. Dünyada her yıl 1.6 milyondan fazla kişi şiddet yüzünden yaşamını kaybetmektedir. Hatta şiddet yüzünden ölen kişilerden daha fazlası yaralanarak fiziksel, ruhsal, cinsel üreme ve akıl sağlığı vb. sorunları yaşamaktadır. Şiddet her gün milyonlarca insanın fiziksel, cinsel ve psikolojik istismarına yol açmakta, sağlık ve hukuk harcamalarını arttırmanın yanında iş gücü kaybı ve verimliliği de etkilemektedir. Şiddetin sağlık üzerine etkileri ilk istismarın üstünden yıllarca sürebilecek spinal kord yaralanması, beyin hasarı ve ekstremitte kaybı gibi sürekli sakatlıklara da yol açabilmektedir. Bunların yanında gittikçe artan psikolojik ve davranış sorunlarına da yol açmaktadır. Bunlar arasında depresyon, alkolizm, anksiyete, intihar davranışları, istenmeyen gebelik, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve cinsel fonksiyon bozukları sayılabilir. Şiddet, özellikle 15-44 yaş arası ölüm nedenlerinin başında gelmekte, erkeklerde ölümlerin %14'ü, kadınlarda %7'si şiddet nedeniyle olmaktadır.

Şiddet, bir kontrol kaybı değildir; ya da medyanın o çok sevdiği ifade ile bir "cinnet" hali değildir. Aksine, bilinçli, kontrollü, planlı ve sistematik bir eylem, bir seçimdir. Asla, rastgele değildir. Kızgınlık, öfke ve nefret göstermek, aşağılamak ve cezalandırmak, tahakküm etmek ve kontrolde tutmak, şiddetin hizmet ettiği en temel amaçlardır.

Şiddet, bir kişiye, bir gruba, bir kitleye, bir ırka yönelebildiği gibi, bir hayvana, bir bitkiye, bir nesneye, bazen bir fikre ya da bir değere yönelik olarak da ortaya çıkabilir. Şiddet bazen de kişinin kendine yönelik olarak ortaya çıkar; intihar bunun en uç örneğidir. Sigara kullanmak, uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanmak, riskli araba kullanmak, rastgele cinsel ilişkiye girmek, yani kendine ruhsal ya da bedensel olarak zarar verebilecek tutum ve davranışların hepsi de aslında kendine yönelik şiddetin ve saldırganlığın örnekleri arasında kabul edilir.

Güç ve baskının kullanımı ile ortaya çıkan; tehdit, kontrol ve tahakküm içeren; doğrudan ya da dolaylı olarak bedensel, ruhsal, cinsel, ekonomik veya politik zarar veren ya da zarar verme riski taşıyan; bireysel ya da toplumsal her tür tutum ve davranış şiddet olarak adlandırılır. Şiddet bireye fiziksel güç kullanımı olduğu kadar, psikolojik açıdan bireyi incitebilen söz, tavır ve davranışları içermektedir. Yani bireyin hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması ve her türlü baskı, şiddet kapsamına girmektedir.

Şiddetin amacının yalnızca karşıdakine bilinçli ve fiziki olarak zarar vermek olmayıp, aynı zamanda istenç dışı, sözlü ve psikolojik baskı göstermek şeklinde genişletilmiş bir tanımlaması yapılabilir. Böyle bir tanım içerisinde şiddet özgürlüklerin ve hakların kısıtlanmasını da içeren bir davranış biçimi olarak algılanmaktadır.

ŞİDDET

Şiddetin Tanımı

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre şiddet, sahip olunan gücün ve iktidarın, fiziksel ya da ruhsal bir yaralanmaya ve kayba neden olacak biçimde bir başka insana, kendine, bir gruba ya da bir topluma doğrudan ya da dolaylı yolla uygulanmasıdır. Şiddetin tanımındaki en önemli boyutlardan biri, içinde bir kasıt, yani bir zarar verme amacı taşımasıdır. Şiddet; amaçlı, kasıtlı olarak, gücün bedensel ve/veya ruhsal zarar verecek ya da verme riski yaratacak biçimde kullanımıdır.

Şiddet kelimesinin etimolojik kökeni Arapça'dır ve "bir gücün derecesi", "sertlik", "peklik" anlamlarını barındırır. Kelimenin İngilizce ve Almanca kullanımı ise Latince birkaç kavramın birleşiminden oluşmaktadır ve bir yandan "ihlal etmek" ve "zarar vermek" anlamlarını taşıırken diğer yandan "kuvvet", "hız" ve "aşırılık" anlamlarını da karşılamaktadır. Bu bağlamda şiddet kavramı, en geniş tanımıyla gücün, kuvvetin, otoritenin ve üstünlüğün kötüye kullanımı ile ortaya çıkan sınır ihlalinin ifadesidir.

Şiddet olgusu insanlık tarihi ile birlikte ortaya çıkmış olup, birçok bireysel ve toplumsal öge ile birlikte karmaşık bir yapı ortaya koymaktadır. Bu nedenle şiddet olgusunu tanımlamak ve ortaya çıkarmak kolay olmamaktadır. Kendini çok farklı biçimlerde gösterebilen şiddet, günümüzde gerek bireysel, gerekse toplumsal boyutta sık sık karşılaşılan bir olgudur. Ülkemizde şiddetin bir terbiye biçimi olarak algılanması, bunun hem aile içinde hem de kamusal yaşamda meşru olarak görülmesi; şiddetin hem tekrarlanması, hem de gizlenmesine yol açmaktadır.

Kutsal kitaplarda anlatılan ilk insan Adem peygamberin oğlu Kabil kardeşini öldürürken kendine özgü bazı gerekçeler bulmasına rağmen, kutsal kaynaklarda ilk öldürme, ilk kaybedenlerden olma veya içindeki kötülüğün yansıması ifadeleri ile yer alır. Bu davranış, istenmeyen, sapkın bir davranış olarak işaret edildi ve yasaklandı. Habil'in, kardeşinin kendisini öldüreceğini bilmesine rağmen, Tanrının rızası dışına çıkmayı göze alamamasını ve bir nevi razı olmasını bu kaynaklar, salih biri olma, şiddet karşısında olma tanımlamaları ile örnek bir davranış olarak göstermekte ve övgü aldığı görülmektedir. Yazılanlardan Kabil için kişisel bir sorun yaşadığı çıkarılsa da, o dönemde bu olay ciddi bir toplumsal sorun olarak yaşanmamış sayılmaktadır.

İnsanlık tarihi boyunca bireysel ve toplumsal düzeyde farklı boyutlarda görülen şiddet, kimi zaman fiziksel kimi zaman da psikolojik düzeyde kendisini gösteren, ne yazık ki yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda şiddet, insanın doğal bir özelliği olarak algılanmaktadır. Genellikle inandırma ve ikna yerine, kaba söz ve güç kullanma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kasıtlı olarak "anlamın çarpıtılması" ve "aşağılayıcı davranışlara ve dile başvurma" da şiddet kapsamında değerlendirilmelidir.

Şiddetin tanımı kadar "algılanması" da önemlidir. Benzer davranışlara maruz kalan bireylerin bazıları, şiddet sayılması gereken davranışları şiddet olarak algılamadıklarından, gereken önlemleri almada yetersizlik gösterebilmektedirler. Şiddetle mücadele etmede geç kalan bireyler ise, dozu giderek artan şiddete maruz kalmayı sürdürmekte ve hatta normalleştirerek büyük bir çaresizlik içinde kalmaktadırlar.

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ)1996 yılında Cenevre'deki Genel Kurulunda şiddet, dünyada önde gelen bir halk sağlığı sorunu olarak kabul edilmiştir. Böylece şiddetin kökeni, nedenleri ve önlenmesi konusu öne çıkmaktadır. Mahkemelerin ve kriminologların yanında çocuk psikiyatrisinden epidemiyologlara kadar diğer birçok kurumun katkıları değerlendirilmektedir. Çünkü, şiddetin en büyük zararı kurbanların sağlığı ve bununla ilgili sağlık kuruluşlarının yetersiz kalan desteği

olmaktadır. Buna rağmen şiddetin önlenmesinden çok, yasal olarak denetlenmesi ön plana çıkmakta ve sağlık çalışanlarının bu konudaki katkıları yetersiz kalmaktadır.

Şiddette Ekolojik Model

Her ne kadar şiddetin farklı türlerinde değişik yaklaşımlar olsa da DSÖ, şiddetin daha iyi anlaşılması için ekolojik model önerdi. Önceleri çocuk istismarı için düşünülen bu modelde dört seviyeden bahsedilmektedir.

Birinci Seviyede, kişilerin biyolojik ve kişisel öyküsü mağdur ya da saldırgan olmasını etkiler. Bunlar yaş, eğitim m durumu, gelir seviyesi gibi demografik özelliklerin yanında psikolojik ve kişilik bozuklukları, madde bağımlılığı ve geçmişte yaşamış olduğu istismar veya saldırgan davranışlar sayılabilir.

İkinci Seviyede, yakın ilişkide olduğu kişiler aile, arkadaşlar, sevgililer, eş, kişinin saldırgan veya mağdur olmasını etkiler. Örneğin gençler arasında şiddet uygulayan arkadaşlarla birlikte olmak o kişinin saldırgan veya mağdur olmasını etkiler.

Üçüncü Seviyede, sosyal ilişkilerde bulunulan okul, işyeri veya komşuluk ilişkilerini kapsar. Burada komşuluğun uzun süreli olması, sık taşınma, nüfus yoğunluğu, işsizliğin yoğun olması, uyuşturucu trafiğinin varlığı sayılabilir.

Dördüncü Seviyede, ise toplumsal planda şiddetin özendirildiği ya da baskılandığı sosyal ve kültürel normların olması yanında silah edinme kolaylığı gibi faktörleri de içermektedir. Normlardan bahsederken, çocuk üzerinde ebeveyn haklarına öncelik vermek, intiharı önlenabilir şiddet yerine kişisel tercih kabul etmek, erkeğin kadın ve çocuk üzerindeki egemenliğini doğal kabul etmek, vatandaş üzerinde polisin orantısız güç kullanmasını haklı görmek, siyasi ihtilafları desteklemek, ekonomik, eğitim ve sosyal politikaların toplumdaki ekonomik ve sosyal eşitsizliği sürdürmesi sayılabilir.

Şiddetin ahlaki, ideolojik ve kültürel yönleri yanında özel yaşama dokunuyor olması belli noktalarda direnç oluşturmaktadır. Zamana ve yöreye göre şiddet farklı yorumlanıyor olsa da Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) genel bir konsensüs içinde şu tanımlı önermiştir: Şiddet; yaralanma, ölüm, psikolojik zarar veya kayıp ile sonuçlanan veya bunlarla sonuçlanması muhtemel olan, kişinin kendisine, başka bir kişiye, bir gruba veya topluluğa karşı fiziksel şiddet ve gücün tehdit veya fiili olarak kasıtlı kullanımıdır.

Şiddetin Sınıflandırması

Şiddet ve Sağlık Konulu Dünya Raporu'nda şiddet, eylemin gerçekleştirildiği kişiler açısından üç geniş kategori altında sınıflandırılmış ve her biri kendi içlerinde alt gruplara ayrılmıştır:

1. Kişinin kendisine yönelik şiddet
2. Kişilerarası şiddet
3. Örgütlü toplumsal/kollektif şiddet

Kişinin kendisine yönelik şiddet içinde intihar davranışı vardır ve planlamadan intiharın gerçekleşmesine kadar her aşaması buna dahildir. Ayrıca her türlü kendine zarar veren davranış da bu başlık altında görülebilir.

Kişilerarası şiddet, aile ve eş şiddeti, ev içindeki şiddeti kapsarken ev dışındaki şiddette tanındık veya tanılmadık kişiler tarafından uygulanabilir. Aile üyeleri ve yakın eş arasında ev içinde veya dışında olan bu şiddet grubuna girer. Genellikle ev içinde eş veya diğer aile bireylerinin, birbirine-özellikle kadına, çocuk ve yaşlılara uyguladığı şiddeti ifade eder.

Kadına Yönelik Şiddet kapsamında, Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi, kadınlara yönelik şiddeti; “ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ızdırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma” şeklinde tanımlamaktadır. Bildirge ayrıca kadına yönelik şiddetin “kadının erkek tarafından ezilmesine ve ayrımcılığa yol açan, kadın ile erkek arasındaki eşit olmayan tarihsel güç ilişkilerinin bir göstergesi” ve “kadına yönelik şiddetin kadını, erkekleriyle karşılaştırıldığında daha alt bir statüye indirgeyen sosyal mekanizmaların en önemlilerinden birisi” olduğunu belirtmektedir.

Çocuğa yönelik şiddet, çocuk istismarı ve ihmalini de içeren geniş bir çerçeve ile ele alınmaktadır. Çocuk istismarı ve ihmal, anne, baba veya bakıcı gibi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz, yahut hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen veya kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümüdür. Evinden kaçan çocukların yarıya yakını evdeki dayaktan yakınmaktadır.

Yaşlıya yönelik şiddet, aile içinde uygulanan şiddet türlerinden biri olarak, yaşlıya yönelik şiddettir. Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı’nda yaşlı istismarı ve ihmalinin türleri: Fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ya da psikolojik istismar, ihmal ve terk etme, ekonomik istismar, kendi kendini ihmal biçiminde sınıflandırılmıştır.

Örgütlü Toplumsal/Kollektif şiddet, birbiriyle ilişkisi olmayan tanındık veya tanındık olmayan kişiler arasındaki şiddet olup, bu gruba da genç şiddeti, cinsel şiddet, tecavüz, okul, işyeri, hapisane, bakımevi, huzurevlerinde ya da diğer benzer toplumsal, sosyal mekânlardaki fiziksel ve psikolojik şiddeti, tecavüzü, cinsel kötü muameleyi, cinsel tacizi ve saldırıları kapsar. Silahlı gruplar tarafından işlenen tecavüz ve diğer ihlaller, satılma, fahişeliğe ve çalışmaya zorlanma da bu gruba dahildir.

İşyerinde şiddet, sadece fiziksel şiddeti değil aynı zamanda kurbanı psikolojik açıdan yıpratmaya yönelik davranışları da içerdiğinden, cinsel taciz ve psikolojik taciz/yıldıрма davranışları ile de ifade edilmektedir. Psikolojik şiddet içine zorbalık, cinsel taciz, tehdit, sindirme, gözdağı verme ve diğer psikolojik saldırı biçimleri girmektedir.

Eğitim Kurumları, Bakımevleri ve Diğer Kurumlarda şiddet kapsamında çocuklar, kreşler, yuvalar, bakım evleri ve okullar gibi eğitim kurumlarında; yaşlılar, yaşlı bakımevlerinde ve mahkûmlar hapisanelerde şiddete maruz kalabilmektedirler. Şiddetin bu türü de sözel, duygusal ve fiziksel içerikli olabildiği gibi, cinsel istismar biçiminde de gerçekleşebilmektedir. Yapılan az sayıda çalışmada, okullardaki çocukların %50-75’inin değişen derecelerde fiziksel cezaya uğradıkları gösterilmiştir. Fiziksel cezalar ve duygusal istismar çocukların okuldan uzaklaşması, öz-güven ve özsaygısını yitirmesi gibi sonuçlar doğururken diğer taraftan da şiddeti içselleştirerek, çocuğun daha saldırgan tutum ve davranışlar göstermesine yol açabilmektedir.

Genç şiddeti, genelde 10-29 yaş arasında görülen zorbalık, kavgadan çok daha ciddi şiddet olgularını kapsar. Genelde genç erkekler bu şiddetin hem mağduru hem de suçlusu durumundadır. 2000 yılında genç şiddetinden ölenler 199.000 de 1 yani 100.000 de 9.2 dir.

Örgütlü / Toplumsal şiddet, diğer şiddet türlerinden farklı olarak, büyük örgütlü gruplarca yapılan şiddeti içermektedir. Suç örgütleri, terör örgütleri ve toplu olarak yapılan diğer zarar verici saldırılar bu grupta yer almaktadır. Bu tür şiddetin sosyal, ekonomik ve politik yönleri de bulunmaktadır. Ayrıca savaş ve savaşa ilişkin çatışma ve saldırılar boyutunda devletler de bu tür şiddetin içinde yer almaktadır.

Kollektif şiddeti araç olarak kullananlar, kendilerinin siyasi, ekonomik veya sosyal amaçlarını bir başka gruba karşı gerçekleştirmek isteyen grup üyeleridir. Bu şiddet türüne devletler arasındaki silahlı çatışmalardan tutun da soykırım, insan hakları ihlali, terörizm ve organize şiddet cinayetlerini kapsamaktadır.

20.yy insanlık tarihinin en şiddetli dönemlerinden birisidir. 191 milyon kişi direkt veya dolaylı yoldan çatışmalar yüzünden hayatını kaybetti. Bunların da yarısından çoğu sivildi. 1. ve 2. Dünya savaşlarından başka Stalin terörü, vb. kolektif şiddette milyonlarca insan hayatlarını kaybetti. Savaş veya çatışmalarda askerler aşığlamak ve intikam için düşman eşleri, kızları, anneleri ve kardeşlerinin ırzına geçmektedirler. Örneğin Bosna Hersek'te 10.000 ila 60.000 kadın askerler tarafından tecavüze uğramışlardır.

Şiddet ve vahşet, depresyon, anksiyete, intihar davranışı, alkolizm, post travmatik stres bozukluğu, psikolojik travmanın neden olduğu bozulmuş veya antisosyal davranışlar, aile içi çatışmalar, diğerlerine karşı agresif tutum vb. gibi birçok psikolojik ve davranışsal soruna yol açmaktadır. Bütün bunlar silahların varlığında daha ağır şiddete yol açmakta, uzun süren çatışmalarda insanlar yaralanmakta ve mental durumlarında bozukluklar ortaya çıkmaktadır.

Çatışma ve soykırımlara bağlı olarak 20 yy da 40 milyon kişi açlıktan öldü. Çatışmaların yol açtığı sosyal çalkantılar ve cinsel şiddet büyük kitle göçlerine neden olmaktadır.

Şiddet Çatışmalarının Nedenleri

Carnegie Komisyonu şiddet çatışmalarının nedenleri olarak şunları ortaya koydu;

1. Demokratik süreçlerin eksikliği ve gücün eşitsiz dağılımı
2. Etnik veya dinsel grupların iktidarı ele geçirmeleri
3. Baskıcı liderlerin insan haklarını istismar etmesi
4. Sosyal eşitsizlik, kaynakların adil olmayan dağılımı
5. Doğal kaynakların belli grupların elinde toplanması
6. Hızlı demokratik değişiklikler
7. Küreselleşme

Kişilerarası Şiddetin Dinamikleri

Klinik araştırmalar, şiddet uygulayan kişiliklerin oluşmasında etkin olan sarsıcı (travmatik) unsurlar ile huzursuzlukların rolünü, parçalanmış ailelerin ve aile bunalımlarının önemini, kişilik bölünmesi ve paranoid kişilik oluşma süreçlerinin yerini vurgulamaktadır. Şiddete maruz kalan kadın, sonrasında, bunu yabancılardan gizler. Kadının şiddet görmekten kaynaklanan utanç duygusu veya daha fazla şiddete maruz kalabileceği korkusu, önemli gizleme nedenleri arasında sayılabilir.

Kişilerarası şiddette karakteristik bazı psikolojik ve davranışsal özellikler vardır: zayıf davranış kontrolü, düşük öz değer, kişilik ve davranış bozuklukları gibi. Bunun yanında duygusal bağ ve destek yoksunluğu, evde erken yaşta şiddete maruz kalma, tanık olma veya ailesinin şiddete maruz kalmış olması. Boşanmış veya ayrılmış ebeveynler dolayısıyla oluşan dolaylı şiddete maruz kalma. Bu tür şiddette ilaç ve alkol suistimali sık görülür. Yoksulluk, gelir ve cinsiyet adaletsizliği önemli toplumsal faktör olarak kabul edilmektedir.

Bunların yanı sıra reddedilmek, önemsenmemek, ailesi tarafından fiziksel cezalara maruz kalmış olmak ve antisosyal davranışlar sergilemek şiddet oluşumunu destekler. Eşlerin birbirine karşı şiddet

uygulanması, aile içindeki çocuklarda istismar riskini arttırmaktadır. Erken çocukluk dönemi faktörleri, birçok kişilerarası şiddeti ortaya çıkartmaktadır.

Kişilerarası şiddetin farklı tipleri farklılık göstermektedir. Toplumdaki saldırgan davranışlar, genç şiddetinde görünür olmasına rağmen aile içi veya eşler arası şiddet toplum önünde daha saklıdır. Bu şiddet türlerinde kullanılan araçlar da farklıdır: tokat, tekme ve nesneler eş ve aile şiddetinde kullanılırken, gençler ise öldürücü silahlar, ateşli silahlar veya bıçak kullanmaktadırlar.

Kültürel ve geleneksel normlar da, hangi davranışların normal kabul edilip edilmeyeceği veya yaşanan şiddete tepkinin veya tepkisizliğin sınırlarını belirlemede önemlidir. Toplumlar arasında oldukça farklılık gösteren davranışlar vardır. Örneğin bazı ülkelerde tecavüze uğrayan kızlar ve kadınlar yasa tarafından korunmadığı gibi akrabaları tarafından aile namusunu korumak için öldürülürler ya da tecavüzcüsüyle evlenmeye zorlanarak ilişki yasalaştırılır.

2000 yılında, kişilerarası şiddet nedeniyle 520.000 kişi hayatını kaybetti. Bu da yüz binde 8.8 gibi bir orana karşılık gelmektedir. Bu ölümlere karşılık tam istatistikler olmasa da, daha fazlasının fiziksel ya da psikolojik yaralanmaya maruz kaldığı bilinmektedir. Kişilerarası şiddet dünyanın farklı bölgelerine göre çeşitlilik göstermektedir. Çocuk ve yaşlı istismarı ve eş şiddeti her ülkede ortak sorunken, genç şiddeti özellikle Afrika ve Güney Amerika’da diğer bölgelere göre daha yüksek, çocuk evlilikleri ve cinsel şiddet ise Afrika ve Güney Asya’da diğer bölgelere göre daha fazladır.

Bireyler arası dinamikler de aile içi şiddeti etkileyen faktörlerdendir. Bunlar; düşük düzeyli evlilik içi tatmin, bireylerin agresif hareketler sergilemesi, ideolojik, ırk ve din farklılıkları, bir eşin özellikle kadının mesleğinin diğerinden daha iyi olması, daha fazla gelirin olması, özellikle çocuk ve yaşlılarda iletişim kurma yoksunluğu, evliliğe duyulan aşırı bağımlılık ve her tür güçsüzlük olarak sayılabilir.

Aile içi şiddet; En yaygın olan şiddet biçimlerinden olan, ancak özel ilişkiler çerçevesinde gerçekleştiğinden çoğunlukla kapalı kapılar ardında kalan aile içi şiddet, kişilerarası şiddet sınıflandırmasına girmektedir. Bu bağlamda “aile içi şiddet” eşler ve aile bireyleri arasında çoğunlukla “ev içerisinde yaşanan şiddet” olarak tanımlanabilir.

Aile içi şiddete maruz kalmış kişilerde genelde şu özelliklerin bulunduğu görülmektedir: Aile içinde belirgin bir pozisyonu vardır, en küçük ya da en büyük olma gibi. Aile içinde genelde her şeyin suçlusu görülme eğiliminde, günah keçisi pozisyonundadır. Şiddetin tekrarlandığı, şiddete defalarca maruz kaldığı saptanmıştır. Aile içi şiddete en yoğun maruz kalanlar genelde kadınlar, çocuklar ve yaşlılardır.

Aile içi şiddet kavramı, yalnızca eşe ve çocuğa yönelik değil, ailedeki güçlü üyenin güçsüz olan üyeye duygusal, sözel, fiziksel ve cinsel açıdan kötü davranması olarak da tanımlanmaktadır. Genel olarak geleneksel aile birimi içinde şiddet olgusu ortaya çıkarsa buna aile içi şiddet denmektedir. Aile içi şiddet yeni bir olgu değildir. Fakat bu konu 1960’lı yıllara, çocuk suistimali de 1970’lere kadar araştırma konusu olarak pek popüler olmamıştır. Son 15 yılda saldırgan davranışlara yönelik çalışmalar, aile içi şiddetin sokaklardaki şiddetten farklı olduğunu göstermiştir.

Aile içi şiddetin özelliği, hoş olmayan ve genellikle konuşulmaktan kaçınılan bir konu olmasıdır. Şiddetle ilgili davranışların algılanması kültürel bir olaydır; bireylerin değer yargılarından etkilenir. Türk toplumunda şiddet, çocuğun eğitiminde bir yöntem olarak kullanılabilmekte, kimi kesimlerde normal kabul edilmekte, örf ve adetlere uygun bir davranış olarak toplumsal yaşantıyı etkilemektedir.

Aile içi şiddet, bireylerin günlük yaşam streslerine karşı bir tepki biçimi olarak ortaya çıkar. Şiddet öğrenilmiş bir davranış olarak sıklıkla kuşaktan kuşağa geçer ve sağlıklı toplumların oluşmasına yol açar. Şiddete maruz kalmış çocuk büyüdüğünde, çocuklarına veya yakınlarına ve hatta kendisine yönelik şiddet uygulayan kişilere benzer tepkiyi gösterebilir.

Aile içi şiddet türlerini genel olarak aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz;

Yakın eş şiddeti; yakın eş ilişkisinde fiziksel, cinsel ve/veya psikolojik zarar veren fiziksel, saldırgan davranışlar, cinsel baskı, psikolojik istismar, kontrol edici davranışları kapsar. Bunun içine mevcut veya eski eşler de girebilir. Yakın eş ilişkisinde kadınların da erkeklere şiddet göstermeleri mümkünse de, bu tür şiddet daha çok erkekler tarafından kadınlara yöneliktir.

Çocuk istismarı ve ihmali; fiziksel veya duygusal olarak hasta davranış ve tutumlar, ihmal veya ihmale yakın davranış ve tutumlar, ticari sömürü olarak kullanılması sonucunda çocuğun aktüel veya potansiyel sağlığına, yaşamına, gelişimine olumsuz etki yapan, güven ve sorumluluk duygularına zarar veren tutum ve davranışları kapsamaktadır.

Yaşlı istismarı; tek sefer veya tekrarlayan, güven ilişkisine dayanması gerekirken yaşlıya zarar veya sıkıntı veren, fiziksel, psikolojik veya cinsel istismar ve ihmallerdir. Yaşlı erkekler eşleri, erişkin çocukları veya diğer akrabalar tarafından hemen hemen kadınlarla aynı oranda şiddete maruz kalmaktadırlar. Kadının daha düşük statüde görüldüğü kültürlerde yaşlı kadınlar bırakılma veya mal varlıklarına el konulma riskleri ile karşı karşıya kalırlar. 2025 yılında yaşlı nüfusun 542 milyondan 1.2 milyara çıkması hesaplanmaktadır. Sayıları giderek artan yaşlıların akrabaları ve bakıcıları tarafından şiddete uğradıkları belirlenmiştir. Bunun da gittikçe artan ölçüde bir sosyal sorun haline geldiği görülmektedir.

Yapılan analizler sonucunda genel bir kural olarak aile içi ve cinsel şiddetin yarattığı sağlık sorunları diğer kişilere göre acil servislere başvuru ve sağlık harcamaları konusunda daha büyük bir sağlık harcamasına yol açmaktadır. Bunun nedenleri şöyle sıralanabilir:

- Uzun vadeli sığınma ve güvenli evlerin temini
- Prematür ölüm, yaralanma, işe gidememe, uzun süreli sakatlık ve işgücü kaybı
- Yaşam kalitesinin düşmesi, kendine ve diğerlerine ilginin azalması
- Kamu malına ve altyapısına, sağlık hizmetleri, ulaşım ve gıda dağıtım vb. gibi faaliyetlere zarar verici muhalif eylemler
- Kendi emniyetiyle ilgili korkular yüzünden yaşam kalitesinin bozulması
- Turizm ve ekonomik kalkınma ile ilgili yatırımlarda girişimlerin yavaşlaması

Aile içi şiddet, tüm dünyada yaygın olarak görülen kronik hastalıklar gibi önemli bir sağlık sorunudur ve fiziksel, duygusal, ekonomik ve sosyal hasarlara yol açmaktadır. Aile içi şiddet, aile fertlerinden birisinin bir diğer aile ferдинin doğuştan var olan maddi ve manevi değerlerine karşı kabul edilmeyen ve istenmeyen müdahalesidir.

Aile içi şiddet, duygusal istismardan, ölümle sonuçlanan fiziksel şiddete varan çeşitli tür ve şekillerde karşımıza çıkabilir. Evli, bekâr, dul ya da boşanmış, tüm etnik gruplardan, her statü ve yaştaki kadınlar aile içi şiddete maruz kalabilirler. Aile içi şiddetin toplumsal boyutta etkileri olduğu halde bu davranışları ortaya çıkarmak bazı kültürel değerler ve inançlar nedeniyle güç olmaktadır.

Aile kan bağıllığı, evlilik ve diğer yasal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan ve bu bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik gereksinmelerinin karşılandığı temel bir toplumsal birimdir. Aile içi şiddet aile üyelerinden biri tarafından aynı ailedeki bir diğer üyenin yaşamını fiziki veya psikolojik bütünlüğü veya bağımsızlığını tehlikeye sokan, kişiliğine veya kişilik gelişimine ciddi boyutlarda zarar veren eylem veya ihmaller silsilesidir.

Dünyanın her yerinde aile içi şiddet, genellikle özel hayatın mahremiyet alanında görülen son derece hassas bir konudur. Şiddet bireysel, bireyler arası, aile ve toplum düzeylerinde pek çok faktöre bağlı olarak ortaya çıkabilir.

AİLE İÇİ ŞİDDET

Aile İçi Şiddet Nedensel Sınıflandırması

Aile içerisinde şiddet çeşitli kaynaklarda farklı olarak tarif edilmiş olsa da temelde fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik şiddet şeklinde sınıflandırılmıştır.

Fiziksel şiddet, dövme, tokatlama, tekmeleme, yakma gibi eylemlerin yer aldığı şiddet türüdür.

Duygusal istismar, sevgi göstermeme, aşağılama, devamlı eleştirme, kıskançlık, reddetme gibi eylemlerin yer aldığı şiddet türüdür.

Ekonomik istismar, yaşlılarda özellikle çok rastlanır. Kişinin parasını yönetmek, şahsa ait paraya erişimini engellemek veya kazanç sağlanmasına izin vermemek gibi eylemler bu kapsamdadır.

Yoksunluk ve ihmal daha çok çocuklar ve yaşlıların maruz kaldığı istismar türüdür. Kişinin sosyal ve maddi ihtiyaçlarını gidermeme, bunları sağlamada ihmal göstermektir. Yoksunluk ve ihmalin özellikle şiddet olarak algılanmasının temel nedeni, kasıt içermesidir. Bireyler, ulaşmak istedikleri bir şeyden yoksun bırakılarak cezalandırılabilirler. Örneğin, sevgiden, ilgiden yoksun bırakma, psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilebilirken; eğitim, sosyal hayata katılım gibi engellemeler de bireyi bunalıma sürükleyebilir. İhmal ise; bireyin kendisine, etrafındaki bireylere veya ortamına yönelik olabilir. Yoksunluk ve ihmal birbirini takip edebilmektedir. Yoksun bırakılan bireyler, yoksun bırakanları, ihmal ile cezalandırılabilirler. Her iki durumda da engellenmiş olan birey, psikolojik şiddeti zaman zaman fiziksel şiddete dönüştürebilir.

Cinsel şiddet, seksüel motivasyona bağlı yapılmış şiddet türüdür. İstenmeyen cinsel talepler, cinsel bütünlüğüne yönelik, tecavüz, fiziksel güç veya başka zorlayıcı vulva veya anüse penis, başka vücut kısımlarının veya nesnelerin sokulması gibi. Cinsel şiddet dediğimizde, evlilikte veya “dating” çıkma ilişkisinde, cinselliğin baskı aracı olarak kullanılması, yabancılar tarafından tecavüze uğrama, silahlı çatışmalarda sistematik tecavüz, cinsel şantaj (iş veya not karşılığı cinsel ilişki talebi), çocukların cinsel istismarı, zorla fahişelik, cinsel trafik, çocuk evlilikleri, kadının cinsel bütünlüğüne yönelik şiddet eylemleri, kadın sünneti ve zorla bekaret muayenesi vb. konular anlaşılmalıdır. Kadın da erkek de cinsel şiddete uğrayabilir ancak, cinsel şiddete çoğunlukla kadınlar ve genç kızlar, erişkin ve genç erkekler tarafından maruz bırakılırlar. Diğer taraftan, genç erkeklerin yaşlı kadınlar tarafından baskıyla cinsel ilişkiye zorlanmaları da şiddet kayda geçmiştir.

Bazı ülkelerde her dört kadından birinin yakın eşi tarafından cinsel şiddete maruz kaldığı, erişkin kızların ise üçte birinin ilk cinsel ilişkilerinin zorla olduğu kaydedilmiştir. İngiltere’de Kuzey Londra’da kadınların %23’ünün yaşamları boyunca yakın eşleri tarafından tamamlanmış veya bitmemiş tecavüze uğradığını yapılan araştırmalarda bildirilmiştir.

Bütün dünyada hala, her yıl binlerce kadın veya kızın alınıp satılarak cinsel kölelik veya fahişeliğe zorlandığı bildirilmiştir. Okulda, işyerinde, sağlık merkezleri, hastanelerde, mülteci kamplarında cinsel şiddete maruz kaldıkları bildirilmiştir. Cinsel şiddet kurbanlarının fiziksel ve mental sağlığı üzerinde çok ciddi etkiler görülür. Bu etkiler yaralanmanın yanında cinsel ve üreme sağlığıyla ilgili hemen ortaya çıktığı gibi sonuçları olaydan yıllar sonra çıkabilen ciddi sağlık sorunları da olabilmektedir. Mental sorunlar fiziksel sorunlar kadar ciddi olacağı gibi yıllarca derinleşerek sürebilir. Cinsel şiddette görülen ölüm olayları intihar, HIV enfeksiyonu, cinayet, saldırı veya onur cinayeti şeklinde olabilir.

Sekse zorlanan veya başkasını seks yapmaya zorlayan bir insanda, psikolojik bozulma riskini arttıran birçok faktör vardır. Aynı şekilde tecavüzü ve yapana tepkiyi etkileyen çevresel faktörler de mevcuttur. Araştırmalar cinsel saldırıda bulunan erkeklerin koersif cinsel fantezileri olduğu, kişisel olmayan cinsel ilişkileri tercih ettikleri ve genelde şiddet göstermeyen erkeklere göre, kadınlara daha

düşmanca davrandıklarını göstermiştir. Cinsel bakımdan saldırgan erkeklerin şiddete tanık oldukları ailede büyüdükları, duygusal olarak ilgisiz ve duyarsız babaları olduğunu göstermiştir. Yoksulluk ya da cinsel şiddete karşı genel bir hoşgörü gösteren ya da cezaların zayıf kaldığı toplumlarında, bu şiddeti destekleyici katkıda bulundukları gösterilmiştir. Cinsel şiddetin, özellikle cinsiyet ayrımının güçlü olduğu ve diğer şiddet türlerinin de yaygın olduğu toplumlarda daha fazla ortaya çıktığı gösterilmiştir.

Aile İçi Şiddete Kuramsal Bakış

Psikopatoloji kuramı; buna göre şiddet uygulayan kişilerin %60-72' sinde alkol ve madde kullanımı gözlenirken, %85'inde antisosyal, borderline, edilgen-saldırgan-paranoid kişilik özellikleri, öfke denetiminde sorunlar, dürtü denetim bozuklukları gözlenmektedir. Ailesinde tekrarlı bir şekilde şiddet gören kişilerde depresyona daha fazla rastlanmaktadır. Şiddet davranışı sonucunda öfkenin bir şekilde bastırılması ile ortaya çıkan depresyon, bu kişilerde impulsif suisid girişimine neden olmaktadır.

Sosyal öğrenme-şiddetin aktarılması kuramı; şiddet sorununun can alıcı noktalarından bir diğeri, kuşaktan kuşağa aktarılma özelliğidir. Aile içinde şiddete maruz kalan çocukların çoğu, büyüdülerinde mutlaka şiddet uygulayan eşlere ya da ana, babalara dönüşmeler de, şiddet uygulayan yetişkinlerin büyük bölümünde çocuklukta aile içi şiddete maruz kalma öyküsü saptanmıştır. Kuşaktan kuşağa aktarılan, her zaman basitçe şiddetin kendisi değil, bu durumu çevreleyen duygusal atmosferdir. İçselleştirilen öfke, korku ve çökkünlük duyguları kişinin tutum ve davranışlarını yaşam boyu etkileyebilmektedir. Şiddet ve ihmal sonucu oluşan intrapsişik yapı, çoğu kez yine çeşitli biçimleriyle şiddeti doğuran bir saldırganlık kaynağıdır. Çocukta şiddet davranışının ilk belirtileri umursamazlık şeklinde kendini göstermektedir. Çocuk arkadaşına, kardeşine, hayvanlara karşı zalimce davranır fakat sonuçlarından dolayı acı çekmez. Zaman geçtikçe çocuk kendini diğer arkadaşlarından uzaklaştırır ve sosyal ilişkilerini sınırlandırır. Ergenlik döneminde davranışlarına sınırlandırma getirilmek istendiğinde, bizzat şiddet davranışının uygulayıcısı haline dönüşür. Son yıllarda, aile içi şiddet uygulayanların büyük bölümünün, kendisi doğrudan şiddet gören çocuklar değil, ana babaları arasında şiddete tanık olan çocuklar arasından çıktığı düşünülmektedir. Çocuk için özdeşim nesnesi olan biri, aile içinden bir başkasına, sistemli biçimde şiddet uyguluyorsa, çocuğun saldırganla özdeşimi, doğrudan şiddete maruz kalan çocuğun özdeşiminden daha kolay olabilmektedir. Aile içinde erkek çocuk öğrendiği şiddeti ileride eşine veya çocuklarına uygulayabilmekte, kız çocuk ise baba evinde gördüğü ve içselleştirdiği şiddeti eşi ile yaşadığında olağan karşılamaktadır. Aile içi şiddet ortamında yaşayan kız çocuk için şiddet olgusu katlanılması gereken cinsiyet rolünün bir parçası olarak kabul edilmektedir.

Kaynak kuramı; aile içinde şiddet kullanımı zaman zaman güç faktörü ile de ilişkilendirilmektedir. Ev ortamında erkek, ekonomik ve sosyal açıdan kendisini güçlü hissediyorsa şiddet uygulamamaktadır. Tam tersine, eşler arasındaki statü farkı kadının lehine ise erkek evde şiddet uygulayıcısı olabilmektedir. Çevresel faktörlerden ekonomik stres, iş stresi, işsizlik, aile içinde erkek eşin kendini güçsüz hissetmesine yol açmakta ve şiddet davranışı göstermesine neden olabilmektedir.

Değişim kuramı; ile aile içi şiddet kullanımında fayda-maliyet ilişkisi olduğu savunulmaktadır. Şiddet kullanımının maliyeti faydadan daha ağır basıyorsa şiddet oluşmamaktadır. Şiddetin yararı bir insan üzerinde güç kullanabilme, maliyeti ise şiddet kullanma sonunda oluşabilecek toplum dışına itilme, polis müdahalesi ve cezalandırmadır. Kişi bu sonuçlara katlanmayı göze alıyorsa kurbanı uyguladığı şiddeti devam ettirmekte, eğer bunun toplumsal sonuçlarına katlanamıyorsa bu davranıştan vazgeçmektedir.

Sosyal izolasyon kuramı; çocuğa ve eşe yönelik şiddet uygulanan ailelerde daha fazla sosyal izolasyona rastlanmaktadır. Şiddet uygulayan tarafından kurbanın izolasyonu sağlanmakta, sosyal ya da toplumsal aktivitelere katılmasına izin verilmemektedir.

Kültür kuramı; günümüzde şiddetin evrenselliği ve yaygınlığı, kültürel bir normalleşme ile korkutucu boyutlara ulaşmıştır. Aile içinde başlayan şiddet modern toplumlarda, kapitalizmin de etkisiyle topluma yayılıp meşrulaşırken, birçok toplumda kadına ve çocuğa yönelik ilkel, çağdışı uygulamalar geleneksel kültürün öğeleri olarak devam etmektedir. Başlık parası, kadın sünneti, kadınların kapanmaya zorlanması, bekaret kontrolü gibi. Örneğin Hindistan'da, geleneklere göre yüksek miktarda drahoma ödenmesi gerektiği için kız çocukları, daha doğmadan aldırılmaktadır. Yine nüfus planlaması gereği her ailenin sahip olabileceği çocuk sayısının birle sınırlandığı Çin'de, yılda bir milyon kız çocuğu, doğar doğmaz öldürülmektedir. UNICEF raporuna göre, bu yolla "eksilen" kadın sayısı 40-50 milyon dolayındadır. Toplum düzeyinde, bütün dünyada yapılan çalışmalar kadına karşı şiddetin cinsiyet rollerinin katı bir şekilde tanımlandığı ve bunun için baskının yapıldığı; erkekliğin sertlik, erkeklik gururu ya da egemen olma rolleri ile özdeşleştirildiği yerlerde en yaygın şekilde görüldüğünü ortaya koymuştur. İstismara zemin hazırlayan diğer kültürel normlar arasında kadınların ve çocukların fiziksel istismarına izin verme, kişiler arası uyumsuzlukların çözümünde şiddeti bir araç olarak kabul etme ve erkeğin kadın üzerinde bir "sahiplik" hakkı olduğunu kabul etme yer almaktadır.

Kişilerin beslenme ve bakım gereksinimlerini karşılayan, güven duygusu veren, beden ve akıl sağlığını koruyan ve geliştiren bir birim olması gereken aile, çoğu kez, her çeşit şiddetin beslendiği ve uygulandığı tek odak olmaktadır. Aile dışında gerçekleşen şiddet için toplum sorumlu tutulurken, aile içinde oluşan şiddet gizli kalmakta, özel hayat olarak kabul edilmekte, çoğu kez de olağan ve yasal olarak karşılanmaktadır.

Aile içi şiddetin algılanması ve tanımlanması her zaman toplumun ve bireylerin kültürel değerleri üzerinde şekillenmektedir. Bu yüzden, şiddet kullanımı toplumun benimsediği ve meşru gördüğü bir amaç için gündeme geldiğinde, o davranışın şiddet olarak algılanıp tanımlanması da oldukça güç olmaktadır (Örneğin, çocuğun daha iyi eğitilmesi için birkaç tokatla cezalandırılması gibi).

Aile ve ilişkiler düzeyinde, kültürler arası çalışmalar; aile içinde servetin ve karar verme yetkisinin erkeğin kontrolünde olmasının ve eşler arasındaki uyumsuzluğun, istismarın kuvvetli bir nedeni olduğunu göstermektedir. Yaşanılan bölge düzeyinde, erkeğin şiddet göstermesini meşru kılan ve ona göz yuman erkek arkadaş grupları da işin içine katıldığında, kadının izolasyonu ve sosyal destekten yoksun olması büyük boyutlarda şiddet yaşanmasına zemin hazırlamaktadır.

Aile İçi Şiddeti Etkileyen Faktörler

Kişinin mental ya da bedensel özürlü olması şiddet görme olasılığını arttırmaktadır. Mental handikaplı kişilerin yaşamlarındaki birkaç faktör onları şiddete karşı korunmasız kılar. İzolasyon, zihinsel retardasyon bu kişilerin sosyal ilişkiler kurmasını sınırlandırır. Yalnızlık ve terk edilme, bu kişilerin seksüel ve fiziksel şiddete maruz kalmalarına yol açar. Karar verme gücünde yetersizlik, bu kişilerin karar verme gücündeki yetersizlikleri nedeniyle, onların adına ev içinden bir başkası karar alır. Bu durum karar alan kişiye ek sorumluluk ve yükümlülük getirdiğinden, zihinsel engelli kişiye şiddet davranışı gösterme olasılığını arttırır.

Benlik saygısında düşme, bu kişiler düşük benlik saygıları nedeni ile daima onlara bakmakla yükümlü olan kişilere karşı bağımlı olarak yaşarlar. Çoğu zaman sosyal normlara uyum sağlamakta güçlük çekerler. Toplum tarafından dışlanırlar. Bu durum onların fiziksel ya da seksüel yönden kötüye kullanılmalarına neden olmaktadır. Finansal Yetersizlikler ve destek alabilecekleri güçlerden yoksun olmaları, bu kişilerin şiddet görme olasılığını arttırmaktadır.

İstismarı uygulayan kişilerin genellikle özgeçmişlerinde yaşanmış şiddet olguları bulunmaktadır. İstismar eden bireylerin çoğunlukla şiddetin var olduğu ailelerde yetiştiği gözlenmektedir. Alkol ve/veya madde bağımlılığı bulunması ile tanımlanmış kişilik bozuklukları ya da psikiyatrik hastalığı bulunan kişilerde istismar eğilimine daha yoğun sıklıkla rastlandığı gözlenmektedir.

Tüm bunların yanı sıra konunun kültürel boyutu ele alındığında daha farklı yaklaşımlar ve faktörler de ortaya konmuştur. Erkek egemen evlilikler aile içi şiddete daha çok açık olmasına karşın, eşitlikçi evliliklerde şiddete daha az rastlanmaktadır. Aile içi şiddetin toplumsal, sosyal, ekonomik gibi birçok boyutta etkileri vardır. Bunun nedenlerini ortaya çıkarmak bazı kültürel özellikler ve inançları ortaya çıkarmakla ilgili olabilmektedir. Bu davranışların ortaya çıkartılmasında ve azaltılmasında sağlık personeline büyük görevler düşmektedir.

Aile İçi Şiddet Mağdurlarına Ait Veriler

Aile içi şiddete maruz kalanlara göz attığımızda temelde 3 ana grubu görmekteyiz. Bunlar kadınlar, çocuklar ve yaşlılardır.

Kadınlar, şiddet çeşidini en sıklıkla ruhsal/sözel (%99.1) olarak bildirdiler. Bunlar arasından en yüksek oranda bağırma (%80.9), eleştiriye (%73.6), azarlamaya (%54.5) maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. İkinci en sık şiddet türü fiziksel şiddet (40 kadın-%36.4) idi. Bunlardan 39'u (97.5%) fiziksel şiddet içinde en yüksek oranı kapsayan yüze tokat vurulmayı bildirdi. Cinsel şiddet sadece 6 kadın (%5.4) tarafından rapor edildi. Kadınların %60.9'u güvenlerinin kötüye kullanıldığını, %42.7'si duygusal olarak hoşnutsuz olduklarını, %28.2'si ekonomik şiddete maruz kaldığını, %26.4'ü eşinin tehdit ve gözdağı ile korkuttuğunu, %22.7'si ruhsal sıkıntıya girdiğini ve %20.0'si yalnızlığa itildiğini bildirdi.

Ülkemizde yapılmış olan kadına yönelik aile içi şiddet araştırmasına göre tek çeşit şiddet yaşayanlardaki en yaygın şiddet türü fiziksel şiddet (%39) olarak bulunurken, cinsel veya fiziksel şiddet türünden en az birini yaşama oranı daha yüksektir (%42).

Yine ülkemizde Tanrıverdi ve arkadaşlarının yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre kadınların %80.9'u eşi tarafından herhangi bir şiddet türüne maruz kalmaktadır.

Şiddete uğrayan hamile kadınların eşleriyle ilgili verilere bakıldığında; eşlerin %94.5'inin (104 eş) birisiyle kavga, siyasi suç, hakaret etme, çocuk-kadın-kıza tecavüz etme gibi suçlardan biri ya da birden çoğundan mahkum olduğu, %73.6'sının (81 kadın) ev dışında bir şiddet olayına karıştığı, 31'inin (%28.2) ev içinde çocuklarına da şiddet gösterdiği, 36'sının (32.7) ailesinde de şiddet olduğu, %70.0'ında (77 kadın) sigara, alkol, kumar, gece hayatı, eroin-kokain gibi kötü alışkanlıklardan biri ya da birden çoğunun olduğu, 15'inde (%13.6) erken ejakulasyon, erektile disfonksiyon, ayda en çok bir kez cinsel birliktelik problemlerinden biri ya da birden çoğu gibi cinsel problemlerin olduğu ve 72'sinin (%65.5) ev içindeki konuşma şeklinin kaba ve küfürbaz olduğu ifade edilmişti.

Şiddete uğrayan kadınlara, eşleriyle paylaştıkları evlilik hayatı, ailesel ve töre ile ilgili sorular sorulduğunda; %80.0'i (88 kadın) çekirdek aile tipinde olup eşi ve çocuklardan başka birinin evde yaşamadığını, %90.0'ı (99 kadın) resmi nikaha ilaveten imam nikahı da yaptırdığını, %90.0'ı (99 kadın) sadece bir kez evlendiklerini, %80.9'u (89 kadın) 60 aydan daha fazla süredir evli olduklarını, %78.2'si (86 kadın) iki ve daha fazla hamilelik deneyimlerinin olduğunu, %58.2'si (64 kadın) görücü usulü olmadan kendilerinin tanıştığı biriyle evlendiklerini, %89.1'i (98 kadın) görücü ya da kendilerinin seçtikleri evliliklerinde anne ve babalarının rızası olduğunu, %86.4'ü (95 kadın) evlenmeden önce en az 1 ay süreyle görüştiklerini bildirmişlerdir.

Kadınlara yönelik istismarı 4 grupta toplamak mümkündür; Fiziksel istismar, Cinsel istismar, Duygusal istismar, Ekonomik istismar.

Fiziksel istismar; kadının eşi ya da partneri tarafından fiziksel saldırıya maruz kalması şeklinde gerçekleşir. Bazı olgularda buna psikolojik istismar, cinsel şiddet ya da evlilik içi ırza geçme (Türk kanunlarında yer almamakla birlikte bu terim eşin izni olmadan evlilikte zorla kurulan cinsel ilişkiyi tanımlayan ve tüm dünyada yaygın olarak kabul edilen bir terimdir) ve öldürme tehditleri ile birlikte görülebilmektedir. Genellikle fiziksel istismara maruz kalmış kadınlar ciddi bir sorun olmadığı sürece acil servise ya da doktora başvurmazlar. Başvurduklarında da bazı yaralanmaları ve oraya geliş

nedenlerini saklamaya çalışırlar. Bu tür yaralanmaları açıklamak için bir yerlere çarptıklarını, düştüklerini söylerler. Geliş nedenleri ne olursa olsun genellikle hekime yanlış bilgi verirler. Bu tip olaylarda tüm yaralanmaları, lezyonları tek tek tanımlamak ve dökümanete etmek gerekir. İkinci aşamada yardımcı olabilmek için neler yapılabileceğini hastaya açıklamak gerekir. Bu tip olaylarda dikkati çeken özellik, kadınların ayrılmanın getireceği maddi problemler ve sosyal sorunlarla başa çıkamama korkusuyla susma ve olayları saklama eğiliminde olmalarıdır. Bunun yanında ayrılmaya karar veren ya da ayrılan kadınların çoğunun tekrarlayan şiddete, tehditlere maruz kaldıkları, hatta bazı olgularda öldürüldüklerinin görülmesidir.

Eşini istismar eden erkeklerin özellikleri; bu nitelikteki erkeklerin ortak bazı özelliklerinden söz edilmekte ve adeta bu özellikler şiddetin uygulanmasına bahane olarak ileri sürülmektedir. Bunlar; işsizlik, madde ve/veya alkol kullanımı, farklı dinlerden olma, babasını annesini döverken görme, daha önce evde aile içi şiddeti yaşamış olma, eğitim ve gelir düzeyinin düşüklüğü, çocuklarına da şiddet uygulama olarak sayılabilir. Ancak son zamanlarda değişik kültürel değerler ve ekonomik yapıdaki ülkeler ve katmanlarda yaşayan erkeklerin de şiddet uygulayıcısı olabildiklerinin ortaya konmasından sonra toplumsal cinsiyet rollerinin en önemli faktör olduğu yönündeki yaklaşım geniş taraftar bulmuştur.

Bu olaylara maruz kalan kadınların pasif, pesimist ve aile içindeki şiddetten dolayı sürekli kendini suçlayan bir davranış içinde olduğu görülür. İntihara teşebbüs sıklıkla gözlenir. Ayrıca istismara uğrayan kadınların bir kısmında kişilik bozuklukları, depresyon veya şizofrenik eğilimler gözlenir. Anksiyetesi yüksek ve depresif hastalarda ilk planda Post Travmatik Stres Disorder (PTSD) Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) düşünülmesinin gerektiği ve bu olayların çoğunun bir dayak yeme ya da cinsel istismar öyküsüne bağlı olabileceğini çoğu doktor ilk planda aklına getirmez. Zaten hastaların büyük bir kısmı çekingenlik ya da korkudan bunu saklamayı yeğlemektedirler. Fizik istismara uğramış ve bu tip ilişkileri olan hastaların yaklaşık olarak üçte birinde major depresyon vardır. İntihar girişiminde bulunmuş ve alkol bağımlılığı olan kadınların çoğunda aile içi şiddet öyküsünün bulunduğu araştırmalarda gösterilmektedir. Kronik baş ağrısı, muskuloskeletal veya sırt ağrısı, pelvis veya atipik göğüs ağrısı çekenlerde, uyku bozuklukları çeken, yorgunluk, cinsel fonksiyon bozuklukları, yeme bozuklukları, çarpıntı ve kırıklık duygusu yaşayanların çoğunun kökeninde TSSB bulunmaktadır.

Cinsel istismar; bu tip olaylar genellikle kadının rızası olmadan cinsel ilişkiye zorlanması şeklinde gerçekleşir. Fiziksel istismarla birlikte görülmektedir. Pek çok kadında psikosomatik semptomlar vardır. Somatik şikayetler baş ağrıları, sırt ve pelvik ağrıları, gastrointestinal problemler, uzun süreli ağrı kesici, trankilizan kullanma hikayesi ancak buna rağmen şikayetlerinin geçmemesi, hamilelerde düşük ya da erken doğum yapma öyküleri bulunur.

Duygusal istismar; fiziksel veya cinsel istismarla birlikte duygusal istismar da yaşanmaktadır. Tek başına da görülebilmektedir. Çoğunlukla aşağılama, bağırma, yetersiz olduğunu söyleme, hiçbir şey beceremediğini, çocuklarına bakmadığını söyleme, patolojik düzeyde kıskançlık, korkutma, gizliliği bozma, batıl inançlar veya paranoya düzeyinde inanmama, ne yaptığını araştırma şeklinde kendini gösterir.

Ekonomik istismar; çalışan kadının parasını elinden alma, ekonomik anlamda onu kullanma şeklinde gözlenmektedir. Özellikle erkeğin çalışmadığı durumlarda çok fazla gözlenmektedir.

Çocuk şiddeti; aile içinde şiddeti yaşayan çocuk, amaçlandığı şekilde eğitilmek yerine karşı tarafı suçlamayı, öfke ve düşmanlık duygularını öğrenebilir. Kendine olan güveninin sarsılmasının yanı sıra, sorunlarını zorbalıkla veya aile bireylerini kızdıracak davranışlar yaparak çözmeye çalışabilir.

İnsanın doğduğu andan itibaren büyümesinde, gelişmesinde ve sosyalleşmesinde kısaca bireyin toplumun bir parçası olmasında ailenin rolü kaçınılmazdır. Bir çocuğun gelişiminde ilk sosyalleştiği

yer ailesi; ilk iletişim kurduğu kişiler de aile bireyleridir. Çocuğun doğduğu andan itibaren kişiliğinin ve ruhsal yapısının temellerini ailesiyle kurduğu etkileşimden çıkardığı sonuçlar oluşturmaktadır. Çocuk, anne babaya yalnızca bakım ve beslenme açısından değil, aynı zamanda ilgi ve sevgi bakımından da muhtaçtır. Çocuk sevgi dolu ve huzurlu bir aile ortamında kurduğu temellerle davranışlarını, sosyal ilişkilerini ve topluma uyumunu düzenler. Bu nedenle anne babaların çocuklarına karşı gösterdikleri tutum ve davranışlar çocuğun gelişiminde etkilidir.

Aile, yakın ilişkilerin, bütün doyumların, gelişimsel olanakların kaynağı olduğu gibi, kimi zamanda en büyük duygusal rahatsızlıkların, gerilim ve çatışmaların kaynağı da olabilir. Aile bireylerinden anneye, babaya ya da çocuğa uygulanan şiddetin tüm bireylere yönelik olumsuz etkileri olmasına karşın en çok zarar görenlerin korunmasız olan çocuklar olduğu bildirilmektedir.

Ülkemizde 2006 yılında yapılan bir araştırmaya göre, 3-17 yaş grubundan çocukları olan babaların %17'si ile annelerin %35'i cezalandırma amacıyla çocuklarını ara sıra (çoğu durumda "bazen") dövdüklerini kabul etmiştir. Aralarında "şiddet" olarak nitelenebilecek başka cezalandırma biçimlerine başvuranlar da vardır. Örneğin, annelerin %10'u son bir yıl içinde çocuklarını bir odaya kapatmıştır.

Benzer biçimde, 2008 yılında Türkiye'de yapılan bir araştırmada, tüm bölgelerden toplam 12 ildeki ana babalara çocuklarına nasıl disiplin uyguladıkları sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre ana babaların %9.3'ü fiziksel ceza uygulamakta, %7.3'ü çocuklarını "korkutmakta", %31.8'i de çocuklarına bağlamakta veya yüksek sesle azarlamaktadır. Annelerin üniversite mezunu olmaları durumunda fiziksel cezalandırma daha az görülmektedir. Ana babalar çocuklarına uyguladıkları şiddeti "disiplin ve "kontrol" şeklinde gerekçelendirmekte, çocukların disiplin altına sokulmasında şiddetin yararlarına atıfta bulunan atasözleri hala dillerde dolaşmaktadır. Dezavantajlı kesimlerden gelen ve aile eğitimi kurslarına katılan ana babalar çocuklarını sıklıkla dövmediklerini ve onlarla nasıl konuşulacağını öğrendiklerini bildirmektedir. Bu da göstermektedir ki, ana babaların sürekli eğitilmeleri, bilinç ve duyarlılık geliştirme çalışmaları ailede şiddetin azaltılmasında önemli bir rol oynayabilmektedir .

Şiddet gören ya da yaşayan çiftler, bunu çocuklarına hissettirmediklerini, onları koruduklarını söyleseler de şiddetin yaşandığı ailelerde, çocuklar da dahil her birey yaşanan şiddetten olumsuz etkilenmektedir. Özellikle de çocukların şiddetin en ciddi mağdurları olduklarını, kadınların ya da erkeklerin ifadelerinin yanı sıra, aile içi şiddetle ilgilenen multidisipliner ekip ile yapılan görüşmelerden de çıkarmak mümkün olmaktadır.

Şiddet yaşanan evlerde çocuklar çoğu kez şiddetin en yakın tanıkları, zaman zaman da doğrudan yaşıyanı olmaktadır. Anneler şiddet uygulayan babaya bazen müdahale etmek istedikleri için kendileri de şiddete maruz kalabilmekte ya da bu durumda bazen anne öfkesini çocuklarından alabilmektedir. Şiddet gören çocuklar genelde fiziksel, duygusal ve sözel şiddetle karşılaşabilmektedir. Bu durum ise çocuklarda içine kapanma, korkular taşıma, iletişim sorunları yaşama, okul yaşamında başarısızlık, arkadaşlarının ailesiyle ilgili sorular sormalarından çekindiği için okula bile gitmek istememe olarak kendini göstermektedir.

Aile İçi Şiddetin Önlenmesi

Genel anlamda, aile içi şiddeti önleyebilmek öncelikle onun toplumsal bir olgu olduğunu kabul etmeyi gerektirmektedir. Bu durumda, tüm toplumsal kuruluşların kendi paylarına düşeni yapmaları gerekmektedir. Örneğin hukuksal alanda cinsiyet farklılıklarını temel alarak hazırlanan yasalardan çok, adının uğradığı şiddeti kanıtlamasına yardımcı, duygusal ve maddi zararını karşılamayı esas edinen, şiddeti uygulayana caydırıcı cezai hükümler sunan yasal düzenlemelere gereksinim vardır.

Aile içi şiddete psikososyal yaklaşımda hemşire, hekim, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, emniyet mensupları gibi birçok meslek üyelerinin bulunduğu multidisipliner ekip üyeleri yer almaktadır.

Uzmanlar psikososyal yaklaşımda yapılması gereken ekip üyelerinin belirlenmesi ve aile ile görüşmede şiddet ile ilgili yeterli ve doğru bilgi alma ve şiddeti tanımlamak için üç aşama tanımlanmıştır.

Psikososyal müdahaleler arasında;

- Aile odaklı terapiler,
- İnsan ilişkilerinde yaratıcı drama yaklaşımı,
- Psikodrama,
- Bilişsel davranışçı terapi,
- Çözüm odaklı terapi gibi uygulamaları yer almaktadır.

Aile içi şiddette uygulanabilecek psikososyal uygulamaları, ilgili yaklaşımın eğitim sürecini tamamlayan hemşire, psikiyatri uzmanı, psikolog, sosyal çalışmacı gibi sağlık profesyonelleri verebilir. Terapilerinde aile içi şiddeti önlemeye yönelik ana yaklaşım, akut sorunun, yani aile içi şiddetin anlaşılması ve çözümüdür. Öncelikle danışmanlıktan ziyade, aileye gereksinim duydukları konularda destek vermek önemlidir. Akut sorunun çözümünden sonra, aile bireyleri arasındaki uyumu geliştiren sözel iletişim şekillerini artırmak gelir. Aile üyeleri zıt kutuplarda toplanıp birbirlerinin iletişim çabalarını iştirme ve dikkate almama eğiliminde olmaktadır. Sürekli bir ağız dalaşı içinde olabilirler. Aile terapisine aile üyelerinin tümü birlikte ya da ayrı ayrı alınabilir. Görüşmelerde aile üyelerinin birbirlerini dinleme ve anlamasına yardımcı olunmaktadır.

Şiddetin sıklığı ve seviyesi, şiddetin azaltılması için benimsenen politikaların uygulanması ve etkileri de düzenli olarak nesnel bir değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Çocuklara yönelik şiddeti önlemeyi hedefleyen bir strateji, çocuklara en azından belirli biçimlerde şiddet uygulanmasını normal hatta yararlı sayan görüşlerin de var olduğunu hesaba katmalıdır. Dikkat edilmesi gereken bir başka nokta, şiddetin çoğu kez bir sorun çözme yolu olarak haber ve magazinlerde de ön plana çıkarılması, yetişkinler arasında şiddetin normal ve kabul edilebilir sayılmasıdır. Sonuçta, çocuklar şiddeti yetişkinlerden öğrenmektedir. Aile içi şiddet, çocukların sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Aile içi şiddete tanık olan veya şiddete uğrayan çocuklarda, anksiyete, depresyon, öğrenme güçlüğü, duygu ve davranış bozuklukları, sonraki yaşamlarında daha fazla şiddete maruz kalma ve kendilerinin de şiddet uygulaması, okul başarısızlığı, post-travmatik stres bozukluğu, somatik yakınmalar, anti-sosyal davranış, fobi, uyum bozuklukları ve içe kapanma gibi sorunlar görülmektedir. Destekleyici olmayan ebeveyn tepkisi çocukta sürekli olumsuz duyguların ifade edilmesine, başarısız baş etme becerilerine ve düşük sosyal becerilere yol açabilmektedir.

Bu nedenle, aile içi şiddete maruz kalan çocukların multidisipliner ekip üyeleri tarafından belirlenmesi, şiddetin ortaya çıkardığı etkilerini içeren psikososyal destek sağlanması gerekmektedir. Ancak bu süreçte olumsuz sonucun hazırlayıcısı ya da doğrudan nedeni olan şiddetin de mutlaka hatırlanması ve buna yönelik gerekenlerin yapılması da unutulmamalıdır.

ŞİDDET VE ÇOCUK

Fiziksel Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Fiziksel şiddet; kaba kuvvetin, kurbanın sindirilmesinde ya da korkutulmasında yaptırım aracı olarak kullanılmasıdır. “Tokatlama, çimdikleme, ısırma, itme, tekmeleme, boğazına sarılma, eline geçirdiği cisimle saldırma, kemik kırma, evden kovma, terk ve ölüm fiziksel şiddet olarak değerlendirilmektedir”. Çocukların aile içi fiziksel şiddete maruz kalması durumunda, genel muayene ile teşhisi mümkün olabilmektedir. Fiziksel şiddet sonucu genelde çocuklarda “çürükler, yanıklar ve kırıklar” oluşmaktadır. Fiziksel şiddete uğrayan çocuklarda sosyal uyum problemleri görülür. Genelde “içine kapanık, sessiz, uysal, başkalarıyla birlikteyken uyumlu, çekingen, bazen utangaç ve korkmuş bir izlenim bırakırlar”.

Duygusal Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Duygusal şiddet çocukların, ebeveyn tarafından olumsuz tutumlara maruz kalmaları ve gereksinim duyulan sevgi ve ilginin karşılanamamasıdır. Aşağılayıcı sözler söylemek, isimler takmak, korkutmak, yeterli para vermemek, arkadaşlarını görmesini engellemek, yapmak istemediği işlere zorlamak, yalnız bırakmak, suça yöneltmek, duygusal ihtiyaçlarını karşılamamak, reddetmek, sevgiden yoksun bırakmak, sürekli eleştirmek, tehdit, terk etmekle korkutmak gibi birçok durum duygusal şiddete girmektedir (Kardam ve Yüksel 2010). Aile içinde duygusal şiddete maruz kalan çocukta duraklama, engelleme, gerileme oluşturan davranışlar oluşabilmektedir. Çocuğun olumlu yönde gelişimine ket vuran ve fiziksel şiddeti içermeyen davranışlar da duygusal şiddet kapsamına girmektedir. Burada unutulmaması gereken önemli bir durumda, duygusal şiddetin etkileri, fiziksel şiddetin etkilerinden daha geç iyileşmesidir.

Sözel Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Söz ve hareketlerin, karşı taraf üzerinde sindirme, baskı ve korkutma amacıyla cezalandırma ve kontrol kurma aracı olarak kullanılması sözel şiddet olarak tanımlanmaktadır. Çocuğa yönelik olarak güven sarsıcı nitelikte ağır hakaretleri içerebilmektedir. Duygusal şiddetle iç içe geçebilmekle beraber aralarında bazı farklar da vardır. Sözel şiddette, hakaretler ve davranışların sözel ifadesi ön plandadır. Genelde öfke kontrolünün sağlanamaması sonucunda ani parlamaların etkisiyle ortaya çıkmaktadır (Tezcan ve ark. 2010). Sözel şiddet gören çocukta özgüven eksikliği, tedirginlik, sinirlilik, korku, depresyon, içe kapanma, isteksizlik ve ümitsizlik gibi birçok ruhsal problem görülebilmektedir.

Şiddet Sonrası Çocukta Görülen Sorunlar

Aile içindeki şiddetin çocuklar üzerindeki en büyük etkisi, çocukların ailede işlerin böyle yürüdüğüne inanmalarıdır. Bu çocukların geleceğin şiddet uygulayanları veya istismarcıları olma olasılıkları daha fazladır. Babasının annesine şiddet uyguladığına tanıklık eden erkek çocuk, kadınlara şiddet uygulamanın normal bir davranış biçimi olduğunu öğrenecektir. Bu çocuklar yaşamlarındaki her türlü 32 problemin çözümünü şiddetle sağlamaya çalışacaktır. Ayrıca şiddet içeren evlerde büyüyen gençler, madde kullanımı, intihar ve evden kaçmalar açısından büyük risk altındadırlar.

Vahip ve Doğanavşargil tarafından yapılan araştırma sonucu da çocuklukta fiziksel şiddet öyküsü ile kendi çocuğunu kötüye kullanma arasında anlamlı ilişki olduğunu desteklemiştir.

Çocuk istismarı ve ihmalinin özellikle fiziksel istismarın sonuçlarına baktığımızda; bu çocuklarda, çeşitli sakatlıklar, kırıklar, beyin kanamaları, iç organ yaralanmaları sonucu ortopedik sakatlıklar, felçler, havale, zeka özürü, çeşitli organ yetersizlikleri, bu hasarların çok ağır olması durumunda ise ölümün ortaya çıktığını görebiliriz. Yaşamı kurtulanlarda ise depresyon, kaygı bozukluğu, sosyal uyumsuzluk, dışa vurum ya da içe atım sorunları, karşı olma ve karşı gelme

bozuklukları vb. gibi ruhsal sorunlar gelişebilir. Bunun yanı sıra zeka özürü ya da ruhsal örselenme sonucu bu çocuklarda genellikle okul başarısı düşüktür, bilişsel gelişimleri olumsuz yönde etkilenmektedir.

Ailedeki ilişkiler sisteminin bozuk olması, karı kocanın ilişkilerindeki kopukluk, çocuklara yönelik şiddet, gelecekte bir yetişkin olarak çeşitli toplumsal rol ve işlevler üstlenecek çocukların, psiko-sosyal açıdan sağlıklarını olumsuz etkilemektedir. Sapma davranışları olarak nitelendirilebilecek çeşitli davranışların sağlıklı aile ortamında yetişmiş bireylerce daha sıklıkla gösterildiği bilinmektedir. Yenibaş ve Şirin'e göre, hasar gören çocuk, ana baba ve ailenin bir imdat çağrısı, teşhis ve bakım gerektiren bir durumun ifadesi olarak görülmektedir.

Çocukların hayatında şiddet sadece sağlığını değil, ruhsal açıdan da gelişimlerini etkilemektedir. Çocuklarda, sosyal uyum azlığı, anti-sosyal davranışlar, okul devamlılığında azalma, dikkat azlığı, okul başarısında düşüklük, başkalarına şiddet gösterme, düşük benlik saygısı, güvensizlik, okula gitmeye korkma, yeme bozuklukları, sağlık problemleri, madde bağımlılığı, intihar girişimi, huzursuzluk, depresyon, hatalı cinsel seçimler, kendine zarar verme, suç işleme ve hatta ölüm ile sonuçlanmaktadır.

18-20 yaşları arasında sevgi ve saygıya dayalı bir aile ortamı içinde yaşayan gençler ile reddedilen, gereksinimleri karşılanmayan gençler arasındaki davranışsal farkların incelendiği bir çalışmada; sevgi ve saygıya dayalı bir aile ortamı içinde yetişen gençlerin kendini kabul düzeyi yüksek, sosyal ilişkilerinde başarılı, bağımsız bireyler oldukları gözlenirken, reddedilen ve kısıtlanan gençlerin ise içine kapanık, kendilerine fiziksel zarar veren, çevresine saldırganca davranan kişiler oldukları saptanmıştır. Çocuklar şiddet uygulayan ebeveynlerini model aldıklarından dolayı, onları taklit etmektedirler.

Tezcan ve arkadaşlarının, kadına yönelik aile içi şiddet ve sağlık sonuçları ile ilgili çalışmalarında, annenin fiziksel veya cinsel şiddet yaşama durumuna göre çocuklarda görülen davranış sorunları sık sık kabus görme, yatağını ıslatma, çekingen/içine kapanık olma, Anneye/diğer çocuklara karşı saldırgan olma ve hırçınlaşarak ağlama olarak belirtmişlerdir. Buna göre şiddet yaşamış kadınların çocuklarında davranış sorunları, şiddet yaşamamış kadınların çocuklarına oranla daha yaygın olarak görülmektedir. Örneğin şiddet yaşamış yaklaşık her 10 kadından dördünün çocuğunda "anneye veya diğer çocuklara karşı saldırgan olma" davranışı görülürken, bu oran şiddet yaşamamış kadınların çocukları arasında neredeyse yarı yarıya düşmektedir.

Tol ve arkadaşlarının, çalışmasında eş şiddetine maruz kalan annelerin şiddete bir şekilde tanıklık eden çocuklarında şiddete uğramayan çocuklara oranla benlik saygısı, anksiyete, depresyon ve davranış sorunlarının olduğu görülmüştür.

Moylan ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada aile içi şiddete maruz kalmış çocuklar ve ergenlerdeki davranış sorunlarına yönelik psikodrama uygulaması yapılmıştır. Uygulama sonrası çocukların davranış problemlerinde önemli oranda azalma olduğu görülmüştür.

YAŞLILIK VE İSTİSMAR

Yaşlılık İstismar ve İhmali

Yaşlılık dönemi bireylerin statü kaybettiği, bağımlılık ve kaza riskinin arttığı, fiziksel yeteneklerinin yeteneklerinin azaldığı bir dönemdir. Ayrıca yine bedenın dış ve iç gerilimlere karşı direncinin azaldığı, pek çok süregen hastalığın yaşandığı bir dönemdir. Yaşlılık döneminde görülen tüm bu sosyal ve bedensel değişimlerle birlikte son günlerde dünya boyutunda tartışılan ve ABD'de 20 kişiden birini inciten bir durum olan yaşlı istismarı ve ihmali konusu gündeme gelmiştir.

Genel olarak yaşlı istismarı, yaşlı bireyin sağlık veya iyilik halini tehdit eden veya zarar veren herhangi bir davranıştır. İstismar bedensel, psikolojik veya ekonomik olabilir, aynı zamanda ihmale de dönüşebilir.

Yaşlı istismarı çeşitleri; **ailese, kurumsal ve kendi kendini ihmal** şeklinde görülür.

Ailese yaşlı istismarı, yaşlı bireye kendi evinde veya bir bakıcının evinde kötü muamelede bulunulmasıdır.

Kurumsal istismar, yaşlı kişilerin yaşamlarını sürdürmeleri için oluşturulmuş yerlerde, yaşlı bireye kötü muamelede bulunulmasıdır. Örneğin, huzur evleri, yaşlı bakım evleri gibi.

Kendi kendini ihmal, yaşlı bireyin sağlık veya güvenliğini tehdit eder bir şekilde, tek başına yaşama davranışını belirtir.

Yaşlı istismar ve ihmalinin nedenleri; ailese, kültürel, kurumsal, bakım verici ve yaşlı bireyle ilgili faktörler şeklinde sınıflanabilir.

Ailese nedenler arasında; ailede şiddet öyküsü olması, bireye bakmakla ilgili bilgi ve beceri eksikliği, stres ya da sosyal izolasyon yaşıyor olması, yaşlı bireyle ortak yerde yaşamının ya da bireye bakmanın getirdiği ekonomik yük sayılabilir.

Kültürel faktörler arasında; yaşlı bireyin yaşlılığı algılayışı, toplumun yaşlılıkla ilgili inançları, değerleri ve yaşlıya gösterdiği saygı gibi nedenler sayılabilir.

Kurumsal faktörler; kurumlarda yaşayan yaşlıların güçsüz ve incinebilir olması, kurumda çalışan personelin düşük ücretli, yetersiz ve aşırı çalışıyor olabilmesi, kurum yöneticilerinin ve çalışanlarının istismar ve ihmal belirtilerine karşı duyarlılıkları, değer yargı ve görenekleri, yetiştirilme şekli ve eğitimleri gibi nedenler sayılabilir.

Bakım verici ile ilgili nedenler arasında; bakım vericinin hasta olması, düşük benlik saygısı, düşünce ve davranışlarını kontrol edememe gibi kişilik problemlerinin olması, üstlendiği bakım rolünü benimsememesi ya da zorunlu yapması, bakım verdiği kişiyle anlaşamaması, öfke duyması, ilaç, alkol gibi bağımlılığının olması, işsizlik, evlilik çatışması, parasal ve tıbbi konularda kişisel krizler yaşaması, ekonomik olarak yaşlı bireye bağımlı olması gibi nedenler sayılabilir.

Yaşlı bireyle ilgili faktörler arasında; yaşlı bireyin fiziksel ve zihinsel yetersizliğinin olması, kendini koruma ve kurtarma yeteneğinin olmaması, güçsüz ve başkalarına gereksinimlerini karşılamada bağımlı olması, alkol ya da ilaç bağımlılığının, sürekli düşme sorununun, inkontinansının ve şiddet içeren sözel davranışlarının olması gibi nedenler sayılabilir.

Yaşlı istismarı ve ihmali, eş istismarı ve aile içi şiddet olayları ile ilgili olan bir olgudur. Yaşlı istismarı terimi şiddet eylemlerini ve kötü davranmayı içine almaktadır. Araştırmalarda yaşlı istismarı kendi evinde oluşan, çoğunlukla yetişkin çocukları ve eşleri tarafından suçun işlendiği ev içi veya kişilerarası şiddet olarak tanımlanmaktadır. Yaşlı istismar ve ihmali “hırpalanmış yaşlı kadın” (granny

battering) terimi ile literatürde 1970'li yıllardan beri tartışılan bir sorun olup, Uluslararası Yaşlı İstismarının Önlenmesi Kuruluşu ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Toronto Deklerasyonu'na göre yaşlı istismarı "Güven beklentisi olan herhangi bir ilişkide yaşlıya zarar veren veya strese sokan tek ya da tekrarlayan uygunsuz davranışlarda bulunulmasıdır". "Yaşlı bireyin sağlık ve iyilik halini tehdit eden veya zarar veren herhangi bir davranış" veya "belli bir zaman dilimi içerisinde bir yetişkin tarafından yaşlının o kültürde kabul edilmeyen bir davranışa maruz kalması" şeklinde de tanımlanabilmektedir.

Yaşlı ihmali ise bakmakla yükümlü bireylerin (aile üyeleri, sosyal kurum çalışanları, özel bakıcılar), yaşlının günlük gereksinimlerini karşılamamasıdır. Ayrıca yaşlının fiziksel güçsüzlük, mental hastalık, yetersizlik durumunda gereksinim duyduğu hizmet ve bakımı alamaması ya da yetersiz alması olarak da tanımlanmaktadır.

Aile içi yaşlı istismarı kadınlarda, 75 ve üzeri yaş grubunda, dullarda, ilköğretim mezunu olmayanlarda, çocuğunun/akrabasının evinde ikamet edenlerde, yalnız yaşayanlarda, hafif/orta bilişsel bozukluğu olanlarda, günlük yaşam etkinliklerinde ve yararlı günlük yaşam etkinlikleri yetersiz olanlarda daha fazla görülmüştür. İstismar ve ihmale maruz kalan gruplar toplumda en riskli gruplar arasında sayılmaktadırlar. Kadın olmak, okuryazar olmamak, yalnız yaşamak bilişsel yönden yetersiz olmak ve bütün bunların yanında yaşlı olmak, içinde bulunan mevcut durumu daha da vahim hale getirebilmektedir. Çocukları ile birlikte otururlar. Kurban çoğunlukla ailesinin yanında hekime başvuracaktır. Bu yüzden sorunu anlatmaktan korkabilir veya istismarı ya da şiddeti yapanın kimliğini başkalarına söylemekten utanabilir.

Yaklaşık olarak yaşlıların %3-4'ünün; travma, tıbbi problemlere dikkat edilmemesi, kötü hijyen veya su kaybı, uygun olmayan ev koşulları, incinme, sözel istismar, ekonomik istismar, zorla eve hapsedilme, aile üyeleri, komşular, yabancılar ya da yaşlıya bakım veren görevliler tarafından yapılan diğer zarar şekilleri "Yaşlı İstismar ve İhmali " şemsiyesi altında toplanan "Yaşlıya Yönelik Kötü Muamele" kurbanı olduğu tahmin edilmektedir.

Yaşlıların İstismar Edilme Nedenleri

Yaşlı istismarıyla çalışan araştırmacılar, yaşlı istismarıyla ilgili birkaç faktör saptamıştır;

Yaşam süresinin uzaması, bakıcılara sorumluluk yükler, bu da yaşlının istismarına yol açabilir. Bu durum özellikle bakıcının banyo ve tuvaletini yaptırmaya gibi yaşlının bedensel gereksinimlerini gerçekleştirmek zorunda olduğu durumlarda daha geçerlidir.

Uzun zamandır işsiz olma gibi ekonomik problemler, bakıcının yaşadığı gerilimi arttırabilir ve ekonomik istismar ihtimali artar. Bunun yanı sıra, genelde daha az kaynak demek olan ekonomik yetersizlik, akrabaları, yaşlı bireyin bakımına yardım etmeye yöneltebilir. Yaşlılık konumunun daha düşük olduğu kültürel değişimler ve bunun sonucunda gençlerden daha az saygı görme istismar olasılığını arttırabilir. Madde bağımlılığı veya akıl/ruhsal bozukluklar gibi problemler, yaşlıların ihmal edilmesine ve bazen istismarına neden olabilir. Toplumsal olarak ayırımı tutulmuş yaşlıların sayısında artma; ki bu da daha fazla yaşlının yalnız ve istismara açık olmasına yol açar.

Yaşlı kadınlar daha çok istismar edilmektedir, çünkü kadın nüfusu erkeklerden daha fazladır. Bunun yanı sıra, kadınlar ekonomik olarak diğerlerine daha çok bağımlıdır. Ev koşullarının iyi olmaması istismara katkıda bulunabilir. Ailede şiddet öyküsünün olması, şiddetin gerilime bir yanıt olarak kullanıldığı anlamına gelebilir. Kurumlarda yaşayan yaşlılar, güçsüz ve incinebilir olabilirler ve personel düşük ücretli, yetersiz ve aşırı çalışıyor olabilir. Bu faktörler yaşlı istismarını oluşturabilecek bir ortam yaratır.

Araştırmalar bazı yaşlı gruplarının diğerlerine göre daha fazla istismara uğradıklarını göstermiş ve bazılarının da belirli tip istismar türlerine daha fazla uğradıklarını saptamıştır. Örneğin, fiziksel ve psikolojik istismar kurbanları büyük olasılıkla evli veya çocuklarından biriyle yaşar. Ekonomik istismar kurbanları çoğunlukla boşanmıştır ve yalnız yaşarlar. İhmal edilen yaşlılarda da boşanmış olma eğilimi vardır. Eğer bir yaşlının sağlığı kötü, toplumsal olarak ayrılmış ya da çok az toplumsal desteği varsa, istismarın tüm şekillerinden zarar görme ihtimali artar. Akıl sağlığı, duygusal veya madde bağımlılığı problemleri olan aile üyelerinin yaşlıyı istismar etme ihtimali daha fazladır. Yaşlıya duygusal veya ekonomik olarak bağımlı olan akrabalar veya bakıcılar da istismar riskini arttırabilir.

Yaşlı bir bireye bakma gerilimi bazen istismar ya da ihmale yol açabilir, özellikle de istismara katkıda bulunan diğer etkenler de varsa. Bunların yanı sıra, bir aile içi şiddet öyküsü, yaşlı istismarı ile sonuçlanabilir. Örneğin bazı olgularda, çocukluğunda kötü muamele gören yetişkinler sonunda ailelerini istismar etmektedir. Ancak tüm istismarlar yaşlının yetişkin çocuğu tarafından gerçekleştirilmez. Bazen yaşlı istismarı birlikteliğin bir devamı olarak eş insidansı yaşla birlikte düşmesine rağmen, eşler dövme 60 yaşına kadar sürdürürler. Aslında araştırmalar, rapor edilen yaşlı istismarı olgularının yarısından çoğunun eşler tarafından gerçekleştirildiğini göstermiştir. Genç çiftlerdeki eş istismarıyla ilgili risk etkenlerinin çoğu yaşlı çiftlerde de görülür. Bunlar; mal, işsizlik, alkol veya madde kullanma, problemleri şiddet kullanarak çözme tutumlarıdır.

Bildirilen davranışların büyük bir bölümü fiziksel istismardır. Kurumlarda belirtilen diğer yaşlı istismarı tipleri cinsel istismar, ekonomik istismar veya çalışanların iş düzeni içindeki uygunsuz davranışlarıdır. Örneğin, bandajı keskin bir aletle kesme gibi. Bazen hasta istismarı onarılmaz zararlara da neden olabilmektedir. İstismar, kurumda kalan yaşlıyı taciz etme veya ilaç ve yatıştırıcılarla kontrol etmeyi içeren şekillerde gizli olabilmektedir. Kurumda kalan yaşlının kişisel seçimlerini (banyo veya yemek yeme zamanlarına, ne giyeceğine saygı) sınırlama da bir istismar olabilir.

Yaşlı istismarı ve ihmali genel olarak şu şekillerde görülmektedir:

Fiziksel istismar; yaşlının güvendiği veya yaşlıya bakan birisi tarafından güç kullanarak kasıtlı olarak vücuda zarar verme, ağrı verme, acı verici, yetersizliğe yol açma, fiziksel olarak engel olma, zorla besleme ve yatakta tutma gibi her tür bedensel uygulama fiziksel istismar olarak kabul edilir. Fiziksel istismar; doğrudan vurma ve cinsel saldırıyla sınırlandırılmaz, açıklanamayan fiziksel gerileme ve uzun süre su veya yemekten yoksun bırakılmayı da içerir. Vurmak, , itmek, tokatlamak, sarsmak, tekme atmak, yakmak, vurma, bağlamak, dövmek, fazla ya da yanlış ilaç vermek, kötü niyetle ilaç uygulamak fiziksel istismar örnekleridir.

Yaşlı bireyin fiziksel istismara uğramış olabileceğini gösteren başlıca belirtiler;

- El ve ayak bileğindeki kamçı ya da halat izleri
- Tekrarlanan, açıklanamayan yaralar
- Boyun ve kollardaki çürük, morluk gibi izler
- Kesiler, küçük yara bereler
- Yaralanma hakkındaki çelişkili, kaçamak ifadeler ve tutumlar
- Tekrarlanan yaralanmalarda aynı sağlık kurumuna gitmeyi reddetme
- Öyküyle uyumlu olmayan herhangi bir yara
- Üzerinde durulmamış herhangi bir yara (bazen yaralar, normalde giysiyle örtülü olan bölgelerde saklanmıştır)
- Saçın olmaması ve/veya saçlı deride kanama
- Yanıklar: Sigara, kostik, asit, ip veya zincir sürmesi nedeniyle olabilir.

Ekonomik ve hak istismarı; zihinsel yetersizliği gösterilmeyen yaşı kişilerin sivil ve hukuki haklarının ihlal edilmesi, yasadışı ya da izinsiz olarak mallarının, parasının, banka/emeklilik hesabının ya da diğer değerli varlıklarının kullanılması ve değiştirilmesi, kendi evinden çıkartılması ve hile yolu ile vekaletname alınması, ekonomik ve hak istismarı örnekleridir.

Sözü edilen bu istismar türlerini yapan kişiler kontrol ya da otorite pozisyonundaki herhangi bir kişi olabilir. Bu kişi eş, çocuk, akraba, arkadaş ya da komşu, gönüllü yardımcı, hizmetçi, sağlık görevlisi, sosyal hizmetler görevlisi ya da çevredeki başka görevli kişi olabilir.

Ekonomik istismarın olası belirtileri;

- Banka hesaplarında olağan dışı veya beklenmedik değişiklik
- Çeklerde yaşı kişinin imzasına benzemeyen imzalar, yaşı birey imza atamadığında çeklerin imzalanması
- Birey karar veremeyecek durumda olduğunda onun yerine başka birisinin iş görme yetkisinin verilmesi veya yeni değişimler ya da vasiyetin düzenlenmesi
- Yaşı kişinin bakımına aşırı miktarda para harcanılmasına bakım veren kişinin olağan dışı ilgisi
- Çok sayıda ödenmemiş faturalar, gecikmiş kira
- Yeterli ekonomik gücü olmasına karşın kişisel eşyalarının (TV, uygun giysiler) yetersiz olması
- Kendisine ait tablo, gümüş veya mücevherin kaybolması
- Bakım veren kişinin bütün kontrole tek başına sahip olması nedeniyle, aileden ve arkadaşlardan kasıtlı ayırma

Bakıcı ihmali ve/veya istismarı; yaşlıya yaklaşım sorunlarından biri de yaşlı ihmali. Yiyecek veya günlük hizmetlerde bakım sorumluluğunu yerine getirmede yetersizliktir. Bakım vermedeki sorumluluklarını yerine getirmede isteksiz davranarak veya reddederek yaşlıya duygusal, fiziksel acı ve sıkıntı vermektir.

İhmal aşağıdaki durumları içerir ama bunlarla da sınırlanmaz;

- Uzun zaman yalnız bırakılması
- Bilerek veya bilmeden yaşlı bireyden giyecek, yiyecek, içecek, ilaç, tıbbi cihaz gibi (protez, gözlük, işitme cihazı) ısınma ihtiyaçlarını esirgemek veya temel gereksinimlerinden mahrum etmek
- Yaşlının bedensel temizliği ya da giyinmesine yardım etmede yetersizlik
- Yaşlının bedensel ve ruhsal sağlık gereksinimlerini sağlamada yetersizlik ve duygusal-sosyal uyarının sağlanmaması (yaşlının tedaviyi reddettiği durumları içermez)
- Yaşlının sağlığını ve güvenliğini tehdit eden zararlardan korumada yetersizlik
- Yaşlının bakımına gerekli dikkat ve özen göstermesinde yetersizlik

Bakıcı tarafından yapılan ihmalin olası belirtileri şunlardır;

- Yatak yaraları
- Aşırı zayıflama
- Kilo kaybı

- Gözlerde çökme
- Bireysel hijyenin kötü olması
- Yatak ya da elbiselerin kirli olması, dışkı/idrâr kokusu
- Tedavi edilmeyen mental ya da fiziksel rahatsızlıklar
- Görünen yaralarını inkar etme ya da fazla açıklama yapma
- İlacını almama
- Deride kızarıklıklar, yaralar
- Yaşlının uygunsuz giyinmesi
- Yaşlıda beslenme bozukluğu veya vücutta su kaybı
- Yaşlının tedavisinin yapılmaması

Ayrıca;

- Yaşlıya bakıcısı (şüpheli istismarcı) olmaksızın başkalarını görme veya onlarla kendi başlarına konuşma sorumluluğu verilmemesi
- Değişen tutumlar veya yaşlıya karşı kızgınlık ya da açık bir şekilde yardım etmeme
- Aile üyelerinin veya bakıcısının yaşlıdan utanması (Örn: İstemli olarak altına kaçırıyor diye yaşlıyı suçlama)
- Bakıcısı tarafından yaşlıya yönelik saldırgan davranışlar (tehdit, hakaret, taciz vb.)
- Yaşlı ile ilgilenen kişilerin eski istismar öyküleri
- Alkol veya ilaç problemleri
- Bakıcı tarafından gerçek olmayan sevgi gösterisi
- Flört gibi uygun olmayan cinsel ilişki belirtileri
- Bakıcı tarafından ailenin toplumsal ayırımı, ailedeki diğer yaşlı kişilerle etkinlikleri sınırlandırma veya soyutlama
- Yaşlının bakım planını uygulamada hizmeti planlayan kişiye uymada, bakıcının isteksiz olması
- Bakıcının uygun olmayan savunması

bakıcı ihmalinin olası sonuçları olarak değerlendirilmelidir.

Kendi kendini ihmal, yaşlının kendi kendine dikkat ve özeni sağlamada yetersiz olmasıdır. İhmalin olası belirtileri;

- Hassas cilt veya kötü cilt hijyeni
- Hastalıkla ilişkisi olmayan vücutta su kaybı ve/veya beslenme bozukluğu
- Kilo kaybı
- Kirli giysi veya yatak
- Düşünsel işlevlerde değişiklik: Bilinç bulanıklığı, uygunsuz veya hiç yanıt vermeme, yer ve zamana uyum sağlayamama, bilinç kaybı, tutarsızlık

- Kişisel parasal durumunu yönetmede yetersizlik: Biriktirmek, aşırı tüketmek, parasını kaptırmak veya faturaları ödeyememe
- Kişisel bakım, alış-veriş, yemek hazırlama, ev işlerini içeren günlük yaşam etkinliklerini düzenlemede yetersizlik
- İntihar girişimleri
- Dolanıp durma
- Tıbbi tedaviyi reddetme
- Madde bağımlılığı
- Yetersiz tuvalet alışkanlığı
- Deride kızarıklıklar, yaralar
- Gaita/ idrar kokusu
- Uygunsuz giyim
- Ciddi hastalıklar için tıbbi şevkleri yerine getirmeme

Duygusal / psikolojik istismar, yaşlının güvendiği konumda olan birisi tarafından kasıtlı olarak sözel veya sözel olmayan yolla ruhsal açıdan acı verme veya strese sokan davranışlar psikolojik/duygusal istismar olarak kabul edilir.

- Sözel saldırı
- Küçümseme
- Aşağılama
- Gözdağı verme
- Tehdit etme
- Utandırma
- Sürekli eleştirme
- Korkutma
- Lakap takma
- Zorla çevresinden ayırma
- Bağırma
- Hakaret etmek
- Suçlamak
- Göz ardı etmek

gibi örnekler psikolojik istismarı içerir. Sık görülen psikolojik istismar örneklerinden biri de, kişiyi fiziksel ya da mental bir durum gerektirmemesine rağmen huzurevine göndermek ile tehdit etmektir.

Psikolojik/Duygusal istismarın olası belirtileri şunlardır;

- Bireyin cevap vermemesi, iletişim kurmaması
- Şüpheli ve mantıksız korku yaşaması

- Sosyal ilişkilerde ilgi eksikliği olması
- Kronik fiziksel ve psikolojik sağlık problemlerinin olması
- Çaresizlik
- Açıkça konuşmada kararsızlık, duraksama
- İnanılmaz öyküler
- Bilinç bulanıklığı veya uyum bozukluğu
- Öfke
- Korku
- Çekingenlik
- Depresyon
- İnkâr (red)
- Sıkıntı

Cinsel istismar; bireyin kendi rızası olmadan, isteği dışında herhangi bir cinsel aktiviteye zorlanması ve/veya herhangi bir türde cinsel ilişkiye girilmesidir. Örnek olarak; isteği olmadan dokunma, tecavüz, zorla soyunma, açık şekilde cinsellik içeren fotoğraf çekme vb. durumlar yer almaktadır.

Başlıca cinsel istismar belirtileri şunlardır;

- Açıklanamayan anal ve vajinal kanama
- Kanlı, yırtık giysiler
- Göğüslerdeki çürük ve morluklar
- Cinsel ilişki ile bulaşan hastalıklar
- Vajinal enfeksiyonlar

Terk etme; yaşlının, bakım ve nezaretinde ona eşlik eden herhangi bir birey tarafından isteyerek terk edilmesidir. ABD’nde yaşlı istismarı, 1978 yılında aile içi şiddet konusu kapsamında ulusal düzeyde tartışılmaya başlanmış ve 1979 yılında özel yaşlı istismarı yasası oluşturulmuştur.

İstanbul ilinde huzurevine girmek üzere müracaat eden 113 yaşlı ve yakınları ile yapılan “Aile İçi Fiziksel Yaşlı İstismarı” konulu araştırmada; huzurevine müracaat eden yaşlıların %25,6’sının fiziksel istismara maruz kaldığı, bunların çoğunluğunun tokat atma ve şiddetli dövülme şeklinde olduğu ve yaşlıların bu durum karşısında yalnızlık, üzüntü, çaresizlik ve nefret duydukları belirtilmektedir.

Aynı çalışmada yaşlı yakınlarının yaşlıya yakınlık dereceleri incelendiğinde tamamına yakını çok yakın akraba olduğu, yaşlı yakınlarının %86,7’sinin yaşlılardan rahatsızlık duyduğu ve bunun temel nedeni olarak yaşlının her işe karışması gösterilmektedir. Ayrıca istismarın suç olması, toplumdan dışlanma ve problemin aile içinde tutulmak istenmesi gibi nedenlerle yaşlı istismarı gizli kalmaktadır.

Yaşlı İstismar ve İhmalinin Engellenmesi Önündeki Engeller

Yaşlı istismar ve ihmali en önemli konu, problemin farkında olunmaması ya da saptanmasındaki engellerdir. Sağlık personelinin yaşlı bireyi değerlendirmede göz önüne almaları gereken bu engellerin nedenleri aşağıda özetlenmiştir.

Kişisel engeller; yaşlı kişiye yönelik kişisel engeller aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

- Bakıcısı tarafından yargılanacağından, suçlanacağından korkması
- Ailesinin davranışlarından utanması ya da bu olayı birilerine söylediğinde yakınlarının kendisine daha kötü davranabileceğinden ve herhangi bir kuruma gönderebileceğinden korkması
- Kimsenin kendisine inanmayacağından korkması
- Sisteme karşı güven eksikliğinin olması
- Yaşanan durumu kendi suçu olarak görmesi, kimse ile paylaşmak istememesi ya da istismarı bildirmede isteksiz olması
- Aileyi kutsal sayması, başkaları tarafından aile yaşantısına müdahalede bulunulmasının kabul edilemez olduğunu düşünmesi
- Ailesinde böyle bir problemin olduğunu kabul etmemesi, farkında olmaması ya da nasıl anlatabileceğini bilmemesi
- Yaşadığı durumu yeterince ciddi olarak değerlendirmemesi

Bilgi ve kaynaklara ulaşmada yetersizlik; yaşlının nereden ve nasıl yardım alabileceği ile ilgili kaynakların farkında olmaması ve yaşlının ekonomik ya da sosyal olarak bağımsız olmaması şeklinde açıklanabilir.

Sağlık çalışanları ve kurumsal engeller; aşağıdaki şekilde özetlenebilir,

- Hemşire, doktor, sosyal hizmet uzmanı gibi sağlık personelin yaşlı istismarını ortaya çıkarmada hangi soruları soracağını bilmemesi, konu ile ilgili bilgi eksikliğinin olması
- Sağlık personelinin problemi bildirme ve kaydetmede yetersiz ya da isteksiz olması
- Sağlık çalışanlarının değerlendirme ve eyleme geçmede sorumluluk alma ile ilgili tedirginliğinin olması

Yaşlı İstismarı ve İhmalinde Risk Faktörleri

Araştırmalarda yaşlı istismarı, kendi evinde oluşan, çoğunlukla yetişkin çocukları ve eşleri tarafından suçun işlendiği ev veya kişilerarası şiddet olarak tanımlanmaktadır. Herhangi bir yerde meydana gelebilen istismar ve ihmalinin en çok oluşabileceği yerler arasında yaşlının kendi evi, hastane, huzurevleri, günlük bakım evleri sayılabilir.

Çalışmalar istismar ve ihmalin her toplumda, her ekonomik düzeyde, etnik ve dini yapıda oluşabileceğini ve yaşlının sıklıkla eşi, yetişkin çocukları, akrabaları tarafından istismar edildiğini göstermektedir.

Ülkemizde huzurevlerinde kalan yaşlılarda yapılan bir çalışmada huzurevine başvuran yaşlıların %25,7'sinin ailelerinden fiziksel istismar ile karşılaştıkları ve yaşlıyı istismar edenlerin başında gelinlerin (%41,4) geldiği saptanmıştır.

Anne yaşlıların daha çok gelinleri tarafından istismar edildiğini ve ileri yaşta, inkontinansı olanların daha sık istismara uğradığını belirtmektedir. İstismar ve ihmal eden bireylerle ilgili olarak yaşlının bakımından sorumlu olan bireylerin fiziksel ve fonksiyonel sınırlılığı, bilgi ve beceri eksikliği, alkol ya da diğer madde alışkanlığı ve ekonomik bağımlılığı gibi faktörlerin istismar ve ihmalin oluşumunda rol oynadığı belirtilmektedir.

Yaşlı istismar ve ihmalinde “sosyal etkenler” şöyle sıralanabilir;

- Rol modeli olarak kabul edilmiş davranış olması
- Sosyal kabul görmüş, onaylanmış olması
- Sosyoekonomik yapı
- Göç yaşanmış olması
- Aile kavramının erozyona uğramış olması
- Sosyal destek ağlarının yokluğu veya kısıtlılığı
- Kültürel değişimlere uğramak
- Sosyal politikaların olmayışı/yetersizliği
- Sağlık hizmetlerinin ulaşılabilirliğindeki engeller

Yaşlı istismar ve ihmalinde “istismar eden bireyden” kaynaklı nedenler şunlardır;

- Bireyin kişilik problemleri
- Madde bağımlılığı olması
- İşsizlik/maddi yetersizlik
- Bakım rolünü benimsememesi
- Şiddeti çözüm olarak algılama
- Sağlık durumunun yetersizliği

Yaşlı istismar ve ihmaline maruz kalan “yaşlı bireyin özellikleri” şunlardır;

- Kadın, dul/boşanmış
- Fonksiyonel yetersizliklerinin olması
- Bilişsel yetersizliklerinin olması
- Birisine bağımlı olma hali
- Sosyal izolasyon içinde olması
- Yetersiz baş etme becerileri
- İleri yaşta olmak
- Yakınları ile yaşama mecburiyeti
- Düşük gelir seviyesi

EŞ ŞİDDETİ

Aile içi şiddetin en sık rastlanan formlarından birisi eş şiddetidir. Eş şiddeti, çoğunlukla erkeğin kadına uyguladığı şiddet şeklinde belgelenmiş olsa da aynı cinsiyetten çiftler arasında ve kadının erkeğe karşı uyguladığı şiddet şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), bu konuda daha önce yayınladığı raporlarında ağırlıklı olarak kadına yönelik şiddete dikkat çekerken, 2007'deki raporunda özellikle kişiler arası ilişkiler hedef gösterilmiş ve aile içi şiddeti, hem kadın hem erkek açısından ele almanın gerekli ve önemli olduğunu belirtmiştir. Şiddet kurbanları, genellikle yaşadıklarını kolaylıkla ifade edememektedirler. Bu nedenle, eş şiddeti olgularının saptanarak doğru bir şekilde yönetilmesi, sağlık çalışanlarının temel işlevlerinden birisi olmalıdır.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2013 yılında yayınlanan rapor kadına yönelik şiddetin küresel düzeyde boyutlarını ortaya koymaktadır. 2013 yılı verilerine göre, dünya çapında kadınların %35'i ya partnerinin (eşi veya birlikte yaşadığı kişi) fiziksel ve/veya cinsel şiddetine ya da partneri olmayan bir kişinin cinsel şiddetine maruz kalmaktadır. Ancak bazı ülke araştırmaları, kadınların %70'inin yaşamları boyunca partnerlerinden fiziksel ve/veya cinsel şiddet gördüklerini ortaya koymaktadır. Dünya çapında kadın cinayetlerinin %38'i kadınların eşi veya birlikte yaşadığı kişi tarafından işlenmektedir. Eşi veya birlikte yaşadığı kişiler tarafından fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalan kadınlar birçok sağlık sorunu ile yüzyüze kalmaktadır. Örneğin, şiddete maruz kalan kadınlarda düşük doğum ağırlığına sahip bebeğe sahip olma oranı %16'dır. Şiddete maruz kalan kadınlar, kalmayanlara oranla neredeyse iki kat daha fazla kürtaj olmakta ve depresyona girmektedir. Ayrıca dünya çapında 700 milyondan fazla kadın 18 yaşına gelmeden evlenmiştir. Bunların üçte birinden fazlasının (250 milyon) evlilik yaşı 15 yaşından küçüktür. Yoksul kız çocuklarının erken evlenme olasılığı varlıklı olan yaşlılarına nazaran 2,5 kat daha fazladır.

Diğer yandan, Avrupa Birliği (AB) ülkelerindeki durum incelendiğinde de kadına yönelik şiddetin yaygın bir sorun olduğu görülmektedir. AB Temel Haklar Ajansı (FRA) tarafından 2014 yılında 28 AB üyesi ülkede, 42.000 kadınla yüz yüze gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları bunu ortaya koymaktadır.

Araştırma sonuçları; her üç kadından birinin 15 yaşından itibaren fiziksel veya cinsel şiddete maruz kaldığını, son 12 ayda ise bu oranın %8 olduğunu, kadınların yaygın biçimde istismara uğradığını, ancak bunların çok azının kayıtlara geçtiğini, aile içi şiddet vakalarının sadece %14'ünün ve diğer şiddet vakalarının sadece %13'ünün rapor edildiğini, şiddetin gerçekleştiği ilişkiyi bitiren kadınların hala risk altında olduğunu, her beş kadından ikisinin (%43) şimdiki veya eski eşi/hayat arkadaşından psikolojik şiddet gördüğünü, 15 yaşından itibaren kadınların %18'inin ısrarlı takip mağduriyeti yaşadığını, kadınların yaklaşık %12'sinin 15 yaşından önce yetişkin biri tarafından cinsel istismara maruz kaldığını, eşi veya hayat arkadaşının şiddetine maruz kalan kadınların %42'sinin hamile iken de şiddet gördüğünü göstermiştir.

Eş şiddeti bütün ülkelerde, istisnasız her kültürde ve sosyal çevrede karşımıza çıkmakla birlikte düşük gelir grupları daha yüksek psikolojik risk altındadırlar. Vurmak, tekmelemek gibi fiziksel saldırının yanında zorla cinsel ilişki ve diğer cinsel baskı türleri, utandırma ve aşağılama gibi psikolojik istismar, ailesi ve dostlarından ayırarak izole etme gibi kontrol etme davranışları ya da bilgiye ulaşması veya yardım almasını kısıtlama gibi olgular olabilir.

Eş şiddeti, sosyal, psikolojik ve yasal bir fenomendir. İstismara uğramış kadınların korunması ve uğradıkları fiziksel ve duygusal istismar bulguları için kendilerine tıbbi destek sağlanması iyi organize edilmelidir. Aile içi şiddet genel olarak kendi evlerinde ve ailelerinde istismara uğramış kadınlar için kullanılmışken zamanla daha geniş bir anlama kavuşmuştur. Kadınların da duruma göre

erkekler üzerinde şiddet kullandıkları görülmüştür. Böylece yakın eş şiddetinde feminist aktivistlerle, aile sosyologları arasında yaklaşım farkı olmaktadır. Yasal anlamda da cinsiyet ayrımı yapmadan yasal düzenlemelerin yapılması önemlidir. Halen aile içi şiddet dendiğinde erkeklerin kadın eşleri üzerine fiziksel şiddet, utandırma ve kontrol etme davranışı anlaşılmaktadır.

Bu tür şiddette kadınlar da erkek eşlerine bu şiddeti uygulayabileceği gibi hemcinslerine de uygulayabilir. Ancak araştırmalar göstermektedir ki, bütün dünyada %10-69 arasında kadınlar, erkek eşleri tarafından yaşamlarının belli döneminde şiddete maruz kalmaktadırlar. Yapılan çalışmalarda erkekle tartışma, ona itaatsizlik, onu kız arkadaş ya da para konusunda sorgulama, yemeğin zamanında hazır olmaması, çocuklarla veya evle yeterince ilgilenmemek, cinsel ilişkiye girmeyi reddetmek ya da kadının sadakatinden şüpheye düşme, erkek eşin şiddet göstermesini provoke etmektedir.

Şiddetin önlenmesi, toplumların böyle bir sorunun varlığının farkında olması ile başlar. Bu farkındalığın sağlanması için hekimlerin konunun tüm yönlerine hakim olmaları ve her iki cinsiyetteki bireyleri şiddet açısından taramaları önemlidir. Hastaların konuşmaktan kaçındıkları bu temadan klinisyenin kaçınmaması ve bilgi sahibi olması tedavi için özel önem taşımaktadır. Ancak bu şekilde, hem erkek, hem de kadın ve en önemlisi çocukların sağlıklarının korunması sağlanacaktır.

Eş şiddeti, yakın eş ilişkisindeki bireylerden birinin diğerine zarar vermesi durumu olarak tanımlanmaktadır. Eş şiddeti, evli, nişanlı, sözlü, birlikte yaşayan, ilk kez buluşan, ayrılmış, boşanmış, heteroseksüel veya homoseksüel çiftler arasında yaşanabilmektedir.

Eş şiddetinin en önemli özelliklerinden biri kuşaktan kuşağa geçmesidir.

Olay şiddet kurbanı ile uygulayıcısı arasında olmaktan çıkar. Böylece şiddet örüntüsü kalıtsal bir hastalık gibi nesilden nesile aktarılır. Bu durum olayın boyutlarının ne kadar geniş olduğunu göstermektedir.

Yalnızca şiddet gören kişi değil, tanık olan kişilerin psikolojik durumları, özellikle çocukların psikososyal gelişimi etkilenmektedir. Çocukken şiddete maruz kalma ve tanık olma, psikiyatrik ve fiziksel morbidite nedenidir. Çocuklar aile üyelerinden ve onların birbirlerine ilişkilerinden belli davranış kalıplarını öğrenirler.

Eş şiddetinin önemli diğer bir özelliği ise; uygulanan şiddetin bir döngü içinde gerçekleşmesidir. Eşler arasındaki şiddet döngüsü üç dönemden oluşmaktadır. İlk faz gerginliğin giderek arttığı dönemdir. Bu dönemde sözel tehdit ve saldırılar ile çeşitli kısıtlamalar vardır ve sonunda dayak başlar. İkinci fazda ise ani öfke patlamaları olur ve birinci dönemin sonunda başlayan dayak devam eder, yani fiziksel istismar vardır. Kurban polise başvurduğunda sinirli ya da histerik izlenimi verebilir ve şiddete uğramış olan kadın eşi tarafından “kendinde değil” olarak tanımlanabilir. Patlama sürecinin ardından balayı dönemi adı verilen sakin dönem gelir. Bu dönemin süresi zaman geçtikçe kısalma eğilimindedir.

Şiddet uygulayanın bunu inkar etmesi ve şiddeti bir nedene bağlaması olasıdır. Şiddeti uygulayan, bu dönemde üzgün olduğunu belirtir ve bir daha asla tekrarlanmayacağına dair sözler verir. Kurban şiddetin biteceğine ve kişinin değişeceğine inanır. Bu döngü eğer bir önlem alınmazsa kronikleşerek daha kötüye gider.

Dünya Sağlık Örgütü, yakın eş ilişkisinde fiziksel, cinsel veya psikolojik kötülüğe neden olan fiziksel saldırganlık, cinsel koersif eylemler, psikolojik istismar ve kontrol edici davranışları yakın eş şiddeti olarak tanımlamaktadır. Bu tanımla aile içi şiddette çocuk ve yaşlı istismarı gibi şiddet şekillerinden ayrılmaktadır. Yine bu tanımda eş şiddeti sadece erkeklerin kadın eşlerine uyguladığı şiddet tipinden çıkarak evli olmasa da şiddetin kadınlar tarafından, heteroseksüel veya homoseksüel ilişkilerde de olabileceği kabul edilmiştir.

Eş şiddeti bir çeşit istismar olarak da kabul edilebilir. Diğer istismar türlerinde olduğu gibi burada da farklı taktikler kullanılabilir.

Eş Şiddetinin Sınıflandırılması

Williams ve arkadaşlarının bir çalışmasına göre, duygusal şiddetin en yaygın eş şiddeti formu olduğu ve bunu fiziksel şiddetle cinsel şiddetin izlediği saptanmıştır. Eş dendiğinde, romantik ve cinsel eş, erkek arkadaş, kız arkadaş, dışarı beraber çıkılan arkadaş kastedilmektedir.

Dokuz tip Eş Şiddeti görülmektedir;

1. Fiziksel şiddet
2. Duygusal şiddet
3. Sözel Şiddet
4. Psikolojik Şiddet
5. Ekonomik Şiddet
6. Cinsel şiddet
7. Fiziksel /cinsel saldırı
8. Üreme/cinsel sağlığın kontrolü
9. Israrlı takip

Fiziksel şiddet; korkutma, sindirme ve yaptırım aracı olarak kaba kuvvetin kullanılması, ölüme, yaralanmaya, herhangi bir zararlanma ya da yeti kaybına yol açabilen fiziksel güç kullanmadır. Fiziksel şiddete, itme, dövme, tekmeleme, ısırma, aç bırakma, uyutmama, tokat atma, yumruklama, sarsma, boğmaya çalışma, uzuvları bükme, sigarayla yakma, eşya fırlatma, fiziksel kuvvet kullanarak evden çıkmaya veya eve girmeye engel olma, kesici, delici ve ateşleyici bıçak veya silah gibi aletlerle tehdit etme ve/veya yaralama, organ ve uzuv kaybına neden olma, işkence yapma, namus adına işlenen cinayetler, intihara zorlama, intiharına neden olma gibi durumlar bu tanımlamanın içerisinde yer almaktadır.

Kadınlar, erkeklerden daha çok fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar. Kadının yaralanması, yeti kaybına uğraması veya ölmesine neden olan her türlü şiddet eylemini kapsar.

Fiziksel şiddet, aile içinde en fazla görülen şiddet türüdür. Amerika Bileşik Devletleri'nde yapılan Ulusal Kadına Karşı Şiddet (NVAW) araştırmasında 12 aylık bir sürede fiziksel şiddet uygulanan kadın sayısı 4.5 milyon, fiziksel şiddet uygulanan erkek sayısı ise 2.9 milyon olarak bulunmuştur. Aynı çalışmada 18 yaş ve üstü her 1000 kadından 44.2'sinin ve her 1000 erkekten 31.5'inin fiziksel şiddet gördüğü bulunmuştur. Türkiye genelinde 56 ilden 1800 evli kadınla yapılmış “Kadına Yönelik Şiddet” araştırmasında eşinden en az bir kez fiziksel şiddet gören kadınların oranı %37 olarak saptanmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002 Şiddet ve Sağlık Dünya Raporu'ndaki 48 ülkenin araştırma sonuçlarına göre kadınların %10-69 oranlarında eşleri tarafından hayatlarında en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır.

Yaklaşık her 4 kadından biri (%23.2), erkeklerde ise her 7 erkekten biri ömrü içinde yakın eşi tarafından fiziksel şiddet mağduru olmaktadır.

Fiziksel şiddet dendiğinde tokat atma, itmeden daha ağır tekme atma, yumruklama, saçını çekerek acı verme, duvara çarpmak, boğmak, nefesini kesmek, dövmek, kasıtlı bir yerini yakmak, bıçak veya silah kullanmak eylemleri düşünülür. Korkutma, sindirme ve yaptırım aracı olarak kaba kuvvetin kullanılması, ölüme, yaralanmaya, herhangi bir zarar görme ya da yeti kaybına yol açabilen fiziksel güç

kullanmadır. İtmek, tokat atmak, ısırmak, boğmaya çalışmak, tekmelemek, yumruklamak, eşya fırlatmak, fiziksel kuvvet kullanarak evden çıkmaya veya eve girmeye engel olmak, bıçak veya silah gibi aletlerle tehdit etmek, işkence yapmak bu tanımlamanın içerisinde yer almaktadır. Kadınlar, erkeklerden daha çok fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar. Fiziksel şiddet aile içinde en fazla görülen şiddet türüdür.

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan Ulusal Kadına Karşı Şiddet (NVAW) araştırmasında 12 aylık bir sürede fiziksel şiddet uygulanan kadın sayısı 4.5 milyon, fiziksel şiddet uygulanan erkek sayısı ise 2.9 milyon olarak bulunmuştur. Aynı çalışmada 18 yaş ve üstü her 1000 kadından 44.2'sinin ve her 1000 erkekten 31.5'inin fiziksel şiddet gördüğü bulunmuştur.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002 Şiddet ve Sağlık Dünya Raporu'ndaki 48 ülkenin araştırma sonuçlarına göre kadınların %10–69 oranlarında eşleri tarafından hayatlarında en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır.

Türkiye genelinde 56 ilden 1800 evli kadınla yapılmış “Kadına Yönelik Şiddet” araştırmasında, eşinden en az bir kez fiziksel şiddet gören kadınların oranı %37 olarak saptanmıştır. Başka bir ifadeyle, her 10 kadından yaklaşık 4'ü eşi veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel şiddetine maruz kalmıştır. Türkiye genelinde, son 12 ayda eşi veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel şiddetine maruz kalmış kadınların oranı yüzde 8'dir.

Araştırma sonuçları, fiziksel şiddete ilişkin tahminlerin bölgeler arasında farklılaştığını ortaya koymaktadır. Orta Anadolu Bölgesi, hem yaşamın herhangi bir döneminde, hem de son 12 ayda maruz kalınan fiziksel şiddetin en fazla belirtildiği bölgedir (yüzde 43 ve yüzde 11). Yaşamın herhangi bir döneminde maruz kalınan fiziksel şiddetin en az dile getirildiği bölge Doğu Karadeniz, son 12 ayda en az belirtildiği bölge ise Doğu Marmara Bölgesidir (yüzde 27 ve yüzde 5).

Fiziksel şiddet davranışları; tokat atma ya da bir şey fırlatma, itme, tartaklama ya da saç çekme, yumrukla ya da bir cisimle vurma, tekmeleme, sürüklenme ya da dövme, boğazını sıkma ya da bir yerini yakma, bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etme ya da bunları kullanma şekline belirir.

Duygusal şiddet; duyguların ve duygusal gereksinimlerin zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla karşı tarafa baskı uygulayabilmek için tutarlı bir şekilde istismar edilmesi, bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılmasıdır. Duygusal şiddete ilişkin bazı davranışlar; sevgi, şefkat, ilgi, onay, destek gibi duygu ve duygusal ihtiyaçların göz ardı edilmesi, küçümsemesidir. Bunların yanında dine, ırka, dile, kültürel gruba veya geçmişe ait değer verilen inançların aşağılanması veya onlara aykırı davranmaya zorlanması, bireyin maddi ve manevi destek alabileceği kurum ve kişilerden soyutlanmasına yönelik olarak arkadaş ve aile bireylerinin sürekli aşağılanması, görüşmenin denetlenmesine engellenmesi, evden kovulma veya evden ayrılmakla tehdit edilmesi şeklinde sıralanabilir.

Sözel şiddet bazı kaynaklarda, duygusal şiddetin bir biçimi olarak ele alınmıştır. Sözel şiddete ilişkin davranışlardan en belirginini kişinin değer verdiği konulara yönelik kişinin güvenini sarsmak ve kişiyi yaralamak amacıyla belirli aralıklarla çok ağır hakaret ve sözler söylemek olarak vurgulanmıştır. Küçük düşürücü adlar takmak ve sık sık olumsuz bir şekilde eleştirmek ve alay etmek de sözel şiddet kapsamında değerlendirilmektedir.

Duygusal şiddet, şiddeti gören kişi üzerinde daha uzun süreli etkiler bırakmaktadır. Sürekli aşağılanan, aptal, çirkin, değersiz olduğu söylenen kişinin zamanla bunları içselleştirebileceği ve kendini böyle görmeye başlayabileceği göz ardı edilmemelidir. Kişinin kendi değerlerine saldırılmasına, bir kez dahi olsa kabul edip aşağılanmasına izin vermesinin, gelecekteki istismarcı davranışlara zemin hazırlayacağı ve eğer istismarcı davranışlara, söz ile sınırlı iken karşı çıkılmazsa sözlü istismar fiziksel saldırı halini aldığına, bu durumdan uzaklaşmanın profesyonel bir yardım

olmaksızın mümkün olmayacağı belirtilmektedir. Duygusal şiddet sıklığına bakılacak olursa, eş şiddeti sıklıkla duygusal şiddetle başlamaktadır. Sonrasında bu şiddet davranışı fiziksel veya cinsel şiddet olarak devam etmektedir. Bazı kaynaklar fiziksel şiddeti eş şiddetinin en yaygın formu olarak belirtse de, bazı kaynaklara göre de duygusal şiddet, fiziksel ve cinsel şiddetten daha yaygındır.

Ülkemizde yapılan geniş kapsamlı bir çalışmada, % 34 ailede kadına yönelik fiziksel şiddet varken, %53'ünde sözel şiddetin var olduğu ortaya konmuştur. Kadına yönelik şiddet biçimleri arasında en yaygın olanı, duygusal şiddet/istismardır. Türkiye genelinde kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde maruz kaldıkları duygusal şiddet/ istismar yüzde 44, son 12 ayda ise yüzde 26'dır. Batı Anadolu ve Orta Anadolu bölgelerinde yaşayan kadınların yarısı yaşamlarının herhangi bir döneminde duygusal şiddet/istismara maruz kaldıklarını belirtmiştir. Son 12 ayda en fazla duygusal şiddete maruz kalan kadınlar ise yüzde 34 oranı ile Batı Anadolu Bölgesinde yaşayanlardır.

Duygusal şiddet, duyguların ve duygusal gereksinimlerin zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla karşı tarafa baskı uygulayabilmek için tutarlı bir şekilde istismar edilmesi, bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılmasıdır. Duygusal şiddete ilişkin bazı davranışlar; sevgi, şefkat, ilgi, onay, destek gibi duygu ve duygusal ihtiyaçların göz ardı edilmesi, küçümsenmesidir. Bunların yanında dine, ırka, dile, kültürel gruba veya geçmişe ait değer verilen inançların aşağılanması veya onlara aykırı davranmaya zorlanması, bireyin maddi ve manevi destek alabileceği kurum ve kişilerden soyutlanmasına yönelik olarak arkadaş ve aile bireylerinin sürekli aşağılanması, görüşmenin denetlenmesi engellenmesi, evden kovulma veya evden ayrılmakla tehdit edilmesi şeklinde sıralanabilir.

Duygusal şiddet, şiddeti gören kişi üzerinde daha uzun süreli etkiler bırakmaktadır. Sürekli aşağılanan, aptal, çirkin, değersiz olduğu söylenen kişinin zamanla bunları içselleştirebileceği ve kendini böyle görmeye başlayabileceği göz ardı edilmemelidir. Kişinin kendi değerlerine saldırılmasına, bir kez dahi olsa kabul edip aşağılanmasına izin vermesinin, gelecekteki istismarcı davranışlara zemin hazırlayacağı ve eğer istismarcı davranışlara, söz ile sınırlı iken karşı çıkılmazsa sözlü istismar fiziksel saldırı halini aldığı anda, bu durumdan uzaklaşmanın profesyonel bir yardım olmaksızın mümkün olmayacağı belirtilmektedir.

Duygusal şiddet sıklığına bakılacak olursa eş şiddeti sıklıkla duygusal şiddetle başlamaktadır, sonrasında bu şiddet davranışı fiziksel veya cinsel şiddet olarak devam etmektedir. Bazı kaynaklar fiziksel şiddeti eş şiddetinin en yaygın formu olarak belirtse de bazı kaynaklara göre de duygusal şiddet, fiziksel ve cinsel şiddetten daha yaygındır. Ülkemizde yapılan geniş kapsamlı bir çalışmada, % 34 ailede kadına yönelik fiziksel şiddet varken, %53'ünde sözel şiddetin var olduğu ortaya konmuştur.

Sözel şiddet; bazı kaynaklarda, duygusal şiddetin bir biçimi olarak ele alınmıştır. Sözel şiddete ilişkin davranışlardan en belirginini kişinin değer verdiği konulara yönelik kişinin güvenini sarsmak ve kişiyi yaralamak amacıyla belirli aralıklarla çok ağır hakaret ve sözler söylemek olarak vurgulanmıştır. Küçük düşürücü adlar takmak ve sık sık olumsuz bir şekilde eleştirmek ve alay etmek de sözel şiddet kapsamında değerlendirilmektedir.

Psikolojik şiddet; psikolojik saldırı, isim takma, aşağılama veya küfür etmeyi ve koersif kontrolü içermektedir. Koersif kontrol, eşini takip etmek, kontrol etmek veya tehdit etmek için kullanılan davranışları kapsar. Sözel veya sözel olmayan iletişim kullanarak, diğer bir insana mental veya duygusal olarak zarar vermek veya /ve diğer insanı kontrol etmektir. Psikolojik saldırganlıkta, isim takma, aşağılama gibi saldırgan ifadelerin kullanılması, koersif kontrol (ulaşıma, paraya, arkadaşlara ve aileye erişimini kısıtlama, her an takip), fiziksel veya cinsel şiddet tehditi, cinsel sağlığı veya üretkenliğini kontrol etme (doğum kontrol kullanılması, gebeliği sonlandırma), kurbanın alınganlığını sömürme (örnek iltica durumunu kullanma, özrürlük), saldırganın alınganlığını koruma, kurbanın kendi hafızası veya algı durumunu şüpheye düşürmek için yanlış bilgilendirme (akıl oyunları

) belirleyicidir. Duyguların ve duygusal ihtiyaçların, kadına baskı uygulayabilmek için tutarlı bir şekilde istismar edilmesi, bir tehdit aracı olarak kullanılmasıdır.

Kadının yaşamı üzerindeki kontrolünü yok etmek, çocuklarıyla veya ailesiyle görüşmesine izin vermemek, kadını yalnızlaştırmak, bir yere hapsedmek gibi kontrol edici davranışlar da psikolojik şiddet kapsamına girer. Psikolojik şiddet tek başına görülebileceği gibi, diğer tüm şiddet türlerine de eşlik edebilir.

Psikolojik şiddetin; terk etmekle, çocuklarını elinden almakla tehdit etme, isim takma, aşağılama, yok sayma, iletişim kurmama, kendine saygısını ve beğenisini yok etme, çocukları kaçırmak, anneye göstermeme, çocukları anneye karşı kullanma, kışkırtma, başkalarıyla iletişimini engelleme, bir yere hapsedme, aile üyeleri ve arkadaşlarıyla görüşmesini engelleme ya da kısıtlama, bilgiye ve desteğe erişimini engelleme gibi birçok biçimi vardır.

Psikolojik şiddet davranışları başlıklar halinde özetlemek gerekirse;

- Hakaret ya da küfür
- Başkalarının yanında aşağılama ya da küçük düşürme
- Korkutma ya da tehdit etme
- Kadına ya da çevresindekilere zarar vermekle tehdit etme

olarak sıralanabilir.

Ekonomik şiddet; kadının yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan ekonomik olanaklardan mahrum bırakılmasıdır. Ekonomik şiddet, düzenli bir şekilde ekonomik kaynakların ve paranın kişinin üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak kullanılmasıdır.

Ekonomik şiddetin biçimleri arasında; kişinin çalışmasına engel olma, düzenli bir iş tutmasına engel olma, çalışıyorsa kazancına el koyma, kişinin gelirini harcamak, ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamama, kazancından sadece harçlık almak biçiminde yararlanmasına izin verme, çok kısıtlı harçlık verip bununla yapılması mümkün olmayan şeyler istemek ve gerçekleşmediğinde olay çıkarma, çok az para bırakarak evi çekip çevirmesini isteme, evi zaman zaman terk ederek giderlerle hiç ilgilenmeme, zorla çalıştırma, mallarına el koyma, ekonomik kararlardan dışlama, kişinin iş yaşantısında ilerlemesine yardımcı olabilecek fırsatları değerlendirmesine engel olmak, ortak edinilmiş mallara zarar verme gösterilebilir.

Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması (TNSA) 2003 verilerine göre her beş kadından ikisi, kendi kazancının kullanımına ilişkin kararı kendisi verirken, kadınların yarısının bu kararı kocaları veya diğer kişilerle beraber verdikleri, kadınların %10'unun kendi kazançlarının kullanımına ilişkin söz hakkı bulunmadığı saptanmıştır. Her ne kadar bölgesel farklılaşma çok belirgin olmasa da, ülkemizin batısında ve kuzeyinde yaşayan kadınların %40'ından fazlası hanedeki harcamaların tamamını veya yarısından fazlasını kendi kazançlarıyla karşıladıklarını belirtmişlerdir.

Cinsel şiddet; tecavüz, başkasına penetre olmaya zorlanma, cinsel koersif kontrol, istenmeyen cinsel temas, temassız istenmeyen cinsel deneyimleri içermektedir. Temaslı cinsel şiddet, yukarıda sayılan davranışları içerebilir.

Cinsel şiddet, cinselliğin bir tehdit, sindirme ve kontrol aracı olarak kullanılmasıdır. Kişiye cinsel nesne gibi davranmak, aşırı kıskançlık ve şüphecilik göstermek, cinselliği cezalandırma yöntemi olarak kullanmak, açıkça başkalarına ilgi göstermek, aldatmak, kaba kuvvet kullanarak cinsel ilişkiye zorlamak, duygusal baskı kullanarak cinsel ilişkiye zorlamak, tecavüz etmek, istenmeyen cinsel pozisyonlara zorlamak, fuhuşa zorlamak gibi şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra zihinsel gerilik, gerçeği değerlendirme yetisinin bozulduğu durumlarda zorlama olmadan cinsel ilişkiye girmek de tecavüz olarak kabul edilmektedir. Kişinin isteği olmadan güç kullanarak, korkutarak kurbanın

vajinasına veya anüsüne penisini, elini, dilini veya başka bir objeyi sokmak tecavüz olarak kabul edilir. Sonuç olarak durumun cinsel şiddet olarak tanımlanması için, mutlaka cinsel birleşmenin olması gerekmektedir.

Cinsel şiddet, özellikle başka tür şiddet uygulamalarının olduğu ilişkilerde en sık rastlanan şiddet türüdür. ABD’de eşlerinin fiziksel saldırısına uğrayan kadınların %46’sı cinsel saldırıya da uğradıklarını belirtmişlerdir. Yaşamları boyunca kadınların %7.7’sinin eşleri tarafından cinsel şiddete uğradıkları rapor edilmiştir. Cinsel şiddet görenlerin davranışları cinsiyetlere göre incelendiğinde erkeklerin kadınlardan daha az oranda bu olayı bildirdikleri ve yardım aradıkları görülmüştür. Bir şiddet olayının varlığında, cinsel şiddet yaşayanların kendi seçtikleri bir şiddet kriz merkezi tarafından duygusal destek alması gerekmektedir. Ancak kurbanlarla sadece bir kez görüşme yapılmasının post-travmatik stres bozukluğu, depresyon gelişimi gibi psikolojik problemleri önlemek için yeterli olmadığı bilinmektedir.

Türkiye genelinde evlenmiş kadınların yüzde 12’si yaşamın herhangi bir döneminde, yüzde 5’i ise son 12 ay içinde cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Cinsel şiddetin en fazla dile getirildiği bölge, her iki dönem için de Kuzeydoğu Anadolu bölgesidir (yüzde 16 ve yüzde 8). Orta Anadolu, Doğu Marmara, Batı Marmara ve Batı Karadeniz bölgelerinde son 12 ayda maruz kalınan cinsel şiddet yaygınlığı ülke ortalamasının altındadır (Şekil 3). Cinsel şiddet içeren davranışlar arasında “kadının istemediği halde korktuğu için cinsel ilişkiye girmesi” en sık ifade edilen cinsel şiddet davranışıdır (yaşamın herhangi bir döneminde yüzde 9 ve son 12 ayda yüzde 4).

Cinsel şiddet davranışları özetlenecek olursa;

- Zorla cinsel ilişkiye girme
- Kadının istememesine rağmen korkudan cinsel ilişkiye girmesi
- Cinsel olarak aşağılayıcı ya da küçük düşürücü eylemlere zorlanma,

olarak sıralanabilir.

Cinsel şiddet 5 kategoriye ayrılmaktadır; bunların herhangi birisi, tamamlansın veya sadece girişim aşamasında kalsın, cinsel şiddet kapsamına girer. Buna ek olarak bunların hiçbirisi kurbanın özgür iradesiyle gerçekleşmez. Bunun içine alkol veya ilaç alımına bağlı zehirlenme, bilinç kaybı, farkında olmama, karşı koyamayacak durumda olması şiddetin varlığını makul göstermez.

Tecavüz veya kurbana penetrasyon; burada tamamlanmış ya da girişilmiş, güçle veya alkol ya da ilaçla kolaylaştırılmış istenmeyen vajina, ağız veya anüs içine girmeyi kapsar. Zorlanmış penetrasyon kurbana güç kullanarak veya fiziksel olarak zarar verme tehdidiyle ortaya çıkar.

Kurbanı başkasına penetre etmeye zorlama; burada tamamlanmış veya girişilmiş, zorla veya alkol/ilaçla kolaylaştırılmış olarak kurbanın cinsel olarak saldırıya veya kurbanın onayı dışında bir başka kişiye penetrasyon yapması olarak tanımlanır.

Fiziksel olmayan baskıyla istenmeyen penetrasyon; kurban sözel olarak veya utandırarak ya da otoriteyi kötüye kullanarak penetre olmaya zorlama durumudur.

İstenmeyen cinsel temas; bilerek dokunma veya kurbanın dokunmasını sağlama, direkt olarak veya elbisesi üzerinden genital organlarına, anüse, kasıklarına, göğsüne, baldırın içine veya kalçalara kurbanın onayı olmadan dokunma durumudur.

Dokunma olmadan istenmeyen cinsel deneyimler; fiziksel olmayan, kurbanın isteği dışında gerçekleşen cinsel eylemler, örneğin cinsel durumlara istenmeden maruz kalma (pornografi), sözel veya davranışsal cinsel istismar, cinsel şiddet tehditi ve /veya istenmeyen filme alma, bir başkasının cinsel içerikli fotoğrafını çekip, dağıtma durumudur.

Türkiye genelinde evlenmiş kadınların %12'si yaşamının herhangi bir döneminde, %5'i ise son 12 ay içinde cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Cinsel şiddetin en fazla dile getirildiği bölge ise Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Evlenmiş kadınların %38'i yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmıştır.

Mağdura olan yakınlığına bakılmaksızın herhangi bir kişinin ev ya da işyeri dahil herhangi bir ortamda cinsel içerikli eylemde bulunması ya da buna kalkışması, istenmeyen cinsel ifadeler kullanması ya da önerilerde bulunması, baskı yoluyla kişinin cinselliği üzerinde dayatmada bulunmasıdır. Cinsel şiddet, cinselliğin bir tehdit, sindirme ve kontrol aracı olarak kullanılmasıdır.

Cinsel şiddete örnek olarak; kişiye cinsel nesne gibi davranma, aşırı kıskançlık ve şüphencilik gösterme, sözle, elle sarkıntılık; dijital ortamda cinsel içerikli fotoğraf, video, mesaj gönderme; istenmeyen öpme, dokunma ya da okşama gibi cinsel temasta bulunma, açıkça başkalarına ilgi gösterme, aldatma, duygusal baskı kullanarak cinsel ilişkiye zorlama, kaba kuvvet kullanarak cinsel ilişkiye zorlama, istenmeyen cinsel eylemlere zorlama, istenmeyen cinsel pozisyonlara zorlama, fuhuşa zorlama, akraba ve yakınlarla yönelik cinsel saldırı ya da cinsel istismar, cinselliği cezalandırma yöntemi olarak kullanma, erken yaşta ve zorla evlendirme, tecavüz, taciz sayılabilir.

Bunun yanı sıra zihinsel gerilik, gerçeği değerlendirme yetisinin bozulduğu durumlarda zorlama olmadan cinsel ilişkiye girmek tecavüz olarak kabul edilmektedir. Kişinin isteği olmadan güç kullanarak, korkutarak kurbanın vajinasına veya anüsüne penisini, elini, dilini veya başka bir objeyi sokmak tecavüz olarak kabul edilir.

Sonuç olarak durumun cinsel şiddet olarak tanımlanması için mutlaka cinsel birleşmenin olması gerekmemektedir. Cinsel şiddet, özellikle başka tür şiddet uygulamalarının olduğu ilişkilerde en sık rastlanan şiddet türüdür. ABD'de eşlerinin fiziksel saldırısına uğrayan kadınların %46'sı cinsel saldırıya da uğradıklarını belirtmişlerdir. Yaşamları boyunca kadınların %7.7'sinin eşleri tarafından cinsel şiddete uğradıkları rapor edilmiştir. Cinsel şiddet görenlerin davranışları cinsiyetlere göre incelendiğinde erkeklerin kadınlardan daha az oranda bu olayı bildirdikleri ve yardım aradıkları görülmüştür. Bir şiddet olayının sonunda cinsel şiddet yaşayanların kendi seçtikleri bir şiddet kriz merkezi tarafından duygusal destek alması gerekmektedir. Ancak kurbanlarla sadece bir kez görüşme yapılmasının post-travmatik stres bozukluğu, depresyon gelişimi gibi psikolojik problemleri önlemek için yeterli olmadığı bilinmektedir.

Fiziksel ve/veya cinsel saldırı; evlenmiş kadınların maruz kaldıkları fiziksel şiddet, ülke, kent/kır ve bölge düzeyinde yaşanan cinsel şiddetten daha yaygındır. Ülke genelinde fiziksel şiddet yüzde 36, cinsel şiddet yüzde 12 düzeyindedir. Şiddet mağduru kadınların yüzde 68'i sadece fiziksel şiddete maruz kaldığını, yüzde 5'i ise sadece cinsel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Her iki şiddet biçiminin bir arada görülmesi de yaygındır, şiddet mağduru kadınların yüzde 27'si hem fiziksel hem de cinsel şiddete maruz kalmıştır.

Türkiye genelinde evlenmiş kadınların yüzde 38'i yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmıştır. Son 12 ayda ise bu oran yüzde 11'dir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte fiziksel ve cinsel şiddetten en az birine yaşamın herhangi bir döneminde maruz kalma düzeyi beklendiği gibi artmaktadır. Ancak, son 12 aylık dönemde, cinsel şiddet tam tersi bir şekilde genç yaşlardaki kadınlar arasında daha yaygındır. En genç yaş grubu olan 15-24 yaş grubundaki kadınlar, en yaşlı grup olan 45-59 yaşlarındaki kadınların yaklaşık üç katı düzeyinde fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmaktadırlar.

Yaşamın herhangi bir döneminde ve son 12 ayda maruz kalınan fiziksel ve/veya cinsel şiddet refah düzeyinin artması ile azalmakta, farklılık özellikle yüksek refah düzeyinde görülmektedir. Ancak yüksek refah düzeyindeki kadınların yüzde 31'inin yaşamının herhangi bir döneminde ve yüzde 8'inin son 12 ay içinde şiddete maruz kaldığı dikkate alındığında, şiddete gerekçe olarak gösterilen ekonomik sorunların ortadan kalkmasının ya da azalmasının şiddeti ortadan kaldırmaya yetmediği söylenebilir.

Üreme ve cinsel sağlığın kontrolü; örneğin eşin kondom kullanmasını reddetmesi gibi durumlardır. Bir kadın, istemediği halde eşinin kendisini hamile bırakmaya çalışması, erkek için ise erkek istemediği halde kadın eşin hamile kalmaya çalışması söylenebilir.

Israrlı takip; kurbanı saldırgan tarafından istenmeyen ve kurbanda korku yaratacak şekilde zarar verici ve tehdit edici taktiklerin kullanılmasıdır. (56) Türkiye genelinde, her 10 kadından yaklaşık 3'ü en az bir kez ısrarlı takibe maruz kalmıştır. Bununla birlikte en yaygın ısrarlı takip biçimleri, sürekli telefonla arama (%19), kısa mesaj, mektup veya e-posta gönderme (%8) ya da sosyal medya aracılığıyla takip etme (%6) ile kadının çalıştığı ya da yaşadığı yere gelerek rahatsız etme (%6) şeklindedir.

Takip, tekrarlanan, istenmeyen, bir kişinin veya bir başkasının kendi güvenliği için korkuya veya endişeye sokacak dikkat ve temaslardır. (örnek, bir aile üyesi veya arkadaş), Takibe örnek oluşturacak davranışlar; kurbanı istemediği halde tekrarlayan, istenmeyen telefon konuşmaları, e mailler, veya tekstler, kart, mektup, çiçek veya başka şeylerin bırakılması, uzaktan gözleme veya takip, ajanlık yapma, kurbanın görmek istemediği yerlerde görünmek veya kurbanı yaklaştırmak, kurbanın evine veya arabasına sızma, kurbanın kişisel varlığına zarar verme, kurbanın evcil hayvanına zarar verme veya korkutma, kurbanı fiziksel zarar verecek tehditlerde bulunmak şeklinde sıralanabilir. İsrarlı takip hem erkekleri hem de kadınları ilgilendiren bir sorundur. İsrarlı takip, istenmeyen teması, kurbanın takibini ve zarar verilmesini içerir. Teknolojideki gelişmeler ve sosyal ağlar, insanlar arası iletişim ve temasa fazla seçenek ve imkan vermektedir. Bu gelişme aynı zamanda, zarar verme ve tehdit etme bakımından daha fazla seçenek sunmaktadır. Yapılan çalışmalar ısrarlı takibin psikolojik strese neden olduğunu, şiddet dahil daha ciddi sonuçlara yol açtığını ortaya koymaktadır.

Hem erkek hem de kadınlar, aşağıda sıralanan ortak takip taktiklerini kullanmaktadır:

- İstenmeyen telefon aramaları
- Saldırganın mesajları
- Sosyal medyadan istenmeyen e mail, anlık ve diğer mesajlar
- İstenmeyen kart, mektup, çiçek veya hediye göndermek
- Uzaktan gözlemek
- Dinleme cihazı, kamera veya GPS ile uzaktan takip
- Telefonu yüzüne kapama
- Ev, okul, işyeri gibi yerlerde saldırganın görünmesi veya yaklaşması
- Saldırgan tarafından gözlenme, takip edilme veya ajanlık yapma
- Erkek kurbanın eşleri tarafından takip edilmeleri
- Kurbanın evine veya arabasına gizlice girmek
- Kurbanı tehdit etme potansiyeli olan nesneleri onun bulacağı şekilde bırakmak
- Kurbanı korkutacak şeyler yapmak
- Saldırganın orada olduğunu kurbanı hissettirmek
- Özel eşyalarına zarar vermek
- Fiziksel zararlar vermek

Diğer Eş Şiddeti Sınıflandırmaları

Şiddet Tipine Göre Sınıflandırma

Bir çok sınıflandırma bu gruba girse de en yaygın olanı Amerikalı sosyolog Johnson'ın hem feminist hem de aile araştırmacılarının önerilerini de dikkate alarak yaptığı sınıflamadır. Feminist bakış açısına göre eş şiddeti heteroseksüel bir ilişkide erkeğin kadın eşini kontrol etmek ve onu baskı altına almak için kullandığı taktiklerdir. Aile bakımından ele alındığında ise eş şiddeti heteroseksüel ve aynı cinsten beraberliklerde çiftlerin anlaşmazlıkları sonucunda ortaya çıkar. Bu görüş açısına göre erkekler gibi kadınlar da şiddet uygulayabilir. Bu şekilde Johnson önce patriarkal terörizm ve ortak çift şiddet olarak iki gruba ayırmıştır. Ancak daha sonra kendisi ve çalışma arkadaşları bu grupları beşe çıkarmıştır:

1. Koersif kontrol şiddeti (CCV) (coercive controlling violence)
2. Şiddetli direnme (Violent Resistance)
3. Durumsal çift şiddeti (Situational Couple Violence) (SCV)
4. Ortak şiddetli kontrol şiddeti (Mutual Violent Control Violence)
5. Boşanma nedenli şiddet

Koersif kontrol şiddeti (coercive controlling violence) (characterological violence);

Romantik eşi üzerinde baskı kurmak, kontrol etmek ve manipüle etmek için ağır duygusal ve fiziksel şiddet uygulama halidir. Fail ise genelde antisosyal veya borderline kişilik özelliği taşıyan, şiddeti destekleyen veya ifade eden tiplerdir. Duygusal istismar sonucu utandırma, koersif kontrol ile birlikte eşe yönelik fiziksel şiddettir. Kişinin eşine yönelik kontrol ve manipülasyon davranışıdır. Kişi, eşinin eylemlerini, ilişkilerini ve aktivitelerini kontrol eder. Koersif kişi, eşini gözlem altında tutar, koyduğu kurallara uymadığı zaman cezalandırır. Koersif kontrolde, utandırma, duygusal istismar, küçümseme, inkar, suçlama, çocukları kullanma, erkek ayrıcalığını ileri sürmek, ekonomik istismar, baskı ve tehdit kullanılır. İstismarcı, eşini kontrol altında tutmak için bu taktiklerden birini veya daha fazlasını kullanır. Johnson'ın ilk önerdiği Patriarkal (ataerkil) terörizm bu gruba girmektedir ve zamanla böyle isim değiştirmiştir. Bu şiddet tipi daha şiddetlidir, daha sık olur ve gittikçe şiddet artar.

Mahkemede, hastanede, sığınma evlerinde bu tip şiddetle daha fazla karşılaşılmaktadır. Heteroseksüel ilişkide bu şiddet tipi daha çok erkek tarafından uygulanmaktadır. Koersif kontrollü şiddet terimi, eşe karşı duygusal istismar utandırma, koersion (baskı ve tehdit) ve kontrolün, fiziksel şiddetle birlikte olduğu durumdur. Özellikle kadın koruma ve destek programlarında kullanılmaktadır. Birçok kadın hakları savunucuları aile içi şiddeti tercih etmektedir. Ulusal Domestik Şiddet Hotline (ABD'de) aile içi şiddet herhangi bir ilişkide yakın eş üzerinde güç ve kontrol kazanmak ve sürdürmek için kullanılan davranış biçimi olarak tanımlamaktadır.

Bu muhtemelen insanlar karısını dövdü, hırpaladı, eşini istismar etti veya aile içi şiddet dendiğinde akla gelir. Johnson önceleri bu davranış biçimi için patriarkal (ataerkil) terörizm terimini kullanmıştır. Daha sonra bu yakın terörizm (intimate terrorism) e dönüşmüştür. Zira her tür koersif kontrol ataerkil yapı ve tutumlardan kaynaklanmamaktadır ve sadece erkekler tarafından uygulanmamaktadır.

Heteroseksüel ilişkide, koersif kontrollü şiddet öncelikle erkek tarafından uygulanır. Johnson Pittsburgh'ta yaptığı bir çalışmada koersif kontrollü şiddette %87 fail erkek buldu. İngiltere'de benzer bir çalışmada %87 erkek şiddeti bulundu. Her ne kadar koersif kontrol şiddeti erkek baskın kabul edilse de kadın ağırlıklı şiddet de vardır (%3 de olsa).

Koersif kontrol şiddeti, diğer eş şiddeti tipleri içinde en ağır olanı olmakla birlikte kurbanların ifadelerine göre psikolojik etki, fiziksel etkilerden daha ağır gelmektedir. Başta gelen psikolojik etkiler korku ve anksiyete, öz güven kaybı, depresyon ve posttravmatik stres vardır. Gece kabusları, geçmişin

akla gelmesi, olgunun kalıntılarından uzak durma ve aşırı uyarılma aile içi şiddetin sonuçlarıdır. Sığınma evine başvuran şiddet mağduru kadınların %60'ında post travmatik stres sendromu tanınmıştır.

Önceleri şiddet kültürü, daha sonra yakın terörizmi, sonra koersif kontrollü şiddet şekline dönüşmüştür.

Koersif kontrollü şiddet, kontrol ve manipulasyon örneğidir. Bir kişi eşinin hareketlerini, ilişkilerini ve etkinliklerini kontrol eder. Bu tip istismar gözetlemeyi içerir ve kurban, koersif eş tarafından kuralları takip etmediği zaman sıklıkla cezalandırılır. Johnson'un kavramı, Stark tarafından koersif kontrol olarak tanımlanmış ve bunu karşı tarafın özgürlüğünü kısıtlamak amacıyla utandırma, izolasyon ve kontrolden oluşan bir şiddet paterni şeklinde kavramsallaştırmıştır. Saldırgan, kontrolünü sağlamak için fiziksel istismar ve şiddet eylemlerini, cinsel saldırı, utandırma veya baskı, tehdit (koersif) veya ciddi şiddetli sözel tehdit yoluyla yapar. Yeni bir kavram olduğu için koersif kontrol ile ilgili yeterince ölçüm henüz yoktur.

Böyle olunca, son zamanlarda yapılan çalışmalarda, diğer istismar formlarına göre koersif kontrol şiddetten öteye, fiziksel ve diğer istismar türlerine yol açan, ilişkide dinamik bir motivasyon olarak da kabul edilebilir. Koersif kontrol, gittikçe daha çok popülerite kazanmasına rağmen arkasındaki temel motivasyon konusunda hala tartışmalar vardır. Yani, neden bazı insanlar eşlerini koersif olarak kontrol etmek istesinler? Kişisel değişkenlik için hangi faktörler esastır? Neden bazı erkek ve kadınlar koersif kontrol yaparken diğerleri yapmaz? Bu konuda henüz yeterince çalışma ve araştırma yoktur.

Şiddetli direnme (violent resistance) Heteroseksüel ilişkide çoğu kadın, şiddetle cevap vermenin etkisiz olduğu ve durumu daha da kötüleştirdiğini görürler. Hatta, saldırıya karşı kendini koruyan kadınların, eşleri tarafından iki kat daha fazla yaralandıkları araştırmalarda bulunmuştur. Amerikan Adalet Bakanlığının bir anketinde 2004 yılında 385 kadının eşlerini öldürdükleri kaydedilmiştir. Bu olgulardan bir kısmı durumsal şiddet gösterdikleri halde, iş cinayete kadar gidebilmiştir. Şiddet gösteren eşin koersif kontrolü altında kendini çaresiz hisseden kadınların şiddet yoluyla direndikleri ortaya çıkmıştır. Eşini öldüren şiddet mağduru kadınlarla, sadece istismara maruz kalmış kadınları ayırmak için yapılan çalışmada, kadınlar arasında pek bir fark bulunmamış ancak eşler arasında önemli fark saptanmıştır. Eşini öldüren kadınların daha sık saldırıya maruz kaldıkları, ağır yaralandıkları, cinsel istismara uğradıkları ve kendilerine veya başkalarına karşı ölüm tehditi aldıkları görülmüştür. Kontrol dışı bir istismar ağına takıldıkları görülmektedir. Cinayet grubunda yapılan bir çalışmada kadınların %60'ı tecavüze uğradıklarını, %40'ı ise sıklıkla tecavüze uğradıklarını bildirmiştir. Kadınların %62'si doğal bulmadıkları, istismar saydıkları cinsel taleplere maruz kaldıklarını, 5'te birinin ise bunun sıklıkla başlarına geldiğini belirtmişlerdir. Bu kadınların çoğu, tehdit ettiklerinde veya eşlerini terk etmeye çalıştıklarında en ağır şiddete maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Cinayet işleyen kadınlarla, diğerleri arasındaki önemli bir fark da, bu kadınların ciddi olarak intiharı düşündükleri hatta intihara teşebbüs ettikleridir. Bu kadınlar, bu ilişkiyi artık sürdüremeyeceklerini ve güvenli şekilde terk etmelerinin de mümkün olmadığını hissetmektedirler. Genelde toplumdaki algı, umutsuz bir kadının vahşi kocasını uykusunda veya kendinde olmadığı bir anda öldürmesidir. Gerçekte ise, cinayetin şiddet veya tehditin olduğu bir anda gerçekleşmesidir. Yine de güvenle saldırılabileceği anı bekleyen kadınlarla birlikte, çocuklarına karşı direk bir tehdit olduğunda da ölümcül şiddete başvuran kadınlar olduğu bildirilmiştir.

Koersif kontrol uygulayan eşe karşı şiddetle direnen eş için bu tür bir tanım kullanılmaktadır. Bu tip durumlar, Kadın Direnci, Resistive /Reactive Violence (Dirençli /Tepkisel şiddet) olarak da tanımlanmaktadır. Feminist araştırmacılar buna bir çeşit kadın direnci olarak baktıklarından, "hırpalanmış kadın sendromu (battered woman syndrome)" olarak da tanımlamaktadırlar. Ancak, Johnson bu tip direnci erkeklerin de yapabileceği düşüncesiyle, şiddetli direnç terimini kullanmıştır. Burada erkek veya kadın kendisine uygulanan şiddete karşı koymak, ayakta durmak veya şiddeti

durdurmak için şiddet uygular. Heteroseksüel ilişkide bu şiddet tipi daha çok erkek tarafından uygulanmaktadır ve kadının şiddetle karşılık vermesi etkisiz kalmakta, hatta eş şiddetini daha da arttırmaktadır. ABD de yapılan bir çalışmada şiddete şiddetle karşılık verme durumlarında yaralanma, diğerlerine göre iki kat fazla bulunmuştur.

Şiddetli koersif kontrol gösteren eşe karşı şiddetle direnme olan Kadın Direnci, Dirençli /Tepkisel Şiddet, kendini koruma gibi terimlerle de anlatılmıştır. Son zamana kadar kadın tarafından başlatılan şiddeti kadın direnci olarak tanımladılar. Halbuki bazı kadınların şiddet göstermeyen eşlere karşı da şiddet uygulayabildikleri ya da koersif kontrolün olmadığı bir ilişkide dahi karşılıklı şiddet uygulandığı olgular görülmüştür. Aslında şiddetli direnme, hem kadında hem erkekte şiddeti durdurmak ya da şiddetin karşısında durmak için, koersif kontrol uygulayan eşlere karşı şiddetle tepki gösterdikleri durumdur.

Durumsal eş şiddeti (situational couple violence) (SCV) Bu tip şiddette, eşlerden biri kontrol amacı gütmeyen şiddet göstermeyen ve kontrol amacı gütmeyen eşe şiddet uygular. Düşük seviyede şiddet içerir. Psikolojik istismar karakteriojik şiddet tipine benzerdir, ancak sıklığı daha azdır ve kontrol etme ya da baskı kurma davranışları yoktur. Genel popülasyonda en sık karşılaşılan şiddet tipidir. Erkek veya kadın tarafından eşine uygulanır. Bu şiddetin arka planında güç, kontrol veya baskı söz konusu değildir. Eşler arasındaki tartışmalarla ortaya çıkar ve gittikçe artarak fiziksel şiddete dönüşür. Burada eşlerden birisi çatışma ya da kızgınlıkla başa çıkamaz. Koersif kontrolle karşılaştırıldığında şiddet tipi daha hafiftir ve sıklığı ve şiddeti zamanla artmaz. Burada daha çok sözel istismar, küfür, bağırma, isim takma ve sadakatsizlikle suçlama söz konusudur. Koersif kontroldeki gibi kronik bir kontrol hali, utandırma ve ısrarlı takip gibi davranışlar yoktur. Bu tip şiddete önceleri Ortak Çift Şiddeti (Common Couple Violence) , Erkek kontrollü Interaktif şiddet (Male-Controlling Interactive Violence), and Conflict Motivated Violence (Çatışma motifli Şiddet) gibi terimler de önerilmiştir. Cinsiyete göre bakıldığında, yapılan bir araştırmada erkek tarafından gösterilen şiddet %12.2 bulunurken, kadın tarafından uygulanan şiddet %12.4 olarak kaydedilmiştir.

Johnson'ın durumsal eş şiddetinde esas fikir, kontrol ve güç göstermek değildir. Aslında Johnson ilk önce, ortak çift şiddeti terimini kullanmıştır. Ancak bu terimle şiddetin küçümsendiği algısı yüzünden bu terimden vazgeçilmiştir. Aslında evli veya beraber yaşayan çiftler arasında görülen fiziksel saldırının en sık görülen tipidir ve erkek ve/ veya kadın tarafından uygulanır. Koersif kontrol, şiddetin minör bir tipi değildir. Neden ve sonuçları bakımından farklı bir eş şiddeti tipidir. Burada güç, kontrol ve baskı, koersif tutum yoktur. Genelde eşler arasındaki herhangi bir tartışmanın şiddetlenerek fiziksel şiddete dönüştüğü durumlardır. Eşlerden biri veya ikisi birden çatışmayı yönetemez ve kızgınlığını kontrol edemez.

Çoğunlukla bu şiddet tipi, koersif kontrolle karşılaştırıldığında sıklıkla uygulanmaz ve genelde hafif fiziksel şiddet formlarını içerir (itmek, sıkıca tutmak vb). Eşin korkması karakteristik değildir. Esasen, koersif kontrol kullanan erkeklerle kıyaslandığında, bu tip şiddete konu olan erkekler, şiddet uygulamayan erkeklerle pek farklılık göstermez. Bu tanımlamada, sarfedilen bazı sözler, saldırgan tavırlar (küfretme, bağırma, lakap takma vb), koersif kontroldeki duygusal istismarla benzerlik gösterir.

Şiddet ve kıskançlık, durumsal olarak çift şiddetinde görülebilir ve sadakatsizlik çatışma konusu olabilir. Ancak bu tip şiddette, koersif kontrolde olduğu gibi şiddet ve duygusal istismarla kronik kontrol etme, utandırma ve ısrarlı takip yoktur. Buradaki en önemli vurgu, durumsal çift şiddetinde, örneğin erkekler diyelim, normalde şiddet uygulamayanlardan farklı değildir ve uyguladıkları şiddet genelde kısa süreli, geçici ve minör tiptedir. Aile dışında şiddet uygulaması yoktur. Önemli cinsiyet ayrımı da yoktur. Kadın ve erkek hemen hemen eşit derecede etkilenir. Örneğin Kanada'da yapılan bir çalışmada, kocadan karısına şiddet %12.5 bulunmuşken, kadından kocasına %12.2 bulunmuştur.

Gençlerde ve genç erişkinlerde (dating, arkadaşla çıkma), (beraber yaşama, evlilik), cinsiyet bakımından kadınların uyguladıkları şiddet %37.2 bulunmuşken , erkeklerin uyguladıkları şiddet %21.8 bulunmuştur. Özellikle antisosyal gençler ve genç erişkinler arasında kadınlarda şiddet gösterme eğilimi erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. 17 ülkede yapılan bir çalışmada, kadınların erkeklere göre daha fazla şiddet gösterdikleri sonucuna varılmıştır (%30.0 a karşı %24.2).

Durumsal şiddetin koersif kontrollü şiddetten diğer bir farkı da, zamanla şiddetin artmaması ve hatta ayrılıktan sonra tamamen kesilmesidir. Şiddet, münferit tek bir olay olabileceği gibi, periodik olabilir ya da belirli bir düzende devam ediyor olabilir. Zaman aralığı olarak sadece geçmişte olabilir, ilişki süresince devam ediyor olabilir ya da ayrılıktan birkaç ay önce görülebilir.

Örneğin bir çalışmada, durumsal şiddette son 12 ay içinde şiddet görme durumu kadınların %99 unda görülmemişken, koersif kontrollü şiddette kadınların %78 inin son 12 ay içinde şiddet gördükleri saptanmıştır.

Durumsal şiddette ağır şiddet uygulamaları, şiddetin günlük veya haftalık sürmesi durumunda ortaya çıkabilir. Gençlerde ve genç erişkinlerde yapılan bir çalışmada, sık ve çift yönlü fiziksel saldırganlığın yüksek antisosyal skorla birlikte görüldüğü ve kadınların erkeklere göre daha büyük risk taşıdığı belirlenmiştir. Şiddet ve yaralanma arttıkça kadın ve erkek birbirinden korkmaya başlar. Durumsal şiddet ile koersif kontrol karşılaştırıldığında, durumsal şiddet mağdurlarında daha az sağlık problemleri, daha az doktora gitme, daha az psikolojik şikayetler ve daha az ağı kesici kullanımı olduğu görülmüştür.

Karşılıklı şiddetli kontrol şiddeti (mutual violent control violence); Bu tip şiddette her iki eş birbirini kontrol etmeye çalışır ve şiddet uygular (iki yakın terörist). Eş şiddetinde cinsiyet simetrisi gösteren şiddet tipi budur. Nadir görülen bir şiddet tipidir. Özellikleri, frekansı ve sonuçları tam olarak ortaya konmamıştır.

Boşanma nedenli şiddet (separation-instigated violence); Boşanma veya ayrılma sürecinde olan eşler arasında görülen şiddet türüdür. Bu tür çiftlerin ilişkilerinde şiddet öyküsü olmayabilir. Boşanma sürecinde yaşanan travmatik deneyimlere tepki olarak şiddet dönemleri tetiklenebilir. Bu travmatik deneyimlere örnek olarak, evi eşin gidişinden sonra boş bulmak, çocukları görememek, ayrılık ve boşanma sonrasında aşağılama, kötüleme ve sövme (özellikle eş tanınmış birisiyse), cinsel istismar iddiaları gösterilebilir. Bu durumdaki bir şiddet atıptır ve ciddi psikolojik kontrol kaybına yol açabilir. Genelde hafif tip şiddet uygulamaları söz konusudur ve hem erkek hem de kadın tarafından uygulanabilir. Bu tür şiddet, daha çok terk edilen, bırakılan eş tarafından, boşanma eyleminin şokuyla uygulanır. Örnek olarak bağırarak, eşe bir takım cisimler savurmak, malını yok etmek, arabasına zarar vermek, eşi utandırmak, yeni bir eşle yanından geçmek vb. verilebilir.

Bu tip şiddette sürekli devam eden bir şiddet yoktur. Şiddet ayrılık dönemine özgüdür. İlk önceleri Johnson tarafından üretilen “engender” yani “ayrılmanın şiddeti” tanımlaması önerildiyse de, zamanla bu kavramın yerine provoke etme anlamına gelen “instigated” terimi kullanılmıştır. Burada durumsal veya koersif kontrol şiddetinde devam eden şiddet, ayrılık döneminde de devam edebilir. Hatta öldürme derecesinde, özellikle koersif kontrolde saldırganın ayrılık tehditini hissetmesiyle artabilir. Son zamana kadar aile içi şiddette hep kadın mağdur, erkek saldırgan olarak kabul edilmiştir.

Ancak cinsiyet eşitsizliği bırakılarak daha objektif yöntemler değerlendirilmiştir.

Psikolojik boyut; küfür etme, küçük düşürme, izole etme, baskı kurma, tehdit etme, ısrarlı takip vb. tavrırları kapsar.

Fiziksel boyut; tokatlama, itme, tekmeleme, ısırma, boğma, yaralama vb. Tavrırları kapsar.

Cinsel boyut; tecavüz, zorla istenmeyen cinsel davranışları kapsar.

Bu tanımlamaların tümü genel olarak olmamakla birlikte, şiddet tiplerini ayırt etmede kullanılmaktadır.

Boşanma ve ayrılığın neden olduğu şiddet tipi, daha önce olmadığı halde bu dönemde ortaya çıkan şiddet için kullanılmıştır. Hem erkek hem de kadında görülebilmektedir. Daha önce medeni davranışlar içinde birisi olan kadın veya erkek, beklenmeyen davranışlar biçimlerini göstermeye başlarlar. Eşlerden biri korku, utanma veya kontrol edilme hissini iddia etse de, bu doğru olmayabilir. Bu tür şiddetin, travmatik ayrılıklarda, örneğin ebeveynler isteyken çocukların alınması sonucu evde çocukları görememesi vb gibi durumlarda görülmesi mümkündür. Tanınmış birisinin kamu önünde kötülenmesi, küçük düşürülmesi, çocuk veya cinsel istismar, eşin yatakta başka birisiyle yakalanması şiddet sebebidir. Şiddet atipik olarak ve ciddi anlamda psikolojik kontrol kaybıyla ortaya çıkmaktadır. Ayrılık başlangıcında ve süresinde, hafiften daha ağıra doğru yönelen şiddet tipleri şeklinde görülebilir. Genelde bu tip şiddet terk edilen eş tarafından, özellikle boşanma şoku nedeniyle ortaya çıkabilmektedir. Sert ve ani saldırı, eşe nesneler atma, eşyalarına, örneğin değer verdiği resimlerine, aileden kalma değerli eşyalarına zarar verme, elbiselerini dışarı atma, silah gösterme, yanından iğneleyici sözler söyleyerek geçme, laf atma, eşinin veya sevgilisinin arabasına zarar verme şeklinde belirir. Bu şiddet türü tekrar etmeyebilir ve koruma yöntemleri ile itaate dönüştürülebilir.

Adli bakımdan düşünüldüğünde, bu şiddet türünü diğerlerinden ayırt etmek önemlidir. Eşin öldürücü kızgınlığının, zarar verme isteğinin, ısrarlı takibinin, borderline kişilik/disforik tiplemesinin ortaya çıkarılması önem kazanmaktadır. Önceden koersif kontrol şiddeti olup olmadığı, kıskançlık, eşe aşırı bağımlılık ve içgüdüsel davranışların varlığının saptanması önemlidir. Koersif kontrolden farklı olarak burada çiftler şiddeti inkar etmezler, tam tersine utanır ve rahatsız olurlar. Kimisi evliliklerinde iyi muamele görmüş, aileleri tarafından desteklenmiş ve çocuklarıyla iyi ilişkiler içinde olmuş çiftlerdir. Alışık olmadıkları şiddetten dolayı adeta dehşete düşmüş ve korkmuş halleri vardır. Eski eşin korkutucu ve tehlikeli olduğunu farketmişlerdir. Çocukları üzerinde oluşturdukları güven ve işbirliği ortamı, en azından bu dönemde kalkmıştır.

Janet Johnson Sınıflaması

Boşanma sürecindeki çiftler üzerinde yaptıkları çalışmalardan sonucunda, 3 esas şiddet motivasyonunu baz alarak, 5 tip eş şiddeti tanımlamışlardır;

Dönemsel erkek hırpalaması (Episodic Male Battering); Boşanmakta olan yüksek çatışmalı çiftlerin yaklaşık %18'inde görülebilir ve daha çok erkekler tarafından başlatılır. Koersif kontrole benzerdir. Kadın tarafından başlatılan şiddet oranı ise %15 olarak bulunmuştur. Saldıran eşe karşı kontrol kaybedilirse, nispeten daha ağır bir şiddete yol açabilir.

Kadının başlattığı şiddet (female initiated violence); Yüksek çatışmalı boşanmaların %15'inde şiddeti kadın başlatabilir. Eşin saldırısına karşı kontrolü kaybettiğinde, daha ağır bir şiddete dönüşebilir.

Ayrılık nedenli şiddet (Separation-engendered violence); Evlilikte şiddet olmadığı halde, boşanma sürecinde veya ayrıldıktan sonra görülebilir. Yüksek çatışma olan boşanma durumundaki birlikteliklerin ise %25'inde görülür. Genelde terkedilen eş tarafından, erkek veya kadın olsun, bu tür şiddetin uygulandığı görülür.

Erkek kontrollü interaktif şiddet (male-controlling interactive violence); Bu daha çok karşılıklı sözlü atışmaların üstüne hakaretin artmasıyla fiziksel kavgaya dönüşür. Yüksek çatışmalı boşanmakta olan birlikteliklerin %20'sinde görülür. Herhangi bir eş tarafından başlatılmış olabilir. Ancak erkek üstün güç gösterisinde bulunur ve kavgada üstünlük sağlar. Kadının karşı koyması veya karşı saldırıya geçmesi erkeği azdırır ve daha tehlikeli, daha tehdit edici hale getirir.

Psikotik ve paranoid tepkiye bağlı şiddet (violence due to psychotic and paranoid reactions); Bunlar bozulmuş dūřünce sistemi ve paranoya sonucu ortaya çıkan psikotik ve paranoyak davranışlardır. Yüksek çatışmalı boşanmaların %65'inde gōrölür.

Holtzworth-Munroe Ve Stuart Sınıflaması

Bu sınıflamada şiddetten çok şiddeti uygulayanlar esas alınarak bir sınıflama yapılmıştır. Burada şiddetin aile içinde veya dışında uygulanması ve saldırganın psikopatolojisi ve duygusal işlev bozukluğuna bağlı olarak üç tip saldırgan tanımlanmıştır:

- Sadece aile içinde
- Disforik–sınırdaki kişilik
- Genelde saldırgan–antisosyal erkek

Bu sınıflamaya daha sonra dūřük seviyede anti-sosyal tip ayrı bir grup olarak eklenmiştir. Bu sınıflamanın uygulamasına bakıldığında, genelde saldırgan ile sınırdaki kişilik/disforik tipleri ayırt etmek çok güçtür. Kolaylık ağışından bu sınıflamanın sadece aile içinde, orta şiddetli ve genelde şiddetli /psikolojik olarak stresli olarak değiştirilmesi önerilmiştir. Çünkü sınırdaki/disforik ve genelde saldırgan/antisosyal tiplere rastlanmıştır.

Sadece aile içinde tanımına göre, burada ağış ve sık şiddet uygulaması vardır. Hatta kriminal davranış dahi gösterebilirler. Ev dışında da şiddet gösterirler. Psikopatolojik veya kişilik bozuklukları gösterirler. Ayrıca madde bağımlılığı alt grubu da eklenebilir. Bunlar nadiren psikolojik ve cinsel istismar tavrı gösterirler ve şiddet uyguladıktan sonra özür dilerler. Bunlar çatışmaları şiddetsiz çözemedikleri için şiddet uygulayarak. Eş şiddetinin %50'sinde bu tip şiddet olduğunu iddia ederler.

Disforik/sınırdaki kişilik tanımına göre disforik/sınırdaki kişilikler, orta şiddetten çok şiddetliye yakın şiddet uygulayabilirler. Bunlar ev dışında da şiddet uygulayarak. Psikolojik ve cinsel istismar da uygulayarak. Sınırdaki kişilik bozukluğu gösteren bu saldırgan tipi, psikolojik olarak en stresli tiptir. Duygusal olarak sanrılı (delusional) kıskançlık, madde bağımlılığı sorunu veya eşinden ayrılma korkusu şeklinde 3 alt gruba ayrılabilir. Kızgınlıkları daimidir ve patlama tarzındadır. Hayal kırıklığına uğradıkları herhangi bir anda ortaya çıkabilirler. Bunların eşe saldıranlar arasındaki oranı %25 civarındadır.

Genelde şiddetli ve antisosyal saldırgan (Generally Violent and Anti-social Batters) tanımına girenler en şiddetli gruptur. Sık ve ağış şiddette aile içi şiddet gösterirler. Psikolojik ve cinsel istismar da gōrölür. Genelde kriminal davranış gösterdikleri gibi aile dışında da şiddet gösterirler. Silah kullanabilirler ve eşlerine ve diğer aile bireylerine ağış yaralamaya varan şiddet uygulayabilirler. Genelde antisosyal kişilik bozukluğu veya psikopat tanısı konmuştur, alkol veya ilaç suistimali sorunları da vardır.

Dūřük Seviyede Anti Sosyal saldırganlar tanımı da 2000 yılında yapılmıştır. Hem aile içi hem de aile dışı şiddet gösterirler. Daha önceden suç kayıtları olabilir.

Jacobson ve Gottman Sınıflaması

şiddet uyguladıklarında saldırgandaki fizyolojik değişiklikleri inceledikten sonra şiddeti kontrol etmek, utandırmak ve boyun eğdirmek amacıyla yapılan fiziksel saldırganlık olarak tanımlanmıştır. Her zaman duygusal istismar ve yaralanma da eşlik eder. Her zaman korkuyla ilişkilidir. Hatta hırpalanmış kadın bakımından terör seviyesinde şiddet söz konusudur.

Araştırmacılar, reklam yoluyla topladıkları çiftleri 4 gruba ayırdılar: Bir grupta, son bir yıl içinde itme vb. hafif şiddetli 6 veya daha fazla, tekme veya tokatlama gibi daha ağış şiddetli 2 veya daha fazla

bildireni düşük seviyede şiddet saldırgan grubu yapıldı. İkinci grupta, şiddet gösteren ancak hırpalanan konumunda tanımlanmamış olanlar şiddet grubu yapıldı. Üçüncü grupta, evliliğinden tatminsiz olmakla birlikte şiddet görmeyen çiftler toplandı. Dördüncü grupta ise sadece mutlu çiftler toplandı. Bu gruplar şiddet göstermeyen tartışmalarda laboratuvar gözlemler, erkek saldırgan ve kadın kurbanlar ile mülakatlar, psikolojik alanda duygusal uyarılma (kalp atışı, kan akımı, vücut hareketi, terleme) uygulamalarıyla değerlendirildi. Daha sonra video kaydıyla yapılan kayıtlar gruplara tekrar gösterildi ve tartışmanın belirli evrelerinde ne hissettikleri soruldu. Bütün bunlar aynı şekilde 2 yıl sonra tekrarlandı, ilişkide kararlılık ve şiddet uygulaması değerlendirildi. Bütün bu araştırmanın sonucunda 2 tip saldırgan tanımlandı; Kobra tipi ve pitbul tipi.

Kobra tipi, sözle saldırı sırasında kalp atışında azalma gösterdiler. Çalışmaya katılanların %20'si kobra tipiydi. Bunlar antisosyal, aşırı derecede saldırgan ve duygusal olarak istismarcı idiler. Kendi ilişkileri dışında da saldırganlardı. Ancak eşleri ilişkiyi bitirme taraftarı değildiler. Pitbul grubunda çiftlerin yarısından çoğu ayrılmasına rağmen, bu grupta 2 yıl sonra çiftlerin hiçbirisi ayrılmadılar.

Pitbul tipi, bu tiplerin tartışma sırasında kızgınlıkları ortaya çıkar. Kobralardan farklı olarak tartışma sırasında kalp atışları arttı. Bu tipler duygusal olarak eşlerine bağımlıydılar, bırakılmaktan korkuyorlardı. Kıskançlık krizlerine girerler ve eşlerinin bağımsız bir yaşam sürmesine izin vermezler. Kendi ilişkilerinde orta derecede şiddet uygularlar, aile dışında pek şiddet göstermezler. Şiddetin temelinde kontrol isteği yatmaktadır. Pitbul tipi, eşleri üzerinde yapabildikleri her şekilde üstünlük kurmak ister ve en az kobralar kadar kontrol etmek isterler. Ancak nedenleri farklıdır. Anında mümkün olan en yüksek hazzı almak duygusuyla motive olurlar.

Swan ve Snow Sınıflaması

Son 6 ay içinde eş şiddetine maruz kalan 108 kadın üzerinde yaptığı çalışmanın ardından, kadınların kurban olma deneyimlerini ve saldırtıyı fiziksel şiddet, cinsel şiddet, duygusal istismar, yaralama ve koersif kontrol olarak analiz ettikten sonra 3 grup tanımlamışlardır.

Kurbanlar grubunda saldırgan kadınlar olup, eşleri kendilerinden daha istismarcı ve saldırganlardır. Deneklerin %34'ü bu gruptaydı. Bu grup da kendi içinde 2 alt gruba ayrılmışlardır; A tipi erkek eşler, kendileri kadın eşlerine göre her türlü şiddeti daha fazla uygulamaktaydılar. B tipi eşler, kadın eşlerine göre daha saldırgan olup, koersif kontrol uygulayan tiplerdir. Ancak kadınlar da erkek eşlerine eşit derecede veya daha fazla şiddet ve/veya duygusal istismar uygularlar. Bu durumdaki kadınlar için eş şiddeti kendini savunma aracıdır.

Saldırgan grubundaki kadınlar eşlerinden daha istismarcı olup, deneklerin %12'sini oluşturdular. Erkek eşlerine hem fiziksel şiddet, hem de koersif kontrol uyguladılar. Bu grupta kendi içinde iki alt gruba ayrılmışlardır; A tipi kadın erkek eşlerine karşı her tür şiddet kullanan tiplerdir. B tipi kadın ağır şiddet ve koersif kontrol uygularlar ancak eşleri de kendileri kadar ya da daha fazla şiddet ve /veya duygusal istismar uygularlar. Bu tip kadınların eş şiddeti uygulamasının altında yatan neden ceza ve kontroldür.

Karışık İlişkiler; deneklerin yarısının teşkil ettiği bu grupta, %32'si karışık erkek koersif kontrolündeyken, kalan %18'i karışık kadın koersif ilişkisindeydi. Karışık erkek koersif kontrolde kadınlar da en az erkek eşleri kadar saldırgan olmasına rağmen eşleri kendilerinden daha koersif tutum içindeydiler. Diğer yanda karışık kadın koersif ilişkide, kadınlar da en az erkek eşleri kadar koersif olmakla birlikte, erkek eşler kadınlardan daha saldırgandı.

Miller ve Meloy Sınıflaması

Bu araştırmacılar, aile içi şiddetten aldıkları ceza nedeniyle tedavi programına alınan 95 adet kadın saldırgan üzerinde yaptıkları analizlerin sonucunu 3 kategoride topladılar.

İstismarcı kadın (genel saldırgan tavır), aile içi ve dışında genelde saldırgan olan kadınlardır. Ancak bu kadınlar eşleri üzerinde kontrol uygulamazlar.

Hüsran cevabı, eşlerinden gördükleri istismara karşı saldırgan tavır takınırlar. Bunlar grubun %30'unu oluşturdular. Bu kadınlar şimdiki veya eski kocaları tarafından istismar yaşamış, şiddeti durdurmak için diğer yöntemlerle başarılı olamayınca şiddete başvurmuşlardır. Ancak bu kadınların uyguladıkları şiddet, eşlerinin istismar davranışlarını ve ilişkideki güç dengelerini değiştirmemiştir.

Savunma davranışı, bu gruptaki kadınlar şiddeti bir savunma yöntemi olarak kullanmışlardır. Eşlerinin daha saldırgan olacağını bildikleri durumda şiddete başvurmuşlardır. Bu gruptaki kadınların çoğu çocuklarını korumak için şiddet uygulamışlardır. Örneklemedeki kadınların % 65'i bu gruba denk gelmiştir.

Saldırgan kadın tipleri;

- Şiddeti kendini savunma için kullanan kadınlar
- Karşılıklı şiddetli bir ilişkide, şiddeti güç göstermek ve kontrol için kullanan kadınlar
- Primer olarak şiddet taraftarı olan kadınlar
-

Stark Sınıflaması

Bu kapsamda 3 tip eş istismarı tanımlanmıştır:

- Çift kavgası
- Eşe saldırı
- Koersif kontrol

Stark, eş şiddetinde cinsiyet ayırımını iddia eder. Saldırı ile koersif kontrol arasındaki farkı da motivasyon farkına bağlar. Kültürel değerleri öne sürerek, kadının erkeğe itaat etmesinden daha çok, bağımsız ve eşit olan eşi incitmek ve dize getirmek amaçlı olduğunu belirtir. Saldırı tıbbi, davranışsal veya psikiyatrik sorunlara bağlı olup, aynı cins beraberliklerde de ortaya çıkar. Yaşanan koersif kontrol, duygusal ve psikolojik cevaba yol açar ve post travmatik stres bozukluğu semptomlarını taklit eder.

Stark koersif kontrolü, şiddet, utandırma, izolasyon ve kontrol için şemsiye bir terim olarak önerdi. Koersif kontrol, fiziksel veya cinsel şiddet uygulamadan da görülebilir. Koersif kontrol modeli, kontrol eden eşin koersif tehditlerinin algılatmasını ve kurbanın bu tehditleri anlamasını merkeze koyar. Kontrol eden taraf koersif kontrollerini algılattıktan sonra, her seferinde fiziksel ve /veya cinsel şiddet uygulamak zorunda kalmaz.

1970 ve 1980'lerde yakın eş şiddetini anlamak için kriminoloji, sosyoloji, psikoloji ve feminist teori birbirinden bağımsız olarak konuyu araştırdılar ve her biri kendi alanıyla ilgili olarak olguları incelediler. Eş şiddetinin nedenleri olarak ataerkil (patriark) sosyal ve ekonomik dezavantaj, ebeveyn davranışı üzerinde sosyal öğrenme modeli ve psikopatoloji önerildi. Ayrıca ağır alkol tüketimi, ataerkil cinsiyet normları veya yoksulluk özellikle kadına şiddeti yaratan özel faktörler olarak ileri sürüldü.

1990 ortalarında bazı teorisyenler tek bir nedenin üzerinden istismarın kompleks doğasını gördüler ve istismarın kişisel, çevresel ve sosyokültürel faktörlerin birbiriyle ilişkisi temelinde

kavramlaştırmaya çalıştılar. Hiçbir faktör tek başına şiddetin nedeni olamaz. Şiddet farklı sosyal çevrelerin birbiriyle etkileşmesi ile ortaya çıkar. İşte bu oluşan kavrama “ekolojik iskelet” (ecological framework) dediler.

Bu kavramı eş şiddetine uyguladığımızda, ekolojik iskelet nedensellik sorgusuyla çeşitli şekillerde açıldı. Kadınlar ilişkilerine genetik bağış, belli kişilik özellikleri, kendi çocuklukları ve ergenlik dönemine ait deneyimleri kattılar. Beraber oldukları erkekler de kendi kişisel öykülerini ve doğuştan eğilimlerini bu birlikteliğe koydular. Aralarındaki ilişkinin kendi dinamikleri içinde bazen istismar riskini arttırdı, bazen azalttı. Ev içi yaşam ve komşuluk ilişkileri de şiddet için potansiyel bir ortam olarak değerlendirildi. Düşük gelirli kalabalık ailelerde, çiftin diğer aile bireyleri ile olan ilişkisi istismar riskini yine arttırıp azaltabilen bir etkiye sahiptir. Bunun yanında yine eşlerin farklı toplumsal gruplara aidiyet veya katılımları, arkadaş ağları, işle ilgili girdikleri gruplar, ortak inanç beraberlikleri ve yönetsel yapılar, gelişimsel psikolog Brofenbrenner tarafından mezosistem olarak tanımlandı.

Sonuç olarak bütün sistem, makro anlamda kültürel, ekonomik ve siyasi sistemlerin daha alt sosyoekolojik çevredeki davranışların yapısal organizasyonunu belirlerler. Ekolojik düşünce tarzında şiddete, deterministik olmaktan çok probalistik yaklaşım yer almıştır. Diğer bir deyimle, farklı seviyelerde işleyen faktörler birlikte istismarın ortaya çıkmasına yol açmaktadırlar. Tek başına bir faktör, böyle bir gerçekleşme için yeterli olmadığı gibi gerekli de değildir. Farklı faktörlerin belirli ortamlarda bir araya gelmesi şiddeti ortaya çıkarmaktadır. Yani aynı genetik yapı, kişisel öykü ve ortam faktörleri, çocukluktaki istismar, içgüdüsel eğilim ve aşırı içki kullanımı gibi, bir sosyokültürel ortamda veya toplulukta erkeği eş şiddetine yöneltirken, başka bir ortamda şiddete yol açmaz. Kendi ilişkisindeki beklentiler farklı olacağından, bu algılanan provokasyona karşı bir tepkidir. Arkadaşlarının, komşularının ve yerel otoritelerin nasıl karşılayacağı, kabul edilebilir veya utandıran bir davranış olması belirleyicidir. Ya da sosyal ve ekonomik araçların bu davranış üzerindeki etkileri de davranışı belirler.

Koersif Kontrol Seviyeleri

Bu şekilde tanımlanan teoride, saldırganın kendisi ve çevresiyle ilgili olarak 4 farklı seviyede faktör belirlemiştir.

Makrosistem, geniş anlamda genel kültürel değerler ve inançları kapsar.

Ekosistem, saldırganın kişisel olarak formel ve formel olmayan sosyal yapılar, dostlukları, işyeri, destek grupları, saldırganı ailesine bağlayan daha geniş kültürel yapı, yasal kurumları kapsar. Bu seviyedeki belli başlı risk faktörleri, iş durumu, geliri, yaşı, eğitimi, kariyer/yaşam stresidir (orta derecede etki eder).

Mikrosistem, istismarın gerçekleştiği ortamın özellikleri, diğer bir deyişle aile birimi, istismarın öncesi ve sonuçları, ilişkinin dinamikleri gibi konuları kapsar. Bu seviyedeki belli başlı risk faktörleri, eş istismarı öyküsü (orta derecede etkili), kıskançlık (az etkili), zorlamalı seks, evliktaki doyum, sözel /duygusal istismar (yüksek etkili) gibi konuları kapsar.

Ontogenetik seviye, istismarın gelişimsel öyküsü, ilişkinin geçmişinden günümüze neler getirdikleridir. Bu seviyede öğrenilmiş davranışlar, strese bilişsel ve duygusal cevaplarla ilgili risk faktörlerini içerir. Özellikle saldırganın mikrosistem ve ekosistemde strese verdiği cevabı etkileyen kişisel özelliklerini içerir.

Bu seviyedeki risk faktörleri; güçlü etkili: yasadışı ilaç kullanımı, orta derecede etkili: affedilmez şiddet davranışları, alkol, kızgınlık/düşmanlık, geleneksel cinsel rol ideolojisi, orta derecede etkili depresyon ve korku gibi konuları kapsar.

Eş şiddetine maruz kalan kadınlar, her şeye rağmen ilişkiyi sonlandıramayabilirler. Bu çekincenin nedenleri arasında öncelikli olarak, misilleme korkusu, alternatif ekonomik destek olmaması, çocuklar hakkındaki endişeler, aile ve arkadaş çevresinden gerekli ve yeterli desteği alamaması, boşanmayla beraber çocukların velayetini kaybetme korkusu, eşin değişeceğine dair umudu olması gibi konular sayılabilir.

Dünya Sağlık Örgütünün yaptığı bir çalışmada, fiziksel istismara uğrayan kadınlardan en azından bir geceliğine evi terk edenler %19-51 arasında iken 5 seferden daha fazla terk edenler %8-21' dir. Evin sürekli terk edilmesi durumunda, genelde şiddette artış olması, eşin değişmeyeceğinin görülmüş olması ve şiddetin çocukları etkilediğinin anlaşılması etkili olmaktadır.

Koersif Kontrol Nedenleri

Erkeğin eşine şiddete yönelmesinde kişisel faktörler; Erkeğin genetik yapısı, yaşı, eğitim seviyesi, çocuklukta şiddete tanık olmuş olması, kişilik bozuklukları, şiddeti normal kabul etmesi ya da erkeğin eşini dövebileceğini kabul etme hissi, geçmişte istismara maruz kalmış olması konularıdır.

İlişkiyle ilgili faktörler; İlişkide doyumsuzluk veya çatışma yaşıyor olması, ailede erkek üstünlüğü olması, ekonomik stres, çok eşlilik, eğitimde eşitsizlik, bilhassa kadının erkekten daha üstün eğitim seviyesi olması konularıdır.

Toplumsal ve sosyal faktörler; Cinsiyet eşitsizliği normları, özellikle erkeğin baskın ve saldırgan olmasıyla ilişkili yargılar, yoksulluk, düşük sosyoekonomik seviye, evlilikte eş şiddetine karşı zayıf yasal yaptırımlar, kadın haklarının eksikliği, boşanma ve evlilikle ilgili yasalarda kısıtlama ve eşitsizlik, şiddeti çatışmaları çözme yöntemi olarak kabullenme, eş şiddetine karşı zayıf toplumsal yaptırımlar, toplumda genel anlamda şiddetin ve silahlı çatışmanın olağan olması konularıdır.

Kadınların gebeliklerinde şiddete maruz kalma nedenleri; yaşanan ekonomik zorluklar, eşi ile arasındaki kültürel düzey farklılıkları, günlük işler üzerine anlaşmazlıklar, eşinin psikolojik sorunları, olaylara farklı bakış açılarıyla yaklaşımları, eşine göre ev işlerini çamaşır, bulaşık, yemek gibi işleri yeterince iyi yapamaması, eşinin alkol, kumar, eroin gibi kötü alışkanlıklarının etkisinde olması, eşinin işteki başarısızlıkları, eşinin aşırı kıskanç olması, eşine gözünde çirkin bulunması, eşinin ailesine ve annesine çok bağlı olması, onların eleştirilmesine tahammülsüzlük göstermesi, eşinin başka biriyle ilişkisi olması, hamileliğin eşi tarafından kabul edilmemiş olması, ailelerin zoruyla evlendirilmiş olmaları, eşinin eve geç gelmesini sorgulaması, eşinin tıbben sık sık rahatsızlanması, Sık sık düşük yaşamış olması, eşinin her dediğini hemen kabullenmeyen bir tavırda olması, şeklinde sayılabilir.

Eş şiddeti sonundaki fiziksel hasarlar aşağıdaki şekilde özetlenmiştir;

- Çürükler, kamçı izi
- Laserasyon, abrazyon
- Abdominal ve torasik yaralanmalar
- Kemiklerde veya dişlerde kırıklar, işitme veya görme kaybı
- Kafa travması
- Boğma girişi
- Sırt ve boyun yaralanması
- Bunun yanında tıbbi olarak tanı konulamayan bozukluklar (fonksiyonel veya strese bağlı bozukluklar, iritabl barsak sendromu /gastrointestinal semptomlar
- Fibromiyalji, çeşitli kronik ağrı sendromları

- Astım alevlenmesi

Dünya Sağlık Örgütü bir çalışmasında, yıllar önce maruz kalınmış olsa bile fiziksel istismara uğramış kadınların sağlık sorunları, fiziksel ve mental sorunlar, intihar eğilimleri istismar görmeyen kadınlara göre iki kat fazla bulunmuştur. Yine istismara uğramış kadınlarda yüksek seviyede depresyon, anksiyete ve fobiler, duygusal stres, intihar düşüncesi veya girişimi daha fazla görülür.

- Eş şiddeti, alkol ve ilaç suistimali
- Yemek yeme ve uyku bozuklukları
- Fiziksel hareketsizlik
- Düşük öz güven
- Post-travmatik stres bozukluğu
- Sigara içme
- Kendine zarar verme
- Kontrolsüz cinsel davranış

Eş şiddetinin kadının cinselliği ve üreme sağlığı üzerine negatif etkileri bulunmaktadır. Genel olarak, istenmeyen gebeliğe sebep olmak, güvenli olmayan abortus, HIV dahil cinsel yolla bulaşan hastalıklar, gebelik komplikasyonları, pelvik inflamatuvar hastalık, üriner sistem infeksiyonları ve cinsel disfonksiyon gibi olumsuz etkileri olabilir. Eş şiddetinin kadının cinsel ve üreme sağlığı üzerine direkt etkisi de olabilir. Örneğin, evlilik içinde zorlamalı cinsel birleşim sonrası cinsel yolla bulaşan enfeksiyon veya dolaylı yolla kadının kontraseptif veya kondom kullanımını zorlaştırmak olabilir.

Gebelik sırasında kadına yönelik fiziksel eş şiddetine bütün dünyada rastlanmaktadır. Bu oran, Japonya'da %1 iken, Mısır'da %32'ye çıkmaktadır. Gebelikte şiddetin sonuçları, düşük prenatal bakımda gecikme, ölü doğum, prematüre doğum, fetal yaralanma, düşük doğum ağırlığı veya gestasyon yaşından küçük doğum, maternal mortalite şeklinde gerçekleşir.

Çeşitli ülkelerde yapılan çalışmalarda şiddete bağlı kadın ölüm oranı %40-70 bulunmuştur. Bu oranlara eşleri veya erkek arkadaşları tarafından istismar sonucu öldürülmeler de dahildir.

Benzer şekilde eş şiddetine tanık olan çocuklarda da olumsuz sosyal ve sağlık sorunları ortaya çıkmaktadır. Örneğin anksiyete, depresyon, düşük okul performansı gibi. Yapılan çalışmalarda, anneye karşı eş şiddetine tanık olan çocuklar, ileride suç işleme veya eş şiddetine maruz kalma gibi risk faktörleri taşımaktadırlar. Hatta eş şiddeti ile çocuk istismarı genelde birliktedir. Örneğin Nikaragua ve Bangladeş gibi düşük gelirli ülkelerde, istismara uğramış kadınların çocukları immunize olmamakta, daha yüksek oranda diyare görülmekte ve 5 yaşından küçük çocuklarda yüksek ölüm oranı tespit edilmektedir.

Eş şiddetini azaltmak için etkin spesifik stratejiler geliştirmek gerekir. Bunların neler olabileceğini sıralamak gerekirse;

- Medeni ve ceza hukuku yasalarında bu anlamda yeni düzenlemeler yapılmalıdır.
- Medya ve kampanyalar yoluyla bu konudaki farkındalık artırılmalıdır.
- Boşanma, mal edinme, çocuk desteği ve velayeti konularında kadın yasal olarak güçlendirilmelidir.
- Kamu ve sivil toplum örgütleri arasında güç birliği sağlanmalıdır.
- Avukatlık desteği için kadınlar lehine koşullar oluşturulmalıdır.

- Sosyal değişimi sağlamak için, anlayış ve davranış değişiklikleri uyarılmalı ve desteklenmelidir.
- Her sektörde cinsiyet ayrırtımını en aza indiren veya yok eden dönüşüm sağlanmalıdır.
- Cinsel ve üreme sağlığında kadınlara yönelik şiddete dikkat çekilmelidir.
- Kadıların ve kızarın sosyal ve ekonomik olarak güçlenmelerini sağlamaya yönelik destekler verilmelidir.
- Toplumda eş şiddeti mağdurlarına geniş kapsamlı hizmet sunulması imkan dahilinde olmalıdır.
- Yaşam boyu ve okulda bu konuda bilgilendirici, eğitici programlar hazırlanmalı, bilgi sunulmalıdır.
- Erkek ve genç erkeklerde, cinsiyet eşitliği ve şiddetsizliği vurgulanmalı, anlatılmalıdır.
- Riskli ailelere erken müdahale imkanı sağlanmalı, ev ziyaretleri, eğitimler sistemli olarak gerçekleştirilmelidir.

Eş şiddetinin bir diğer önemli özelliği ise uygulanan şiddetin bir döngü içinde gerçekleşmesidir. Lenore Walker'a göre eşler arasındaki şiddet döngüsü üç dönemden oluşmaktadır;

İlk faz gerginliğin giderek arttığı dönemdir. Bu dönemde sözel tehdit ve saldırılar ile çeşitli kısıtlamalar vardır ve sonunda dayak başlar.

İkinci fazda ise ani öfke patlamaları olur ve birinci dönemin sonunda başlayan dayak devam eder, yani fiziksel istismar vardır. Kurban polise başvurduğunda sinirli ya da histerik izlenimi verebilir ve şiddete uğramış olan kadın eşi tarafından “kendinde değil” olarak tanımlanabilir.

Üçüncü fazda, patlama sürecinin ardından, balayı dönemi adı verilen sakin dönem gelir. Bu dönemin süresi zaman geçtikçe kısalma eğilimindedir. Şiddet uygulayanın bunu inkar etmesi ve şiddeti bir nedene bağlaması olasıdır. Şiddeti uygulayan bu dönemde üzgün olduğunu belirtir ve bir daha asla tekrarlanmayacağına dair sözler verir. Kurban şiddetin biteceğine ve kişinin değişeceğine inanır. Bu döngü eğer bir önlem alınmazsa kronikleşerek daha kötüye girer.

ABD de Ulusal Eş ve Cinsel Şiddet Anket çalışmasında, her 3 kadından birinin yaşamı boyunca, yakın eşi tarafından tecavüze, fiziksel saldırıya uğradığı veya ısrarlı takibe uğradığı bulunmuştur. Her beş kadından birinin ağır fiziksel eş şiddetine uğradığı, dövüldüğü, yakıldığı ve her 10 kadından birinin yaklaşık 11.6 milyon ABD’li kadının eşi tarafından boğulduğu saptanmıştır.

Eş şiddeti sadece kadınları değil, lezbiyen, gey, biseksüel, transgende, LBTQ ve HIV enfekte gruplar içinde de yıkıcı ve öldürücü bir sorundur. Yakın eş ilişkisi içindeki şiddet; aile içi şiddet, yakın eş şiddeti, dating, dışarı beraber çıkma şiddeti, eş istismarı, olarak da bilinir ve ulusal ve uluslararası epidemik bir sorun haline gelmiştir. Farklı tanımlar olmakla birlikte, bir eşin diğerini, güç kullanarak baskı ve kontrol sağlamak amacıyla koersif kontrol, baskınlık veya diğer eşi izole eden davranışlar göstermek suretiyle bastırmak olarak tanımlayabiliriz.

İstismarcı eş, aşağıdaki strateji ve taktikleri kullanarak şiddet tavrı gösterebilir:

- Psikolojik/duygusal istismar
- Ekonomik istismar
- Fiziksel istismar
- Sözel istismar

- Kültürel istismar
- İzolasyon
- Utandırma

Eş şiddeti, kısa veya uzun süren herhangi bir ilişkide, mevcut eş veya eski eş tarafından uygulanır. 2003-2012 yılları arasında yapılan çalışmalar göstermiştir ki; aile içi şiddet bütün şiddet olgularının %21' ini, yakın eş şiddeti %15'ini oluşturmuş, yakın aile bireyleri tarafından uygulanan şiddet %4, diğer akrabalar tarafından uygulanan şiddet %2 olarak bulunmuştur. Mevcut veya eski erkek arkadaş tarafından uygulanan şiddet ise %8, eşler %5, eski eşler %2 olarak bulunmuştur.

Aile içi şiddet denilince, eşin yanında diğer aile üyeleri veya diğer akrabalar tarafından uygulanan şiddet de dahil anlaşılmaktadır. Bu kapsamdaki şiddet mağdurlarına bakıldığında kadınlarda %76 iken, erkek mağdurların oranı %24 olarak bulunmuştur. Eş ilişkisinde görülen şiddet ele alındığında, kadın mağdurlar %82, erkek mağdurlar ise %18 olarak bulundu.

Polise bildirim bakımından incelendiğinde, aile içi şiddet olgularının %55'i, eş şiddetinin ise %56' sı polise bildirilmiş oldu. Olayın olduğu yer ise, genelde kurbanın evinde veya yakınında ortaya çıktı. Kalanı ise ticari alan veya toplu taşıma araçlarında oldu. Yaş olarak bakıldığında 18-24 yaş arası, eş şiddetinin en çok olduğu yaş grubu oldu (binde 8.7). 65 yaş üstünde ise, yakın eş şiddeti en az görülmektedir (binde 0.2).

Kadınlar, aile ve toplumda egemenlik ilişkilerinde çoğunlukla ezilen taraftır. Araştırmalar, ev içi şiddetin büyük oranda erkekler tarafından kadınlara yöneltildiğini göstermektedir. Şiddet bireyler arası kültürel, ekonomik ve sosyal değişimler göstermekle birlikte, genellikle toplumsal kuralları belirleyen erkek egemen ideolojinin de etkisiyle, erkeğin kadın üzerinde hakimiyet sağlamak amacıyla kadına uyguladığı çeşitli şiddet davranışları şeklinde karşımıza çıkmakta, bir otoriteyi kanıtlama ve egemenlik ilişkisinin sürdürülme aracı olarak kullanılmaktadır.

Eş şiddeti fiziksel, cinsel ve ruhsal/sözel şiddet türlerinin genellikle birden daha çoğunu kapsayan ve genellikle ruhsal/sözel doğada olan karmaşık davranışlar bütünüdür. Bazı araştırmacılar, hamilelik sırasındaki eş şiddetinin önemli bir halk sağlığı sorunu olup, en yakın sağlık kuruluşlarına başvurma kadınlarda yaygın olduğunu ve dünya çapında sosyal bir problem olarak görülmesi gerektiğini bildirmişlerdir.

Koersif Kontrol Strateji ve Taktikleri

Dört başlık altında özetlemek mümkündür.

Birincisi fiziksel strateji ve takdikler; tokat atılması, tekme atılması, yumruk atılması, sopa ile ya da bir eşya ile vurma, sopa ya da bir eşya ile ardarda vurma şeklindedir.

İkincisi cinsel strateji ve takdikler; istemeden hamile bırakılması, cinsel ilişkiye zorlanması, cinselliğiyle alay edilmesi, tecavüze uğrama, başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlanma şeklindedir.

Üçüncüsü ruhsal/sözel strateji ve takdikler; bağırma, maruz kalma, eleştiriye maruz kalma, azarlar şekilde ismiyle çağırma, onurunun kırılması, güveni kötüye kullanma, verilen sözlerin yerine getirilmemesi, yalan söylenme, aşırı kıskançlığa uğrama, kendisine karşı dürüst olunmaması, kendisine ait önemli bir bilginin gizlenmesi, duygusal iltifat ve sözlerin söylenmemesi, saygı göstermeme, her şeye resmiyet kazandırılma, kendisine karşı duygusal, hassas davranışlardan yoksun bırakılma şeklindedir.

Dördüncüsü ekonomik strateji ve takdikler; çalışmasının engellenmesi, evin su vs. faturalarının ödenmemesi, kazancına el konulması, tehdit/gözdağı, el ile tehdit edilip göz dağı verilmesi, evdeki eşyaların sağa sola fırlatılması, evdeki mobilyaların kırılması, kişisel eşyalarına zarar

verilmesi, sopa, silah, bıçak gibi öldürücü bir aletle tehdit edilip göz dağı verilmesi, bayılma, ruhsal sıkıntıya girme, sıkıntıya bağlı ruhsal ilaç kullanma, tecrit/yalnızlığa itme, ailesini görmekten mahrum bırakılma, ziyaretlerin kontrol altına alınması, akrabalarını görmekten mahrum bırakılması, arkadaşlarını görmekten mahrum bırakılması, telefon görüşmelerinin kontrol edilmesi şeklindedir.

Koersif Kontrole Verilen Tepkiler

Şiddete maruz kalan kadınların gösterdikleri tepkiler incelendiğinde, sözle karşılık verme, ağlama, bağırma, çevreden yardım isteme, eşyaları sağa sola fırlatma, kırma, eline geçirdiği bir eşya ile karşılık verme, içine kapanma, polise telefon etme, bıçağa sarılıp kendisini ve şiddet göstereni tehdit etme, darılma, kırılma, konuşmama, cinsel organını kesmeye çalışma gibi davranış tipleri görülmektedir.

Şiddete maruz kalan kadınların tepki göstermeme nedenleri incelendiğinde, iyi olur düşüncesiyle sabretmeyi tercih etme, iyimserlik hali, alınyazısı olarak kabul etme, kadersel yaklaşım, ailesine karşı mahcup olma çekincesi, daha önceden olan çocukların perişan olması ihtimali, boşanma ihtimali ve boşanan kadına toplumun kötü bakışı, gidecek yerin olmaması, gereksiz yere tartışmayı uzatmamak, her koşulda saygı göstermek, çok gururlu olma, Allah korkusu, eşe küsülmesinin günah olduğuna olan inanç, daha fazla dayak yemekten korkmak gibi nedenler görülmektedir.

Eşlerin şiddete uğrayan kadınlara iyi davranış halleri incelendiğinde, kadınlar eşin her istediğini yapıp alttan aldığında, cinsel ihtiyaçlarına cevap verdiğinde, para istemeyince, ruh haline göre, alkol almadığı zamanlarda, ev işlerini iyi yaptığında, hasta olduğunda, kahvehaneye gitmesine ses çıkarmadığında şiddet yerine iyi davranış halleri görülebilmektedir.

Koersif kontrolün etkisini değerlendirmek için kurbanda sorulabilecek sorular şunlardır;

- Korkuyor mu
- Güvenliği ile ilgili endişe var mı
- Post travmatik stres sendromu semptomları var mı
- Kabus görüyor mu
- Başına gelenleri düşünmekten hatta hatırlamaktan kaçınıyor mu
- Sürekli takip edildiğini mi düşünüyor
- Diğerlerinden, aktivitelerinden veya çevresinden ayrı olduğunu mu hissediyor
- Yaralandı mı
- Hukuki desteğe ihtiyacı var mı
- Tıbbi bakıma ihtiyacı var mı
- Konaklama ihtiyacı var mı
- Avukat ihtiyacı var mı
- Kriz veya yardım hattını aradı mı
- Şiddet yüzünden işe veya okula gidemediği oldu mu
- Tecavüze uğradıysa, istemeden hamile kaldı mı ya da cinsel yolla bulaşan bir hastalığa yakalandı mı

Erkekler, kadınların iyi anne olma zaafını kullanarak kadın ve çocuklar üzerinde güç ve kontrol sağlarlar. Birçok erkek kadının iyi anne olmak için yaptıklarını istismar eder. Koersif kontrol eş şiddetinin bir türü olarak kabul edilir.

Eş şiddetinin arkasındaki esas motivasyon gücünün, koersif kontrol değil, cinsel koersif kontrol olduğu iddia edilmiştir. Bunun nedeni, erkekler cinselliğini yücelterek sahiplenirler ve cinsel motifli koersif kontrolü gerçekleştirmek için saldırgan taktikler üretirler.

Koersif Kontrol Üzerine Hipotezler

Birinci hipotez, kadınlar üzerindeki koersif kontrolün kadınları tamamen kurban haline dönüştürdüğünü göstermektedir.

İkinci hipotez, koersif kontrolün, çeşitli eş şiddeti türlerinde belirti göstermeyen, latent ortak faktörlerin ötesinde doğrudan etkisi de vardır. Daha şiddetli ve daha sık fiziksel şiddet de vardır. Ancak, fiziksel şiddet birçok istismarlı ilişkinin esas anlamlı özelliği değildir. Sporadik veya arada bir uygulanan ağır şiddet, eş kontrolünde tam etkinlik sağlar. Bazı kurbanlar, koersif kontrolde hiç fiziksel şiddet görmeyebilirler. Birçok ilişkide fiziksel şiddet tehdit bile kontrolü etkili kılar.

Üçüncü hipotez, bu hipotezde koersif kontrol erkekler için de, benzer latent ortak faktör üzerine doğrudan anlamlı bir etkisi vardır. Kurbanın fiziksel sağlığına hasar vardır.

Dördüncü hipotezde, koersif kontrol, çeşitli eş şiddeti tipleri üzerine erkekler için latent faktörlerden öteye direk etkisi vardır. Kurbanın duygusal sağlığında daha büyük hasara yol açar.

Beşinci hipotez, kadın ve erkeğin kurban olmaları arasında anlamlı pozitif bir korelasyon vardır. Diğer bir deyişle kadın ve erkeğin birlikte kurban olduğu çiftler de vardır. Kurban durumsal şiddetin neden olduğundan daha fazla bedel öder.

Altıncı hipotez, kadınlar tarafından bildirilen çeşitli şekildeki eş şiddetinin kadının kurban olması üzerine direk etkisi olduğunu göstermiştir. Kurbanlar yardım ister ve eşlerini bırakırlar.

Yedinci hipotez, erkekler tarafından bildirilen farklı tiplerde eş şiddeti kurbanının kurban olmasında direk etkisi vardır. Ayrılıktan sonra da koersif kontrol devam eder.

Koersif kontrol, fiziksel eş istismarını anlamak için anahtar ilişki dinamiğidir. Sosyal güç perspektifi bakımından, koersif kontrol bir kişinin fiziksel şiddet gibi uyaranlar kullanarak birisini kontrol etme girişimini yansıtır. Çiftler arasında bir eşin davranışlarını kısıtlamak, kendi imajını önemsizleştirmeyi içerir. Koersif kontrol oldukça sıktır, hem erkek hem kadın tarafından uygulanır. Kadın ve erkeklerin %40'ı ilişkilerinde en azından belli bir koersif kontrol bildirmişlerdir. Koersif kontrol, eş şiddetinin arkasındaki motive edici güçtür ve farklı eş şiddeti türlerini anlamak için anahtar kavramdır.

Koersif kontrolü diğer şiddet türlerinden ayıran esas kavram kontroldür. Fiziksel şiddet düşmanca, utandıran, kontrol edici davranıştır. Bazı çiftlerde, kontrol davranışı sadece bir eş tarafından gösterilirken, bazı çiftlerde iki taraf da kontrol etmeye çalışır ve şiddet gösterirler.

Örneğin bazı çiftlerde, biri veya diğeri çatışmayı yönetemediği ve öfke kontrolünü yapamadığı için şiddet ortaya çıkmaktadır. Koersif kontrol tarafından işaretlenen fiziksel şiddet ilişkisinde, fiziksel şiddet daha sık olur ve fiziksel şiddetin yanında psikolojik istismar da vardır. Bu anlamda koersif kontrol, şiddet olan çiftlerdeki tipleri ayırt etmede kullanılır.

Kadınlar, erkeklere göre daha yoğun bir şekilde eşlerinin elinde şiddete maruz kalırlar. Bunlar mevcut eş, eski eş veya erkek arkadaş olabilir. ABD Ulusal Yakın Eş ve Cinsel Şiddet Araştırmasında, ABD'de yaklaşık dört kadından biri, yedi erkekten biri, ömrü boyunca eşi tarafından dövülme, tekmelenme, boğulma, yanma, vurulma gibi ağır fiziksel şiddete uğradığını bildirmişlerdir. 2003-2013

yılları arasındaki veriler incelendiğinde eş istismarının yaklaşık %10'u 50 ila 64 yaş arasındadır. Diğer %6'sı ise 65 yaş üstünde olup, mevcut eşi, eski eşi veya erkek/kız arkadaşı tarafından şiddet görmüşlerdir.

Koersif kontrol şiddetinin olduğu durumlarda iki ayrı durumdan bahsedilir. Koersif (baskı ve tehdit) ve kontrol. Koersif, özel bir amaca ulaşmak için uygulanan kuvvet veya tehdit olarak belirtilecekken, ikinci durum kontrol ise yaşamsal kaynakları monopolize etmek, tercih edilen seçeneklerin dikte edilmesi, eşin davranışlarını mikro seviyede düzenleme, seçeneklerini kısıtlamak, bağımsız yargıyı uygulamaya yönelik destekten yoksun bırakmak gibi davranışlar yoluyla itaati sağlamaya yönelik yapısal formları içerir. Yapısal formlar, rutin engellerle kurbanı tutsak etme, izole etme ve kontrol etmeye dayanır. Örneğin araba veya cep telefonu almama, para vermeme, sürekli takip cihazı kullanma, siber takip gibi.

Bu anlamda koersif kontrol sosyal güç teorisine dayandırılabilir. Bir insanın kendi kaynakları başka bir insanı etkilemek için nasıl kullanılır? Bunun için aşağıdaki güç tipleri tanımlanmıştır;

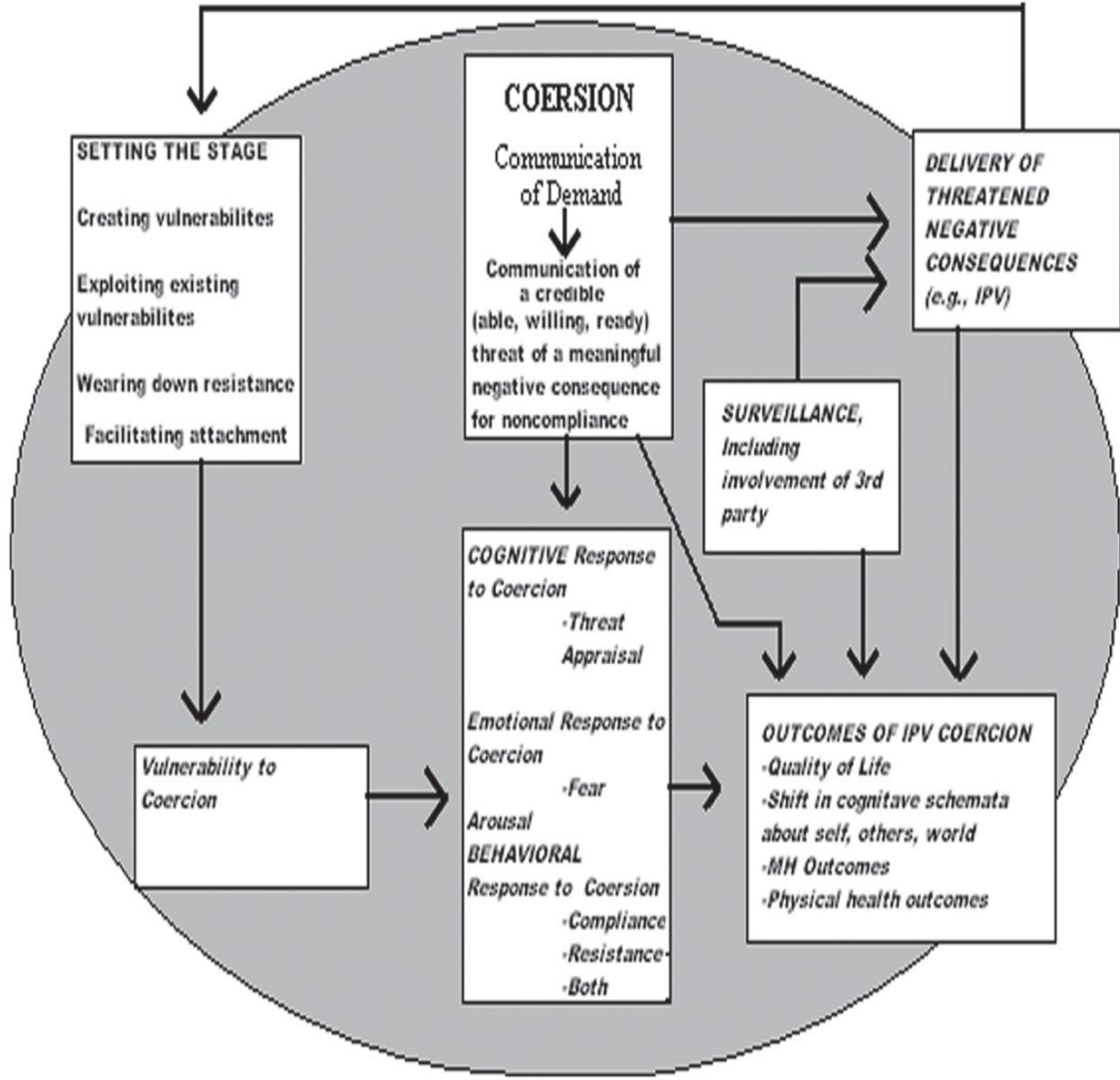
- Koersif güç
- Ödül gücü
- Yasal güç
- Uzman gücü
- Sembolik güç
- Enformasyon gücü

Bu teori üzerinde zamanla gücün kaynakları ile sonuçları ayırt edilmiştir.

- Kontrol etme yeteneği ve potansiyeli nedir?
- Güç süreci, nasıl kontrol etmeye çalışıyor, güç kullanma yöntemleri nedir?
- Güç kullanımının sonuçları nedir, itaat mi yoksa direnç mi?

Koersif kontrolde güç kullanımı derken sadece tokat atmak veya çimdiklemek gibi fiziksel araçları kullanmak demek değildir. Koersif kontrolde çok boyutlu, tekrarlayan cevap süreçleri, genelde talepler şeklinde kendini gösterir. Kurban itaat etmediğinde cezalandırılacağını, diğer türlü ödül bile alabileceğini bilir. Bunu yaparken şiddet uygulayıcı ortamı hazırlamalı, yani kendisine itaat edilmediğinde kurbanını cezalandırmanın mümkün olduğunu kurbanına bildirmiş olmalı ve kurbanı sadece telefon konuşması, mesaj atma, çeşitli takip yöntemleri ve bazen çocukları veya diğer aile bireyleriyle de sınırlı olmayacak şekilde geniş kapsamda gözlemek durumdadır. Bunlar tuzağa düşürmek için tasarlanmış mikro düzenlemelerin aşamaları olarak kabul etmiştir.

Dutton ve Goodman'ın Koersif Kontrol Modeli

Koersif kontrol dolaylı ve sezdirme de olabilir. Böyle bir kontrol emredici olmamakla birlikte tehdit içerir. Sonuç olarak aynı yolu takip eder. Esasta ikna ve kontrol vardır. Örneğin, “beni gerçekten sevseydin, benimle daha çok zaman geçirmek isterdin” gibi itaat veya ihtiyaçlarını karşılama beklentisi gibi.

Bu aşamada sistem 4 şekilde kurulur;

- Koersif sonuçlar için beklenti yaratmak; “bunları yapmanı sağlayacağım”
- Duyarlılıklarını kullanmak; “onun arabası, onun parası”
- Direncini kırmak; “insanları bana karşı kıskırtıyor”
- Bağlılığını kullanmak; “istismar konusunda yalan söylediğimi söyledi”

Bu aşamalar yapısal form şeklinde tanımlandı.

Dinsel koersif kontrol, eşi koersif kontrol için dinsel inanç ve doktrinleri kullanmak demektir. Sosyal bilimlerde, eş şiddeti için koersif kontrol yöntemi olarak çok sayıda fiziksel şiddet ve fiziksel şiddetli olmayan taktik ve kaynaklar kullanıldığı gösterilmiştir. Bu kaynaklarda biri de dindir. Koersif kontrol kurbanları şiddet gösteren eşlerine karşı bir şey yapmayan sadece basit pasif kurbanlar değildir. Hırpalanmış kadınlar öğrenilmiş aciziyet yaşayan eşler değil kendi emniyetleri için tercihli bir süreç oluşturan aktif bireylerdir. Kurbanların aktif mücadeleleri, fiziksel veya fiziksel olmayan şekilde

olabilir. Eşle tartışma, eşe karşı gelme, eşi yumuşatma, polis çağırma, din adamı veya terapistlerden yardım isteme, kadın sığınma evlerinden destek alma gibi yöntemler kullanabilirler.

Fiziksel olarak şiddetin arttığı durumlarda kurbanların, kişisel stratejiler yerine, örneğin saklanmak yerine, dışarıdan, arkadaşlarından, sığınma evi çalışanlarından yardım istemeye yöneldikleri bulunmuştur.

Dinsel koersif kontrol dinsel inançların, değerlerin ve doktrinlerin istismarcı eşler tarafından kullanılarak, iradesine karşı kurbanların eşin isteklerini yerine getirmesini sağlayabilirler. Çünkü bu değerler kişinin kendi yaşamsal kavramlarını oluşturur. Dinsel koersif kontrol bu kavramların bir silah olarak kullanmasına yol açabilir. Çünkü kurban dinsel imkanlarını korumakla, bu inançlarının koersif kontrole karşı kullanılması konusunda arada kalır. İstismarcı kurbanın dinsel değerlerini ve imanını kullanarak kurbanın öz benliğini küçümseme ve bu yolla direncini kırmaya çalışır. Örneğin istismarcı Katolik kocaların boşanmaya karşı İncilin kesin yasağını kullanarak Katoliklerin ayrılmayı düşünmesini engeller ve kurbanın kendisini suçlu hissetmesini tetikler.

İstismarcı kocalar İncideki “Hanımlar, kocalarınıza Efendiye itaat eder gibi teslim olacaksınız” (Efeslilere mektup 5:22) söylemini kullanırlar. Eşlerinin iyi hristiyan olmadığını, çünkü eşlerinin isteklerini sorguladıklarını ima ederler.

Dinsel koersif kontrol, hem davranışsal hem de bilişsel bir süreç içerir. Dinsel doktrine direnmede bilişsel anlamda direnmek, eşin isteklerini yapmamayı gerektirir. Direnme ise istismarcının doktrini kendilerine göre kontrol amaçlı yorumlamalarını içerir.

KAYNAKÇA

- Kelleci, M. , Z.Gölbaşı, Erbaş, N. Tuğut, N. *Eş şiddetinin kadınların ruh sağlığına etkileri.* Türkiye Klinikleri J Med Sci 2009;29(6):1587-93
- İncecik, Y. Kurdak, H. Özcan, S. Akpınar, E. Saatçi, E. Bozdemir, N.
Eş şiddeti ve aile bekimliği. TJFMPC 2009;3(1)1-7
- Erkan, M. Ş. Yetim, D. Güleç Öyekçin, D. *Edirne’de kadına yönelik eş şiddeti yaygınlığı ve kadınların şiddete karşı tutumları.* Cumhuriyet Tıp Derg 2012; 34: 23-32
- Yassı, F. *Boşanmış kadınlar ve eski eş şiddeti.* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi 2014. Afyonkarahisar
- Kıvrak, Y. Gey, N. Kıvrak, H.A. Kokaçya, M.H. Çöpoğlu,Ü.S. Arı,M. *Partner violence against women, childhood trauma, depression and quality of life: A population based-study.* Anadolu Psikiyatri Derg. 2015; 16(5): 314-322

Eş Şiddetinde Koersif Kontrol

Felsefe tarihi boyunca insan kavramı filozoflara çok çekici gelmiş ve birçok filozof bu kavram Şiddet, doğrudan veya dolaylı olarak hepimizin sağlığını, mutluluğunu ve yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir. Şiddet, insan yaşamının her alanında, her aşamasında, çocuk, genç, yaşlı, kadın, erkek farkı olmaksızın görülebilen ve dün-

yada giderek artan önemli bir sorundur. Tanım olarak şiddet, bir kişinin veya bazen bir grubun başka bir insan üzerinde istem dışı ve baskıyla, güç ve kontrol kurma çabasıdır. Dünyada her yıl 1.6 milyondan fazla kişi şiddet yüzünden yaşamını kaybetmektedir. Hatta şiddet yüzünden ölen kişilerden daha fazlası yaralanarak fiziksel, ruhsal, cinsel üreme ve akıl sağlığı vb. sorunları yaşamaktadır. Şiddet her gün milyonlarca insanın fiziksel, cinsel ve psikolojik istismarına yol açmakta, sağlık ve hukuk harcamalarını arttırmanın yanında iş gücü kaybı ve verimliliği de etkilemektedir. Şiddetin sağlık üzerine etkileri ilk istismarın üstünden yıllarca sürebilecek spinal kord yaralanması, beyin hasarı ve ekstremitte kaybı gibi sürekli sakatlıklara da yol açabilmektedir. Bunların yanında gittikçe artan psikolojik ve davranış sorunlarına da yol açmaktadır. Bunlar arasında depresyon, alkolizm, anksiyete, intihar davranışları, istenmeyen gebelik, cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve cinsel fonksiyon bozukları sayılabilir. Şiddet, özellikle 15-44 yaş arası ölüm nedenlerinin başında gelmekte, erkeklerde ölümlerin %14'ü, kadınlarda %7'si şiddet nedeniyle olmaktadır. Şiddet, bir kontrol kaybı değildir; ya da medyanın o çok sevdiği ifade ile bir "cinnet" hali değildir. Aksine, bilinçli, kontrollü, planlı ve sistematik bir eylem, bir seçimdir. Asla, rastgele değildir. Kızgınlık, öfke ve nefret göstermek, aşağılamak ve cezalandırmak, tahakküm etmek ve kontrolde tutmak, şiddetin hizmet ettiği en temel amaçlardır. Şiddet, bir kişiye, bir gruba, bir kitleye, bir ırka yönelebildiği gibi, bir hayvana, bir bitkiye, bir nesneye, bazen bir fikre ya da bir değere yönelik olarak da ortaya çıkabilir. Şiddet bazen de kişinin kendine yönelik olarak ortaya çıkar; intihar bunun en uç örneğidir. Sigara kullanmak, uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanmak, riskli araba kullanmak, rastgele cinsel ilişkiye girmek, yani kendine ruhsal ya da bedensel olarak zarar verebilecek tutum ve davranışların hepsi de aslında kendine yönelik şiddetin ve saldırganlığın örnekleri arasında kabul edilir. Güç ve baskının kullanımı ile ortaya çıkan; tehdit, kontrol ve tahakküm içeren; doğrudan ya da dolaylı olarak bedensel, ruhsal, cinsel, ekonomik veya politik zarar veren ya da zarar verme riski taşıyan; bireysel ya da toplumsal her tür tutum ve davranış şiddet olarak adlandırılır. Şiddet bireye fiziksel güç kullanımı olduğu kadar, psikolojik açıdan bireyi incitebilen söz, tavır ve davranışları içermektedir. Yani bireyin hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması ve her türlü baskı, şiddet kapsamına girmektedir. Şiddetin amacının yalnızca karşıdakine bilinçli ve fiziki olarak zarar vermek olmayıp, aynı zamanda istenç dışı, sözlü ve psikolojik baskı göstermek şeklinde genişletilmiş bir tanımlaması yapılabilir. Böyle bir tanım içerisinde şiddet özgürlüklerin ve hakların kısıtlanmasını da içeren bir davranış biçimi olarak algılanmaktadır.